

HANRİ BENAZUS

YAŞAMIN İÇİNDEN ATATÜRK ANILARI

BİZİM KİTAPLAR

YAŞAMIN İÇİNDEN

ATATÜRK

ANILARI

Bizim Kitaplar: 26
Araştırma-İnceleme: 10

ISBN 978-9944-159-22-7

Yayınevi Sertifika No: 14933

Genel Yayın Yönetmeni
D.Ali Gültekin

Yayın yönetmeni
Ayan Demirdağ

Kapak Tasarım ve Sayfa Düzeni
Hüseyin Özkan

Baskı-Cilt
Step Ajans Matbaacılık
0212 446 88 46

KİTAPLAR

Ankara Cad. Konak Han No: 43/5
Cağaloğlu/İst.
Tel: 0212 528 35 51 - Fax: 0212 528 35 52
www.bizimkitaplar.com.tr
bizimkitaplar@bizimkitaplar.com.tr

YAŞAMIN İÇİNDEN ATATÜRK ANILARI

Hanri Benazus

Bizim Kitaplar
İstanbul - 2007

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

"HAYRANLIKTAN TUTKUYA GEÇİŞ ANI"

Çocukluk yılları, tüm insanların yeni yeni formasyonlar edindiği ve bir ömür boyu tıpkı karakterinin oluşumdaki izdüşümleri şeklinde yapılanan ve etkilerini sonsuza dek duyumsatan varoluş yansımalarıdır.

Bir çocuk düşünün ki, topu topu 40 hanelik bir köyün doğa ile haşır neşir olmuş ortamında yaşamaktadır.

Yine bir çocuk düşünün ki, bu kısıtlı ortamın içinde, ister aile içi ortamında, sınıfının kapısı, sınıfının penceresi, sınıfının öğretmeni olmadığı ilkel okul ortamında dahi, hep hayallerini süsleyen bir "**Atatürk**" hayranlığı ile büyümektedir.

İşte bu ortamda ben, **Hanri Benazus** o küçücük yaşımda belki de tüm yaşamıma yön verecek, bir olağanüstülüğü yaşama şansına erdim.

Benim için, bu yaşadıklarımın öyküsü, araştırmacı Gazeteci Profesör Şadan Gökovalı'nın kaleminden yansıyan satırlarında bugün gibi canlılar...

Cumhuriyetin 75 nci yılında, 29 Ekim 1998 de Sabah Gazetesinde de yayınlanan bu yazının bazı satırbaşları şöyle:

"Atatürk'ün "Nöbet"ini tutanlardan Cevdet Tolgay'ın 9 Ekim 1937 Cumartesi günlü tutanağına göz atıyorum:

Aziz Ata, o gün saat 11:00'de, "Hususi Trende" uyanmış. 14:00'de Nazilli'ye inmiş. Cumhuriyetin ümran eserlerinden Nazilli Basma Fabrikasının açılış törenini onurlandırmış.

Saat 16:30'da Ata'mızla birlikte, Bakanlar Kurulu Üyelerini ve öteki seçilmiş konukları taşıyan "Özel Tren", Söke yönüne doğru hareket etmiş."

"Kısa sürede "Kutsal Yolcu"yu taşıyan "Özel Tren"in Nazilli'den kalktığını tüm istasyonlara tellendi. O zaman köy olan Ortaklar da karşılamaya durdu.

Karşılayıcılar arasında Muhtar, öğretmen, İstasyon Şefi İsmail Bey, İmam ve İncir Tarım Satış Kooperatifinin yazmanı İshak Benazus, devleti temsilen başı çekiyordu.

Bir yandan da, İshak/Fortüne çiftinin yaklaşık yedi yıl yedi ay önce, yani 27 Mart 1930 Perşembe günü doğmuş olan oğlu Hanri, babasının ceketinin eteğini çekiyordu.

– Baba, ben de göreceğim Atatürk'ümüzü..."

"Kurucu Cumhurbaşkanı trenden indi. Kendisini yürekten karşılayanları vakur bir gülümseyişle selamladı. Tam bu tarihsel anda Küçük Hanri, babasının elinden kurtulup, Ata'nın eline yapıştı.

Ata bir yandan Hanri'nin kıvırcık saçlarını okşarken, bir yandan da halkına şu altı en az iki kere çizilecek sözleri söyledi:

– Ellerinizi birbirlerine değil, yüzünüze tutun, başınıza vurun. Çünkü ufukta Cihan Savaşı var..."

"Büyük Ata, Küçük Hanri'nin elini bırakmadı. Onu da aldı kompartımanına. Çoğu kez olduğu gibi, rakısını ve leblebisini getirdiler.

Hanri, karşısına oturduğu Ata'sını hayran hayran seyredip dinlerken, bir yandan da tabaktaki leblebilerini yiyip bitirdi."

"İşte böyle başladı Türk iş adamı ve yazar Hanri Benazus'un Atatürkçülüğü..."

İşte tüm bunlar bir küçücük yüreğin içindeki coşkuların, yaşamına **Atatürk**'ü tanımaktan doğan bir büyük gurura, **Atatürkçülük**'ü de olağanüstü bir onura ve tutkuya dönüşmesinin kısacık hikayesi...

Atatürk'ü sevmek bende bir doğuş, bir oluş olayı, **Atatürkçülüğüm** ise yaşam tarzım, bir varoluş felsefem...

Ben genellikle **İnsan** merkezli konularda **Deneme** türü düşünsel kitaplar yazan bir yazarım. Bugüne kadar yazdığım kitapların sayısı neredeyse 30'u buldu.

Ancak küçücük yaşımdan beri içimde oluşan **Atatürk Sevgisi** ve **Atatürkçülük**'ü yaşam felsefem, özellik-

le **Ulusal Kurtuluş Mücadelesi** ile başlayan ve bir **Yeni Türkiye Devletinin**, bir **Cumhuriyetin** kurulması ile devam edegelen süreci araştırma gereği içine beni çekti.

Bu arada ele geçirdiğim fotoğraflar ve belgelere dayanarak ve onların oluşturduğu arşivimde, kimimizin daha önceden bildiği, kimimizin hiç duymadığı, kimimizin de bilmek, görmek ve duymak istemediklerinin toplum yaşamına yansıyan anıları ve öyküleri aramak, bulmak, derlemek ve onları kaleme almak benim için önüne geçemediğim bir gereksinim oldu.

Bu kitabımda, elimden geldiğince **Mustafa Kemal Atatürk**'ün güncel yaşamında halkı ile içiçe geçen olaylarına ve toplumdaki yansımalarına yer vermeğe ve çoğunu duymadığımız bu anıları günümüze taşımaya çalıştım.

Temennim odur ki, "**Ne Mutlu Türküm Diyene**" sözü ile "**Beni sıradan bir azınlık mensubu olmaktan, Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlığına ve en önemlisi TÜRKLÜĞE "Yücelten"** bu **Büyük İnsana** karşı küçücük de olsa bir vefa borcu, o muhteşem ziyafete bir tutam tuz da olsa katkıda bulunabilmiş olayım.

Eğer bunu yaşamımla, yaşam tarzımla ve en önemlisi hayatımın her safhasında **Atatürk**'e ve **Atatürkçülük**'e yer verebildim ve en önemlisi becerebildim ise, ne mutlu bana...

HANRİ BENAZUS

"O; DÜŞMANLIK İSTEMEDİ, DOSTLUK KURDU..."

Atatürk tüm yaşamı boyunca hiç bencil olmamıştır. O, ne başka ulusları ve o ulusların insanlarını küçük görmüş, ne de kendi ulusunu üstün ırk görüşü ile sarmalamıştır.

Gerçi her zaman ulusu ile övünmüş, ona her zaman gururla ve güvenle sarılmış, ama başka ulusları ve onların insanlarını hiçbir zaman dışlamamıştır.

O, tüm yaşamı boyunca sergilediği insancıl davranışlarıyla **Batılıların** deyişi ile tam bir "**Hümanist Çizgi**" içinde yaşamını sürdürmüştür.

Kendi ulusunun mutluluğu kadar, diğer ulusların ve tüm insanlığın mutluluğunu istemeyi, kendi milletinin mutluluğu için esas almıştır.

Yine O'na göre; eğer tüm uluslar birbirlerine saygı içinde, bir mutluluk noktasına gelecek olurlarsa, dünyada dirlik, düzenlik, barış, insanlar arasında da sevgi, saygı, hoşgörü ve anlayış ortamı ortaya çıkacaktır.

Bu konuda ve bu bağlamda söylediği bir çok söz şu anda O'nun yaşam çizgisinin bir kanıtı halinde önümüzde durmaktadır.

Türk Milleti olarak dünyada böyle insancıl görüş ve anlayışı ortaya koyan bir lidere sahip olmamız ayrıca bir onur konusu olmaktadır.

O; **Ulusal Kurtuluş Savaşının** zaferle sonuçlanmasından sonra, ilk iş olarak kılıcını kınına sokarak ulusunun yarınlarına ışık olmayı seçmiştir.

Atatürk, yurdunun parçalanması ve düşmanlarla bölüşülmesine karşı bir savaş ilahı gibi ortaya atılırken, istediği sonucun elde edilmesinden sonra da rahatlıkla bir"**Barış Perisi**" görevini üstlenmesini bilmiştir.

Tıpkı **Ruşen Eşref Ünaydın**'ın dediği gibi:

"Dövüş istemedi, Barış kurdu!...
Düşmanlık istemedi, Dostluk kurdu!...
Kuzeyle, Güneyle, Doğuyla, Batıyla!...
Dünya O'nu kendine düşman sanıyordu!...
O, dünyayı kendine dost etti!...
Dünya O'nu kavgacı sanıyordu!...
O, dünyaya barış yolunu gösterdi!...

"İNGİLTERE KABİNESİNİ DÜŞÜREN TÜRK..."

Tarih: 30 Eylül 1922

Yer: Londra

Konu: İngiltere Başbakanı Lloyd George'nin Başbakanlıktan düşürülmesi

Lord Kinros'un "Atatürk – Bir Milletin Yeniden Doğuşu" adlı kitabından

Lord Kinross'un ***anlatımı ile*** *İngiliz Kabinesinin* ***düşürülmesinin satırbaşlarından:***

"Artık** Kemalistler Doğu Trakya'yı **işgal edebileceklerdi. Buradaki** Yunanlı **halk** Batıya, **ovalara doğru göçmeye başladı.** Kucaklarında sandıkları, yanlarında **eşya yüklü öküz** arabaları, **önlerinde sürüleri** yürüyüp **gidiyorlar.

İşte** Lloyd George'un **yeni bir** Yunan İmparatorluğu **kurma yolunda giriştiği denemenin sonucu bu olmuştu. Öyle bir sonuç ki, kendisini de birkaç gün içinde politika hayatına veda etmek zorunda bırakacaktı.

Bir yandan Lloyd George'un yürüttüğü politika, bir yandan Koalisyon Kabinesinin baskısı, birkaç aydan beri Muhafazakar kanadı tedirgin ediyordu.

Şimdi de Çanakkale işinde onun, Churchill ile beraber, memleketi savaş uçurumuna sürüklediğini görüyorlardı.

İçlerinden biri; "Lloyd George'u daha fazla tutamayız, bize çok pahalıya mal oluyor" *demişti.*

Yeni bir lider olarak Bonar Law'ı seçtiler. Law, Times'a gönderdiği tarihi mektupta; "İngilizlerin kendi çıkarlarını, Müttefiklerin yardımı olmadan koruyamayacaklarını" *ileri sürdü.* "Dünyanın polisliğini tek başına yüklenemeyiz" *diye de ilave etti.*

Muhafazakarlar, Churchill'in evinde bir akşam yemeği sırasında parlamentoyu dağıtmaya ve seçimlere Koalisyon şeklinde katılmaya karar verdiler. Bu karar Lloyd George'u süresiz olarak destekleyecekleri manasına geliyordu.

O da, bu sözde başarıyı verdiği bir söylevle perçinlemek istedi. Yine "Barbar Türkler"e atıp, tuttu. "Son yıllarda Anadolu'da işlemiş oldukları akıl almaz kötülükleri" *son defa olarak sayıp döktü.*

Lakin beş gün sonra, yapılan bir toplantıda Bonar Law, son anda Lord Curzon'un desteğini de elde ederek, parlamentodaki çoğunluğu elde etti. Partisini koalisyondan çekerek, seçimlere tek başına katılmayı sağladı.

Lloyd George böylece istifa etmek zorunda kaldı. Başbakanlıktan ayrılırken de sekreterine "Bir daha buraya ayak basmayacağım" *dedi.*

*Bonar Law **da** Başbakan **oldu.***

Sonuç olarak;

"Asi diye küçümsenen bir Türk, üç yıllık bir kavga sonunda, İngiltere Hükümetini ve ünlü Başbakanını devirmeyi başarmıştı. Romantik adam, gerçekçi adamın önünde silinip gitti."

* * *

"Yüzyıllar nadir olarak dahi yetiştirir. Şu talihsizliğimize bakın ki, o büyük dahi çağımızda Türk Milletine nasip oldu" 30 Eylül 1922

D.Lloyd George (İngiltere Başbakanı)

"SÖMÜRGECİLİĞE KARŞI AÇILAN SAVAŞIN LİDERİ..."

Mustafa Kemal Atatürk'ün gerek liderliği, gerek devrimciliği ve özellikle insancıllığını uluslararası boyutta belgeleyen, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü UNESCO'nun 20.ci Genel Kurulunda benimsenen ve tüm Türk ulusu için bir kıvanç belgesi olan şu bildiriyi aşağıda aktarıyorum.

Yayınlanan bu bildiride yer alan şu dört maddeye özellikle dikkatinizi çekmek isterim:

1.- Atatürk, UNESCO'nun üzerinde çalıştığı tüm alanlarda olağanüstü bir devrimcidir!...

2.- Sömürgeciliğe ve yayılmacılığa karşı açılan savaşların ilk lideridir!...

3.- Dünya ulusları arasında karşılıklı anlayışın, sürekli barışın öncülüğünü yapmış, tüm yaşamı boyunca insanlar arasında hiçbir renk, Din, ırk ayırımı gözetmeyen bir uyum ve işbirliği çağının doğacağına inanmış ve bu konuda her türlü girişimde bulunmuştur!...

4.- Eylemini, her zaman barış, Uluslararası anlayış ve insan haklarına saygı yönünde gerçekleştirmek istemiştir!...

"SİVAS YOLCULUĞU İÇİN NASIL PARA BULUNDU?"

Tarih: 29.Ağustos.1919

Yer: Erzurum

Özel Kalem Müdürü Mazhar Müfit Kansu'nun anılarından:

Kongrenin kapanışından sonra Mustafa Kemal üç hafta daha Erzurum'da kaldı. Sivas'ta tasarlanan toplantının düzenlenmesi git gide zorlaşıyordu.

Kazım Karabekir Paşa, Erzurum Kongresinde alınan kararların tüm Yurda yayılabilmesi için, Sivas toplantısının şart olduğunu bildirdi.

Ama İstanbul Hükümetinin de telaşlandırılmaması gerekiyordu.

Mustafa Kemal, bir yandan da Sivas yolculuğu giderleri için para aramak derdinde idi.

Erzurum Kongresi için toplanan 1.500 liradan geriye, 80 lira kalmıştı.

Mustafa Kemal Paşa akşam yemeğinde Mazhar Müfit (Kansu) Beye sorar:

– Hazır mıyız?

Mazhar Müfit (Kansu) Bey şöyle cevap verir:

– Elimde çürük, çarık üç otomobil var. Karoserileri berbat, körükleri yırtık, pırtık. Lambaları da yok. Karpit yakacağız. Geceleri yola devam etmek zorunluluğunda kalırsak, karpit dayanmaz. Burada karpit temin etmenin de imkanı yok.

– Çürük, çarık, lambalı, lambasız mutlaka gideceğiz.

Erzurum'da oturan Emekli bir Binbaşı imdada yetişti.

Adı Süleyman Beydi.

Tam anlamı ile kamil bir insandı.

Bizim nasıl bir çıkmazda olduğumuzu görmüş ve bize koşmuştu:

– Çocuklar, ben bu işin çözümünü buldum. Benim biriktirdiğim 900 liram var. Ben altmış yaşını geçmiş bir adamım. Allah'ın rızasından, Milletin selametinden başka bir dileğim yok. Ben bu parayı size veririm. "Müdafaai Hukuk"un ileride parası olursa, verirsiniz. Olmazsa helal olsun. Ben Devletin verdiği emekli maaşı ile geçinir, giderim.

Süleyman Bey, biriktirdiği 900 lirayı Mustafa Kemal'e verdi.

Bu miktar yolculuk için yeterli idi.

Nihayet, 29.Ağustos.1919 da makineli tüfekli bir müfrezenin eşliğinde üç arabalık bir konvoy ile Erzurum'dan yola çıkıldı.

Konvoyda; benim ve Rauf Beyin dışında, yola gayet isteksiz katılan Erzurum'dan Hoca Raif Efendi de vardı.

Konvoy Erzincan'a uğradığında, Temsilciler Heyetinin ortaya çıkmayan üyesi; uzun süredir bir türlü haber alınamayan Nakşibendi Şeyhi Fevzi Efendi de bizlere katıldı.

Erzincan'dan Batıya doğru hareket edildiğinin sabahı, Erzincan Boğazının girişine gelir gelmez, bazı Jandarma erleri ve subayları, heyecanlı ve telaşlı bir şekilde otomobilleri durdurdular.

Durumu şöyle anlattılar:

"Dersim eşkıyaları, Boğazı tutmuşlardır. Tehlike var. Geçilemez."

Bir Subay, Merkezden ilave güç gönderilmesini istemiş.

O güç gelince, önlemler alınıp, saldırıda bulunulacak, eşkıya püskürtülüp, yol açılacakmış.

Bu durumda tekrar Erzincan'a dönmek ve kim bilir ne kadar bir süre, hatta günlerce beklemek gerekecekti. Halbuki kafilenin işi, pek acele idi.

Mustafa Kemal şöyle düşünüyordu:

"Ben, Erzurum ile Sivas arasındaki mesafeyi, belirli zamanda geçip, ve belirlediğim günde Sivas'ta bulunamazsam, şurada veya burada, şu veya bu sebeple korktuğum ve oyalandığım söylentisi ile Sivas'ta ve her tarafta bir söylenti çıkarılacaktır, o zaman panik başlayabilir ve bütün işler altüst olabilirdi"

Verilen karar, her türlü tehlikeyi göze alıp, yola devam etmekti.

Zaten başka bir çare de yoktu. Yalnız küçük bir önlem almayı gerekli gördüler.

Hafif makineli tüfeklerle donanmış bulunan fedakar arkadaşlarımdan bir kaçı, başlarında bir Alay Kumandanı olan Osman Bey, bir otomobille, diğer otomobillerin önünden hareket etti.

Mustafa Kemal'in verdiği emir şöyle idi:

"Sağdan, soldan gelecek uzak mesafelerdeki ateşlere önem verilmeyecek, otomobiller seri bir şekilde ileri doğru yürümeye devam edeceklerdir.

Vurulan, ölen olursa, onlarla meşgul olunmayacak.

Yolu kapayan eşkıya ile temas edilirse, hep beraber otomobillerden atlayacak ve bunlara hücum ederek, yolları açacağız.

Kalanlar, kullanılabilir otomobillere binerek seri bir şekilde, olay yerinden uzaklaşarak yola devam edeceklerdir."

Gerçi Mustafa Kemal, gerçekten Boğazın tutulduğuna inanmamıştı.

Bunu Merkezi Hükümete kendini bağımlı hissedenlerin, kendisini geciktirmek zorunluluğunda bırakmak için yapılmış bir plan olarak görmekte idi.

Sonuçta boğaz hiçbir tehlike ile karşılaşılmadan geçildi ve 2 Eylül 1919 günü Sivas'a varıldı.

Halk, Mustafa Kemal ve arkadaşlarını, büyük bir coşku ile karşıladı.

"DUYDUM Kİ ERZURUM'U ERMENİLERE..."

Tarih: 27 **Haziran 1919 Tokat – Sivas Yolu:**

Özel Kalem Müdürü Mazhar Müfit (Kansu) **Beyin Anılarından:**

Mustafa Kemal ve arkadaşları, **Tokat**'tan **Sivas**'a doğru yola çıkarlar.

Bir süre sonra yolda, 25/30 kişilik bir kafileye rastlarlar.

Yüklerini sırtlarına vurmuşlar, yorgun, bezgin bir şekilde ve ağır ağır yürüyüp duruyorlardı.

En önde, paltosu omuzlarında, elinde uzun bir sopası olan ihtiyar bir adam, yorgun ve fakat kararlı adımlarla yürüyordu.

Mustafa Kemal arabasını durdurdu.

İhtiyar adam, elini göğsünün üzerine koyarak selam verdi ve **Mustafa Kemal** ile aralarında şöyle bir konuşma geçti:

– Nasılsın ağam? Nereye böyle? Nereye gidiyorsunuz, dedem? Nereden geliyorsunuz? Çok da yorgun görünüyorsunuz?

– Sağ ol evlat, iyiyiz. Sen, o ünlü Kemal Paşa olmayasın?

– Evet, ben Mustafa Kemal'im.

– Zaten, görür görmez, bu, "O" olmalı dedim. Seni görenlerin anlattıkları gibisin. Aslan gibi, Maşallah.

– Nereden gelir, nereye mi gideriz? -

– Biz göçmeniz Paşam. Çukurova'da idik. Şimdi köyüme dönüyorum.

– Oralarda durum karışık. Güvenlik yok. Kışın ortasında orada çok sıkıntı çekersiniz. Neden Çukurova'yı bıraktınız? Oralarda geçiminizi sağlayamadınız mı?

– Hayır, Paşam. Çukurova, Dünya cenneti. Bet, bereket orada. Bir eker, yüz alırsın. Ama, bu son günlerde duydum ki, İstanbul'daki hainler, "Bizim Erzurum'u Ermenilere vereceklermiş". Gidip, bir de biz görelim dedik. "Bu adamlar, kimin malını, kime verirler?"

Mustafa Kemal Paşanın gözleri dolu dolu olur.

Yaşlı adam ve arkadaşları ile vedalaşır.

Eski bir **Türk Kalesi** olan **Erzurum**'a doğru, yaya olarak yol alan bu yüce insanlara bakarak, arkadaşlarına döner ve der ki:

– Bakın işte. Bu Milletle neler yapılmaz?

"EKMEKÇİYE VERECEK PARAMIZ KALMAMIŞTI..."

Tarih: 30 Aralık 1919

Yer: Ankara

Özel Kalem Müdürü Mazhar Müfit Kansu'nun anılarından:

Temsilciler Heyeti Sivas'tan Ankara'ya kadar gelmişti ama, üyelerin ceplerinde on para kalmamıştı.

Bir de geçinmek, para meselesi yine bizi sıkmaya başladı.

"Ekmekçiye bile verecek paramız kalmamıştı."

Gece yarılarına kadar düşündük ise de, para temin etme konusunda bir karar ve sonuca ulaşamadık.

"Bankalardan ve kurumlardan ödünç dahi olsa, para almayı Mustafa Kemal Paşaya bir türlü kabul ettiremedim."

Benim bir kürküm vardı. Erzurumlu Nafiz Beye başvurarak satılmasını istedim.

Nafiz Bey: *"Aralık ayı içindeyiz. Ne giyeceksin?"* diye satmamakta ısrar ettiyse de, bu ısrar ne olursa olsun kulağıma giremezdi.

"Aç mı kalacaktık, nihayet onu sattık. Artık, kimsede satılacak bir şey kalmamıştı.Ankara'ya geldiğimiz zaman, bir hafta süre ile bizi Belediye yedirdi."

Fakat bu durum aylarca süremezdi. Sabah oldu, bütün gece düşünmekten uyuyamamış olduğumdan, yatağımda istirahat halinde iken, kapı vuruldu.

İçeri giren kişi, Müftü Efendinin geldiğini söyledi.

Kendi kendime söylenmeye başladım:"Eyvah, şimdi Müftü Efendiye kahve ısmarlamak gerekiyor. Kahve var ama, şeker yok.""Ya şekerli kahve isterse... Ya sigara vermek gerekirse... Bunların tedarik edecek kimsede para yoktu ki..."

– *Paşaya götürünüz.*

– *Paşa kendilerini size gönderdi. Paşa ile görüştüler.*

– *Peki, buyursunlar.*

Müftü Rifat (Börekçi) Efendi, odama girdi. Ortadaki yuvarlak ve küçük masanın kenarında bir iskemleye oturdu. Dedim ki:

– *Müftü efendi, siz zannedersem kahve içmezsiniz, öyle değil mi?*

– Evet içmem.

– Sigara da kullanmazsınız, değil mi?

– Onu da kullanmam.

Halbuki Müftü efendi kahve içerdi. Durumumuzu anladığı için "İçmem" demişti.

Tebessüm ederek:

– "Sizin biraz sıkıntıda olduğunuzu öğrendik, az da olsa yardımda bulunmayı görev bildik." dedi.

Bundan bir şey anlayamadım. Yatağımın yanında bulunan küçük kasayı göstererek; "Paramız var" *dedim.*

Halbuki; "Kasanın mevcudu 48 kuruştan ibaretti."

Müftü Efendi, bu sözümü dinlemedi bile, cübbesinin altından bir torba çıkarıp ve içindeki kağıt paraları saymaya hazırlanıyordu.

Ne yapacağımı adeta şaşırtmıştım:

– Müftü Efendi, teşekkür ederim ama, önce Paşa ile bu konuda görüşmemiz iyi olur", deyince;

Müftü Efendi:

– Görüştüm. Kasa Mazhar Müfit'tedir, ona veriniz dediler.

Müftü Efendi, parayı birer birer saymağa başladı. Tam "**Bin lira**" kağıt para saydı. Paraları aldım ve kasaya koydum.

İçimden derin bir oh çektim. Üzerimden sanki tonlarca ağırlık kalkmıştı.

Saygıdeğer **Müftü** çıktı, gitti. Ben de paranın miktarını derhal **Mustafa Kemal Paşaya** haber vermek üzere odadan çıktım.

Mustafa Kemal Paşa:

– " Ne kadar" **diye sorunca;**

– "Bin lira" **dedim.**

Mustafa Kemal Paşa :

– *"Gördün mü? Akşam ne kadar sıkılmıştık. Bu hatıra gelir miydi? Allah bize yardım ediyor."* Dediler.

Bunun üzerine ben:

– *Her şeyden evvel, bugün öğle yemeğinde size bir ziyafet çekeceğim. Çoktan beridir et yüzü gördüğümüz yok. Şimdi emir verip, on okka pirzola aldıracağım. Ancak yeter. Bir de irmik helvası."*

Deyince, Mustafa Kemal Paşa:

– "İsrafa başlamayalım" *dediler.*

Ben de:

– *Bu bir defaya mahsustur. Yarın yine çorba ve bulgur pilavına döneriz"* diye cevap verdim.

Müftü Efendinin getirdiği parayı, İlin ileri gelenleri aralarında toplamışlar, bizim parasız kaldığımızı anlamışlar.

İlk işimiz olarak hepsine teşekkürlerimizi bildirdik.

"ANKARALILARIN BAĞIŞLARI İLE ALINAN KÖŞK..."

Tarih: Ankara, 28.Nisan.1920

Halide Edip Adıvar'ın anılarından:

*Mustafa Kemal, Ziraat Okulundan **fazla uzak olmayan bir başka eve taşınma düşüncesinde idi.***

O günlerde, Çankaya Tepesinde, meyve bahçeleri içindeki şirin yazlık evlerin harika bir manzarası vardı.

Hava temiz, yer güvenli idi.

Ankara'nın etrafında, hala eşkıyalar kol gezdiğinden, güvenlik çok önemli idi.

Mustafa Kemal'in arkadaşı** Ruşen Eşref (Ünaydın)Bey, **üvey amcasının kızı** Fikriye Hanımı, **tepeye en yakın olan bir büyük eve götürmüş.

Fikriye Hanım evi beğenmiş ve **Mustafa Kemal** de onay vermişti. Taştan inşa edilmiş olan iki katlı evin, bahçesi ve çeşmesi vardı. İlk sahipleri **Ermeni** bir aile idi. Sonradan "**Bulgurzade Ailesi**" tarafından satın alınmıştı.

Ankara'nın **Milliyetçi Müftüsü Rıfat** (Börekçi) **Efendi**, evi satın almak için **Ankara** halkından bağış topladı ve evi **Mustafa Kemal**'e armağan etti.

Ancak, **Mustafa Kemal** derhal, "**Tapuyu Türk Ordusunun adına çevirtti**". Böylece bu ev, o günden sonra hep "**Ordu Köşkü**" diye anılmaya başlandı.

Bu orta sınıf evde, fazla bir lüks yoktu. **Mustafa Kemal**'in kaldığı yerde küçük bir jeneratör bulunuyordu. Diğer taraflar gaz yağı ve karpit lambaları ile aydınlatılıyordu.

İşte bugünkü devasa "**Çankaya Köşkü**"nün küçük tarihçesi bundan ibarettir...

"BU ULUS İSTİKLALİNİ KURTARACAKTIR..."

Muhterem Erenli'nin anılarından:

Meclis içinde zaman zaman bir çok ayrı görüşler, direnişler ve kıpırdanmalar olmuştur.

Ama farklı düşünenler, genellikle içtenlikli ve iyi yürekli kişilerdi.

Çünkü işler yurt sorununda düğümlendiği zaman, her şeyi unutup birleşmesini bilmişlerdir.

Azınlıkta bulunan bu öngörüşlülerle, tutucuları ancak **Mustafa Kemal**'in yüksek dehası, liderlik gücünün etkinliği, ortak davanın hizmetinde birleştirmeyi başarmıştır.

Mustafa Kemal Paşanın biraz rahatsız olduğu ve dolayısıyla **Meclis** toplantısına katılamadığı bir gün, onun olmayışından, ortalığı boş bulan ve dolayısıyla kürsüde adeta aslan kesilen bazı muhalifler şöyle konuşurlar:

– *Acaba Yüce Meclis eline geçirebileceği para ile Ordusunu ne kadar süre tutabilecektir? Buna devam etmek imkansızdır. Bu işten vazgeçelim.*

Bu konuşma ile, o gün hükümete verilmesi gereken yetkiler, diğer muhaliflerin de desteği ile önlenmişti.

Ancak, ertesi toplantıda söz alan **Mustafa Kemal Paşa,** uzun ve sesini perde perde yükselten sesiyle:

– Efendiler, para vardır, para yoktur. İster olsun, ister olmasın. Ama Ordu vardır... Bu durumu bir örnekle arz etmek isterim: Bendeniz ilk kez bu işe başladığım zaman, en akıllı ve düşünceli arkadaşlarım bana sordular:

– Yahu Paranız var mıdır?

– Yoktur.

– Silahınız var mıdır?

– Yoktur... Yoktur...

– Peki, ne yapacaksınız?

– Ordu olacaktır ve bu ulus istiklalini kurtaracaktır. Bundan ötürü hepsi oldu ve hepsi de olacaktır. onun için ordumuzun varlığının daha ne kadar para ile devam edeceğini ölçemeyiz. Efendiler...

Tüm politika cambazları, **Mustafa Kemal Paşanın** konuşmaları karşısında hep yenik düştüler.

Mustafa Kemal Paşa; Türkiye'nin kader anında, hem yurdunu, hem de savunduğu **Ulusal Kurtuluş** davasını kurtarmayı hep bilmiştir.

Ama zorlamalarla değil, inandırarak, gerçekleri **Meclise** ve topluma kabul ettirerek.

"BENİM ÇAKIR OĞLUM, SENİ ÖPMEDEN BIRAKAMAM..."

Latife Hanımın anılarından:

Gazi Mustafa Kemal Paşanın büyük bir özelliği de; ince, zarif bir insan olması ve yerine göre çok güzel şakalar yapmasıdır.

Adana'da, bir gün Gazi Mustafa Kemal Paşa ile Valiyi ziyarete gidiyorduk.

Merdivenlerin yukarı başında, Ulusal Mücadelede "Sultan Ana" diye çok sevilen, yaşlı bir kadın mücahit; elinde bir demet sarı, kırmızı çiçekle karşımıza çıktı.

Gazi Mustafa Kemal Paşa, teşekkür ederek çiçekleri aldı. "Sultan Ana" şöyle seslendi:

– Benim çakır oğlum. Seni öpmeden bırakmam...

Gazi Mustafa Kemal Paşa, Latife Hanımı göstererek dudaklarında bir tebessümle şakalaştı:

– Eğer, o izin verirse öpersin...

Gazi Mustafa Kemal Paşa ***daha sözünü bitirmeden,*** *Sultan Ana* ***kararlı bir şekilde ve kesin bir ifade ile şu karşılığı*** *verdi:*

– Ben kimsenin iznini, falan almam. Adağım var, seni öpeceğim...

Dedikten sonra iki elini **Gazi Mustafa Paşanın** boynuna dolayarak, iki yanağından öptü.

Gazi Mustafa Kemal Paşa, eşi **Latife Hanıma** dönerek, gülümseyen bir ifade ile şöyle der:

– *Ne yapalım.* ***Bunlar kimseden izin almadan gerektiğinde dağa çıkan insanlardır. Bu savaş bunlarla kazanıldı. Her türlü öncelik onların.***

"ŞİMDİDEN SİZE GEÇMİŞ OLSUN..."

Gazeteci Enver Behnan Şapolyo'nun anılarından:

Atatürk, dünya çapında saygınlık duyulan büyük bir liderdi. Tüm dünya liderleri kendisini ziyaret etmek için adeta sıraya girmişlerdi.

Bunlardan birisi de **Yugoslav Kralı Aleksandr** idi.

Atatürk kendilerini **Dolmabahçe Sarayının Rıhtımında** karşıladıktan sonra uzun sohbetlerde bulundular.

Akşam olunca **Atatürk**, **Yugoslav Kralı Aleksandr** ile misafir odalarına çıkarlarken, **Kral Atatürk**'e dönüp dedi ki:

– ***Sonra size çok büyük bir sırrımı söyleyeceğim.***

Aradan geçen kısa bir süre sonra, *Yugoslav Kralı Aleksandr* ***koltuğuna kurulunca derhal söze girdi ve şöyle dedi:***

– ***Eğer bazı*** *Avrupa* ***Devletlerinin vaatlerine inanmış olsaydım,*** *Yunanlıların* ***yerine*** *Anadolu'ya* ***biz çıkacaktık.***

Atatürk ***gülerek*** *Kralın* ***elini tuttu ve şu cevabı hemen yapışdı:***

– ***O halde sizlere geçmiş olsun Kral Hazretleri. Verilmiş sadakanız varmış.***

"ARTIK BU İŞ BİTMİŞTİR. HAYDİ DUMLUPINAR'A..."

Başyaveri Salih Bozok'un anılarından:

"**Afyonkarahisar**'ın ele geçirildiğinin ertesi günü, biz de **Afyon**'a gelmiştik. Geceyi Belediye Dairesinde geçirdik.

Ertesi sabah **İsmet Paşa Afyon**'da kaldı.

Biz **Mustafa Kemal Paşa** ile birlikte, **1'inci Ordu Karargahına** gittik.

Oradan da, **Başkumandanlık Savaşının** geçtiği yere geldik.

Bir sırtın üzerinden savaşın cereyanını seyrederken, bir er **Paşaya** bir at getirerek, **11'inci Fırka Kumandanı Derviş Beyin** bu atı gönderdiğini ve kendisinin gerimizdeki bir tepede bulunduğunu söyledi.

Gazi Mustafa Kemal Paşa ere şöyle seslendi:

– ***Bu atı ona götür ve kendisinin buraya gelmesini söyle.***

Biraz sonra **Derviş Bey** geldi.

Paşaya, savaş hakkında bilgi ve izahat verirken, arkamızdaki tepeden şiddetli bir topçu ateşi başladı.

Derviş Bey, Mustafa Kemal Paşaya dönerek dedi ki:

– *Karşımızdaki düşman çil yavrusu gibi dağıldı. Murat Dağlarına doğru kaçmaya başladı.*

Mustafa Kemal Paşa, bunun üzerine dedi ki:

– *Artık bu iş bitmiştir. Biz de Dumlupınar'a gideriz.*

Akşam olmak üzere idi.

Dumlupınar da düşmandan biraz önce alındığı için, **Paşanın** oraya gitmesini istemiyordum.

Kendilerine dedim ki:

– *Paşam, Dumlupınar yolunu bilmiyorum. Eşyalarınız da Afyon'dadır. Bilmem ki, bu gece yataklarımızı getirtmek mümkün müdür? Emir buyurursanız, Afyon'a gidelim.*

Benim bu cevabıma kızdılar.

– Yolu bilen birini bul da Dumlupınar'a gidelim.

Emrettikleri gibi hareket ettik. Dumlupınar'a karanlıkta geldik. Yolda Fevzi Paşaya da rastladık.

Fevzi Paşa da o gece Dumlupınar'a geldiler.

Bir köy evinin boş bir odasında **Paşaya**, pelerinlerimiz ve ceketlerimiz ile yatak, yastık ve örtü yaptık.

Sabaha kadar ocakta ateş yakarak **Paşa'yı** rahat ettirmeye çalıştık.

Ertesi sabah, ilk iş olarak **Paşa'nın** *"Çadırını, bir evin toprak olan damının üzerine kurduk."*

Çünkü köyün içinde çadır kuracak kadar temiz bir yer yoktu.

O gün, **General Kazım** (Orbay), düşmandan esir olarak alınmış olan dört **Tümen Kumandanını Mustafa Kemal Paşanın** huzuruna getirdi.

Mustafa Kemal Paşa bu esirlerle 5-10 dakika konuştu.

Bir esir dışarı çıkarıldığında **Türkçe** olarak kiminle görüştüklerini sordu.

Konuştuklarının **Mustafa Kemal Paşa** olduğunu anladıklarında hayretler içinde kaldı ve oraya ne zaman geldiğini sordu.

"Dün bizzat savaşı kendisinin yönettiğini." Söyleyince, şu cevabı verdi:

– Zafer kazanmak sizin hakkınızdır. Çünkü bizim Başkumandan Hacı Anesti, savaşı İzmir'den yönetmek istedi. Oradan bir türlü ayrılamadı.

Bu arada,** Mustafa Kemal Paşa **şöyle sesleniyordu:

– Hacı Anesti!!! Mağrur Kumandan, neredesin? Gel de ordularını kurtar.

Ertesi gün, sabahın erken saatlerinde, Başkumandan** Mustafa Kemal Paşa, **savaş meydanını dolaşıyordu.

Gördüğü manzaradan müteessir ve üzüntülü idi.

Binlerce düşman cesedi... Birbirlerinin üzerine yığılmış yüzlerce topçu hayvanı... Terkedilmiş toplar... Cephaneler...

Bu hüzünlü manzarayı seyrettikten sonra:

– Bu manzara insanlığı utandırabilir. Fakat haklı savunmamız için buna zorunlu olduk. Türkler başka milletlerin vatanında böyle bir harekete girişmezler.

Biraz ileride, topların arasında yerde, ayaklar altında kalmış bir Yunan Bayrağı duruyordu.

Gözüne ilişti. Eliyle bayrağı işaret ederek dedi ki:

– Bayrak bir milletin istiklalinin sembolüdür. Düşman da olsa saygı göstermek gerekir. Bayrağı oradan kaldırıp, topun üzerine koyunuz.

"ASLANLIK YAPALIM DERKEN FARELERE DÖNDÜK..."

Mareşal Fevzi Çakmak'ın anılarından:

"Büyük Taarruzda kazanılan zafer, senin, benim, şunun ve bunun değil, hepimizin zaferi idi.

Bizim **İstiklal Savaşımız İzmir**'de başladı ve **İzmir**'de sona erdi. Ancak **Mecliste** taarruz için, hiç de iyi şeyler söylenmiyordu.

Her kafadan bir ses çıkan **Mecliste** kimileri taarruzun bir cinnet olduğunu, kimileri boş yere kan dökülmesini, kimileri de başarının yüzde 25 olduğunu ileri sürüp, moral bozuyorlardı.

Bazıları ise daha ileriye gidip silahlarımızı taşıyacak katır ve develerimiz bile yok diyordu.

Oysa ki, **Meclis** şunu anlamıyordu. **Sakarya**'da mermileri taşıyanların **Mehmetçiklerin** karıları olduğunu bilmediği gibi, **Mehmetçiğin** gerekirse, savaşa da evet demişse, deveden daha çok yol yürüyebileceğini, deve-

den daha çok aç ve susuz kalabileceğini tahmin edemiyordu.

Ben ve **Mustafa Kemal** ilerleyen orduyu adım adım **Afyon**'dan, **İzmir**'e kadar takip ettik. Bazen bir buğday, bazen de bir üzüm çuvalının üzerinde sabahladığımızı hiç unutmam.

Bir defasında **Mustafa Kemal**, yatmakta olduğu bir üzüm çuvalından bir avuç üzüm alıp ağzına atarken bana:

– Paşam!... Hayatın cilvesine bak. Aslanlık edelim derken, farelere döndük. Bak çuval deliğinden üzüm çalıyoruz.

İzmir'i kurtardıktan sonra her bir araya gelişimizde bu konuşmayı hatırlar ve gülerdik.

"YÖNETMEK İÇİN HİÇ KAMÇI KULLANMADIM..."

Latife hanımın anılarından:

İzmir dendi mi Mustafa Kemal Paşanın sinirleri gevşerdi. Bir başka severdi Gazi, İzmir'i.

Mustafa Kemal Paşanın köşkte kalmağa başladığı ilk günlerde idi.

Bir aralık geceleri uyuyamıyordu.

Savaşın yorgunluğunu üzerinden bir türlü atamıyordu.

Doktorları kendisine artık daha sakin bir hayat geçirmesini öneriyorlardı. İstirahat etmesi gerekiyordu.

Gazi Paşa ise bu önerilerin tamamına pek uymuyordu.

İşte, "O"nun böyle bir kaçamak günü.

Bir gece saat ikide, beni çağırdı ve şöyle seslendi:

– Latife!... Ben şimdi atlı tramvaya binmek istiyorum...

O saatte tramvay bulmanın imkansızlığını Gazi'ye anlatmak mümkündü ama, bu isteğini yerine getirilmemiş olması, onu belki de çok üzecekti.

Şöyle seslendim:

– İstirahat ederseniz, daha iyi olmaz mı? Vakit de oldukça geç!...

– Ben de vaktin geç olmasından istifade ederek, tramvaya binmek istiyorum ya!...

– Peki öyleyse, temin edelim'...

Saat gecenin ikisi. Her tarafa telefonlar ediliyor ve sonucunda bir atlı tramvay hazırlanıyor.

Kendisine dönüp dedim ki:

– Tramvay hazır, Paşam. Emrinize amade!...

Gazi, yanında ben ve yaverleri aşağı inip, köşkün önüne getirilen tramvaya biniyoruz.

Tramvaycı yerini alıyor ve kamçıyı şaklatıyor.

Gazi hemen soruyor:

– Sen atları kamçı ile mi idare edersin?

– Evet Paşam, kamçısız idare edilir mi?

– Neden idare edilmesin?

– Biz görmedik Paşam!....

Gazi Tramvaycının yanına gider:

– Sen şu yerini bana ver de, ben kamçısız olarak atlarını süreyim!....

Tramvaycının yerine geçer ve "Deh" *diyerek, atların yularını şaklatır ve atlar harekete geçer.*

Bunun üzerine tramvaycıya döner ve sorar:

– Nasıl, idare edebiliyor muyum?

– Benden daha iyi Paşam!...

– Ben de senin gibi idareciyim. Ben yüzbinlerce insanı idare ettim. Onları ölüme giden yollara seve seve sevk ettim. Fakat hiçbir zaman kamçı kullanmadım.

"SEN GAZİ PAŞAMIZ OLMAYASIN..."

Mahmut Baler'in anılarından:

Mustafa Kemal Paşa bir gün Nif'e (Kemalpaşa)ya gidelim buyurdu. Belli kişilerden başka bana da gel dedi.

Nif'e doğru açık bir otomobille gidiyoruz. Şöför giderken yolu şaşırdı, bir tereddüt geçirdi.Karşı tarafta bir ihtiyar, çift sürüyordu.

Mustafa Kemal Paşa şöyle dedi:

– Git şu ihtiyara yolu sor...

İhtiyara işaret ettiler, geldi.

Yaşlı adam gözünü **Mustafa Kemal Paşaya** dikti. Hiçbir şey söylemeden, nesiniz, ne istiyorsunuz demeden böyle gözünün içine bakarak duruyor.

Mustafa Kemal Paşa sordu:

–Ne bakıyorsun öyle gözüme?

Yaşlı adam da, bir başka sualle cevap verdi:

– Sen Gazi Paşamız olmayasın?

Mustafa Kemal Paşa da:

– *Evet, ben Gazi Paşayım...*

Yaşlı adam:

– *Dur... Evvela ben senin ayağını öpeceğim...*

Dedi ve üstü açık arabanın kapısını hemen açıp, eğilip **Mustafa Kemal Paşanın** ayaklarını öpmeğe uğraştı.

Mustafa Kemal Paşa şöyle dedi:

– *Sağ ol baba. Biz yolumuzu şaşırdık...*

Yaşlı adam, yolu anlattı.

Mustafa Kemal Paşa yanındaki **Salih** (Bozok)a şöyle dedi:

– ***Bir şeyler ver de, çocuklarına hediye alsın...***

Salih Bey çıkardı, **200** lira mı, **300** lira mı, işte öyle bir miktar para uzattı yaşlı adama. Yaşlı adam **Salih Beyin** eline şöyle bir vurdu ve **Paşaya** dönüp şöyle seslendi:

– ***Paşam bu ne? Sen bize vatanımızı, ırzımızı, namusumuzu, Dinimizi, bütün varlığımızı hediye etmiş adamsın. Bir de üstüne para veriyorsun. Beni bu kadar küçük mü gördün...***

Yaşlı adam o kadar heyecanla konuştu ki, **Mustafa Kemal Paşa** bu konuşmanın etkisi altında kaldı. Hepimizin gözünden yaş aktı. Ardından da yaşlı adama döndü ve sordu:

– *Çocukların var mı?*

Yaşlı adam cevap olarak şöyle dedi:

– *İki tane...*

Mustafa Kemal Paşa:

– *Salih, al babanın adresini. Çocuklarını Ankara'ya götürüp, orada okutalım...* dedikten sonra yaşlı adama dönüp:

– *Çocuklarını ben okutacağım...* dedi.

Yaşlı adam Mustafa Kemal Paşaya dönerek:

Allah sana uzun ömür versin...

Dedi ve ardından gene Mustafa Kemal Paşanın ayaklarına sarıldı. Hemen kaldırdılar. Elini öptü...Bir taraftan biz, bir taraftan da yaşlı adam gözyaşlarına boğulmuştuk. Oradan ayrıldık.

"AL ELİNE TABANCAYI VE BENİ ÖLDÜR..."

Salih Bozok'un anılarından:

Mustafa Kemal Paşa kendisine karşı yapılmak istenen İzmir'deki o alçakça suikastın etkisiz kalmasından sonra, bir gün bize şu olayı açıklamıştı.

Ziya Hurşit'in beni öldürmeğe memur ettiği iki zavallı vardı. Sorguları yapıldıktan sonra bunlardan birini yanıma çağırdım. Odada kimse yoktu.

Kendisine sordum.

– Sen Mustafa Kemal'i öldürecekmişsin, öyle mi?

– Fena bir adammış o!... Memlekete çok fenalık yapmış!.... Sonra, bize onu öldürmek için para da vereceklermiş.

– Sen Mustafa Kemal'i tanıyor musun?

– Hayır...

– O halde tanımadığın bir adamı, nasıl öldürecektin?

Geçerken işaret edecekler, "Mustafa Kemal işte budur" diyeceklerdi, biz de öldürecektik.

Sözü bittiği zaman, cebimden tabancamı çıkartarak kendisine uzattım ve dedim ki:

– Al... Mustafa Kemal benim!... Haydi al eline tabancayı... Öldür beni!...

Herif benden bu cevabı alınca, yıldırımla vurulmuş gibi oldu.

Bir süre şaşkın şaşkın yüzüme baktıktan sonra, diz üstü kapanarak, hüngür hüngür ağlamağa başladı.

"DOĞRU DÜŞÜNMESİNİ BİLİRSEN, MUTLAKA BAŞARIRSIN..."

Latife Hanımın anılarından:

Tarih: 29 Eylül 1923

Köşkün salonunda oturuyorduk. Paşa büyük bir heyecanla anlatıyordu:

"- *Bak Latife!... Sana bundan sonrasını anlatayım. Bu zaferi ben ve birkaç Kumandan kazanmadık. Bir millet kazandı. Onbinlerce isimsiz kahraman toprağa düştüler. Zafer onlarındır.*

Biz görevimizi yaptık. Çok pahalıya satın alınmış zaferden bu millet, sağlam ülkülere bağlanmış bir yurt çıkarmalıdır. İşte bütün mesele burada.

Bazı arkadaşlarım Padişah ve Saltanata taraftardırlar. Ben değilim. Bazı arkadaşlar tekke ve zaviyelerden tüten uyuşturucu fikirlerle milletin yönetilmesinden yanadırlar. Ben değilim.

Bazı arkadaşlarım içkiyi yasak edip, kadını kafesin arkasına ittin mi, her işin kendiliğinden yoluna girece-

ğine inanırlar. Ben inanmam. Bazı arkadaşlarım *"Kanun mu istiyorsun, işte Şeriat"* derler. Ben ise *"Hukuk"* derim, *"Akıl"* derim...

Çatışma burada. Yunanı yenmek kolaydı. Yendik de. Ama, bin yıldan beri üzerinde yaşadığımız bu toprakları vatan yapmak, yani mutlu insanlar ülkesi yapamadılar. İşte hala da yapamadık.

Şu önümüzde uzanan bin yıllık vatana bak Latife!... Şu birbirine yaslanmış çürük evleriyle İzmir'e bak, Ankara'ya bak... Şu harap ve kısır topraklar üstünde bizim sahici bir *"Yurt Sahibi"* olduğumuzu kime kanıtlayabilirsin?

Sen Orta Asya'dan kop gel... Bin yıl bu toprakların üstünde otur... Bir çivi bile çakma... Sonra da *"Vatanım"* de... Bu durumu bizim bir iki budalamızdan başka kime inandırabilirsin?

Benim bazı arkadaşlarım, toprağını verimli işletmeyen çiftçiyi kınamasını biliyor da, yurdunu şu kasvetli ve harap hale getirmiş yönetim biçimini öpüp başına koymak istiyor.

İşte mesele bu!... Var olmak, ya da yok olmak meselesi!...

Bu dünyada hiçbir devlet böyle beceriksiz, böyle kendi çıkarını bile hesaplamasını bilmeyen bir devleti, böyle bir kilit noktasında görmek ve tutmak istemez.

"Ya Yunanlılar savaş tazminatını verirler, ya da yine savaşa gireriz" diyorlar. Savaşla başarılacak bir iş olsa, ben hiç durur muyum? Savaşmak benim hünerim değil mi?

Peki, neden barış istiyorum? Bu toprağı hak etmek, bu vatanı hak etmek için... Yoksa savaş yorgunu bu dünyanın içinde, ortalığı karma karışık etmek elbette mümkündür. Böyle davranan Napolyon'un eline ne geçmiş ki, bizim elimize geçebilecek?

Yok Latife, yok!... Bu işin üstesinden gelmek zorundayız. Bu Meclis büyük işler başarmış, bir zafer getirmiştir ama, bir barış kuramaz. Ben de onlara katılırsam, hiçbir şey yapamayız.

Onların bana katılması gerekli. Benim gibi düşünmesi, benim gözümde şekillenen yurdu özlemesi gerekli. Meclisten yeni seçimlere gitme kararı isteyeceğim.

Nasıl başaracağıma gelince; doğru düşünmesini biliyorsan ve doğru bir şey yapmak yolunda isen, mutlaka başarırsın..."

"ATATÜRK'E HAKARET EDEN KÖYLÜ..."

Şükrü Kaya (Eski İçişleri Bakanı)nın anılarından alınmıştır:

Atatürk'e hakaret etmekten sanık bir köylü hakkında gerekli işlemler yapılmaktaydı.

Durumu bir defa da Atatürk'e anlatma gereğini duydular.

Kendisi Antalya'da idi.

Konu kendisine anlatıldıktan sonra, Atatürk merakla sordu:

– Ben ne yapmışım ona?

Köylünün dosyasını inceleyenler derhal bir açıklama yaptılar:

– Gazete kağıdı ile sardığı sigarayı yakarken, kağıt tutuşmuş da ondan.

Atatürk'e bu durumu nakleden bir Milletvekilidir. Atatürk o Milletvekiline döner ve sorar:

– Siz, gazete kağıdı ile sigara içtiniz mi?

Milletvekili bu sorunun nedeni anlayamaz ve cevap verir:

– Hayır, Efendim.

Atatürk, Milletvekiline döner ve şöyle cevap verir:

– Ben Trablus'ta iken içmiştim, bilirim. Pek berbat bir şey. Köylü bana az bile küfretmiş. Siz bunun için onu mahkemeye vereceğinize, ona insan gibi sigara içmesini sağlayın.

"İZMİR'İ İLK GÖRDÜĞÜM GÜN SÜRGÜNE GİTTİĞİM GÜNDÜR..."

Mustafa Kemal'in 11.Ekim.1925 günü İzmir Belediye Balkonundan halka hitap ederken söyledikleri şunlardı:

"İzmir'i birinci ve ikinci ziyaretim çok gamlı ve kasvetli zamanlarda olmuştur. İzmir'i ilk gördüğüm gün, okulu terk ederek sürgüne gönderildiğim gündür. Bu güzel memlekette, sürgün yerime giderken bir kaç saat geçirmiştim.

O zaman bu güzel rıhtımı baştan başa bizim can düşmanımız olan yabancı bir ırkın mensuplarıyla doldu görmüştüm. Bende tepkileri oluşturan bu insanların, bu memleketin gerçek evlatlarından daha mutlu, daha müreffeh, daha zengin oluşu muydu beni rahatsız eden?

O zaman karar vermiştim ki; *"İzmir, gerçek, asil ve soylu Türk İzmirlilerden gitmişti."*

Bu konuda aynı gemi ile sürgüne gönderilen Ali Fuat (Cebesoy) anılarında şunları eklemektedir:

"Mustafa Kemal, ben, Müfit (Kırşehir) *ve diğer bazı seçkin Yüzbaşılar, İstanbul Limanından kalkan bir Nemse Vapuruyla Beyrut'a hareket ettik. Ertesi gün öğle üzeri İzmir'e geldik.*

İzmir'i ilk defa görüyordum. Üç arkadaş bir araba tutarak Kordonboyunda dolaştık. Şehir fevkalade güzeldi. Şehirdeki gazinolarda orkestralar çalıyordu. Birine girmek istedik.

Fakat sonra, vapuru kaçırmaktan korkarak bundan vazgeçtik."

"KÖY KADINLARININ KARŞILAYIŞI..."

Ruşen Eşref (Ünaydın)ın kaleminden Mustafa Kemal'e hitaben 9.Eylül.1922 gecesine ait bir kesit:

"Seni, bir iki basamak merdivenle ilk katına çıkılan, zaten sanırım, o ev sadece tek katlıydı, o evin kapısından içeri girişte, başları beyaz örtülerle sımsıkı sarılı köy kadınları karşıladılar...

Yedi, sekiz kadın... Gölgeler gibi çekingendiler. Seni o dar girişte görünce, yerlere doğru eğildiler, sarılıp dizlerinden öptüler, baş örtülerinin ucu ile ayaklarından tozlar aldılar.

Bir, ikisi o tozları gözlerine sürdüler. Ve onların gözlerinden senin ayakkabılarına yaşlar damladı. Sen onları ağır başla selamladın.

Onlar senin önünde el bağladılar. Yaşlı gözlerle sana uzun uzun baktılar."

"Bu el bağlayıcılar, bu susuşlar sana bir sonsuz minnet ve hayranlığı bin sözden ne kadar daha iyi anlatıyordu?"

"BIRAKIN, NE VARSA MİLLET GÖRSÜN..."

Şükrü Kaya (Eski İçişleri Bakanı)**nın anılarından** alınmıştır:

"1926 yılında **İzmir**'de **Naim Palas**'ın alt kat taşlığında kurulan kalabalık sofrada; perdelerin kapatılması üzerine **Mustafa Kemal Paşa** şöyle demişti:

"Açın kapıları ardına kadar, açın. Ne varsa millet görsün ve bilsin ki, biz işte böyle yemek yiyoruz . Böyle içki içiyoruz. Merak ederler, önce birikirler, sonra görürler, anlarlar ve kendi işlerine giderler..."

Ardından da yine şöyle devam etti:

"Ben yaptıklarımı halkımdan gizleyecek adam değilim. Ayrıca, burada yaptıklarımız, onların yaptıklarından başka bir şey değildir.

Asıl perdeleri kapatmak suretiyle bizim onlardan başka, onların bildiklerinden başka bir şeyler yaptığımız kuşkusunu uyandırmış oluyoruz ki; işte o çok tehlikeli bir harekettir.

Biz ne yaptıysak halkımızın karşısında yaptık ve ne yapacaksak bunu da yine halkımızın karşısında açık yüreklilikle yapacağız.

Bizim yaratılışımızda açıklık vardır. Gizlilikten, halkın bakışlarından kaçmaktan nefret ederiz.

Onlar bizi gerçekten etimizle, kemiğimizle, yaşantımızla kendilerinden biri gibi gördükçe, daha çok itimat ederler, daha çok bağlanırlar."

Gazi, derhal kapatılan pencerelerin, perdelerin ve kapının açılmasını emretti. Sofrayı da pencerelere yaklaştırdı.

Kadehini birkaç defa kaldırdı ve *"Halkın Şerefine"* diyerek kaldırdı. Dışarıdan bir alkış tufanı kopmuştu.

Halk:

"Yaşa Gazi!..".

Sesleri ile **Kordonu** adeta inletiyordu.

Gerçekten de söylediği gibi çıkmıştı.

Önce uzanıp baktılar, sonra da çekip gittiler.

Bunun üzerine **Gazi, Baş Yaveri Rusuhi Beye** şöyle seslenir:

Haydi davet edelim, bak kimse gelir mi?

Halkın seyrinden, merakından değil, küskünlüğünden korkmalı.

Şimdi onlara "Mustafa Kemal içiyor, sarhoşun biridir", deseler, "Evet, biz onu gördük. Başka neyi, ne günahı var söyleyin, bakalım" derler ve beni mutlaka savunurlar.

"AMAN, SAKIN BU KUZUYU KESMESİNLER.."

Ruşen Eşref (Ünaydın)'**ın Mustafa Kemal Paşaya hitap şekli ile İzmir Kurtuluş günlerinden bir kesit:**

Güneş ışığının altındaki pırıl pırıl **Akdeniz** gibi karşısında sevinçten kaynaşmış halkın uğuldadığı o meydanın bir kenarından **Konağın** kapısına doğru bir büyük çiçek ve kurdele demetinin ilerlediği görüldü.

Böyle söylersem sana gerçekten bir büyük buket sunulacak sanılır.

Tekerlekleri, her aralık çubuğuna kadar "**Kırmızı/Beyaz**" kurdele ile sarılı, kenar çemberlerinin üzerleri de tümüyle güzel güzel noktalar gibi küçücük pembe güllerle bezenmiş!...

Önü, yanları ve arkası hep öyle!...

Bir yürüyen gül bahçesiydi o!...

Ve içinde bir tören için hazırlanmış bir okullu kız gibi, başı, sırtı "**Al/Beyaz**" kurdelelerle bezenmiş bembeyaz bir kuzu!...

Eğer bu görünüşün güzelliğini şimdi burada gereği gibi anlatamıyorsam, eksiklik bendedir!...

Artık makineliği hiç kalmamış, baharın çiçekli kucağı haline getirilmiş o araba, **İzmir**'i kurtaranın ayakları ucuna, o şehir halkının sevgisini bir gül bahçesinin esini gibi sunup, muzaffer **Başbuğun** şimdiden sonraki yolunu hep "**Güllük/Gülistanlık**" görmek dilediğini "O"na belirtmek istemiş olmasının timsali idi!...

İçindeki o şirin kuzu da, senin yolunda kanı biraz sonra dökülmekte!...

Sana selamet sağlayacağına inanarak bağlanmış bembeyaz bir masumluk çiçeği idi!...

Gül bahçesi gibi arabayı beğenerek seyrettin.

İzmirlilerin inceliğinden duygulandın!...

Fakat çiçeklerin arasında kuzuyu fark edince dönüp bana şöyle buyurdun:

– ***Aman, çabuk gidin söyleyin; sakın şu kuzuyu kesmesinler!...***

Aşağıya hızla koştum!...

Fakat kapının önüne varınca gördüm ki, bembeyaz mermere al kanlar yayılmış bile!...

Vaktinde yetişemediğimi arz etmek için başımı ve ellerimi kaldırıp, yukarı "Sana" doğru baktım!...

Gördüm ki, balkondan çekilmişsin!...

Şimdi o anı anımsadıkça, koskoca bir saldırgan ordusunu yok etmiş bir muzaffer Başkumandanın bir kuzu kanı dökülmesine bakamayacak derecede bir "İnsan Yüreği" taşıdığını daha iyi anlıyorum!...

"HELE BİR DE ONBAŞI GÖRSÜN..."

Niyazi Ahmet Banoğlu'nun anılarından:

Yalova'daki çiftliğin ilk kurulma günleri idi. **Gazi Mustafa Kemal Paşanın** Kaplıcaları ziyaret edeceği bir gün, geçeceği yol üzerinde önlemler alınmış, kimse geçirilmiyordu. **Gazi Mustafa Kemal Paşayı** taşıyan otomobil yarı yolda arızalandı. Bunun üzerine **Gazi Mustafa Kemal** yanındaki arkadaşlarına şöyle seslendi:

– Otomobilin tamirini bekleyeceğimize bari biz yürüyelim. Otomobil arkadan gelsin.

Gerçekten dedikleri gibi yaptılar ve hep beraber yürümeye başladılar. Bir yerde jandarma yolarını kesti ve seslendi:

– Yasak.

Gazi Mustafa Kemal Paşa Jandarmaya dönerek sordu:

– Niçin yasak?

Jandarma kararlı bir tavırla cevap verir:

– Gazi Paşa geçecek de ondan.

Gazi Mustafa Kemal Paşa Jandarma erine yaklaşarak gözlerinin içine baktı ve sordu:

– Ben Gazi'ye benziyor muyum?

Jandarma eri dikkatle baktıktan sonra, elindeki düdüğü dudaklarına götürerek üst üste öttürdü.Gazi Mustafa Kemal Paşa, bunun sebebini sorunca da, şöyle bir cevap aldı:

– Hani Gazi Paşaya benzemeğe biraz benziyorsun ama, bir de onbaşıyı çağırayım da bir de o görsün.

"HELE BİR DUR HEMŞERİM YASAK..."

Kamil Homris'in anılarından:

İtalyanların Habeşistan ile savaştıkları günlerdi.

Ege Sahillerindeki tüm birlikler her türlü olaylara karşı etkin önlemler almışlardı.

Özellikle nöbetçilerin uyanık ve dikkatli olmaları tenbihlenmişti.

Birlikler bir gece aldıkları şifrede **Atatürk**'ün geleceğinden haberdar edilmişlerdi.

Onun gözünden bir şey kaçmayacağı için, daha sıkı hazırlıklara girişildi.

Koruganların birine giden yolun dönemecinde **Atatürk** durarak yanındakilerine şöyle söyler:

– Siz burada bekleyiniz, ben yalnız gideceğim.

O bölgenin Bölük Komutanı Yüzbaşı:

– Sayın Atatürk, izin verirseniz, ben de sizinle geleyim.

Atatürk, kesin bir ifade ile bu öneriyi reddetti:

– Hayır, siz burada kalınız.

Atatürk, patikanın kıvrımını döner ve burada bulunan nöbetçi Mehmetçik'e doğru yürür.

Devamını Atatürk'ün ağzından dinleyelim:

Uzaktan bir sivilin yalnız başına kendisine doğru geldiğini gören nöbetçi Mehmetçik hemen silahına davrandı ve biraz daha yaklaşmamamı bekledikten sonra gür sesiyle:

– Dur hemşerim, yassak...

Bu uyarı karşısında derhal durdum ve nöbetçi ile, karşılıklı şöyle bir konuşma geçti:

– Sen beni tanıyor musun?

Nöbetçi, büyük bir dikkatle bakarak, biraz tereddüt geçirdikten sonra:

– Sen, Atatürk'sün Komutanım.

Atatürk, şöyle cevap verir:

– Güzel, sen benim Atatürk olduğumu biliyorsun da, bana hala neden yasak diyorsun?

Mehmetçik bir an durakladı.

Onun bildiği Atatürk yapayalnız gelmezdi.

Bu işte kesinlikle bir kurt yeniği vardı.

Bir an düşündükten sonra kafasını salladı ve safiyetle şu cevabı verdi:

– Komutanım, biliyorum, sen Atatürk'sün. Atatürk'sün ama... Düşmanların işine akıl, sır ermez... Birisini sana benzetip, içeri sokarlar ve benim başım derde

girer... Gözünü seveyim, sen şu bizim Yüzbaşıyı beraberinde al da, gel. O zaman nereye istersen git.

İşte görüyorsunuz, ben de geri geldim.

Gazi Mustafa Kemal Paşa kahkahalarla gülüyordu.

Görevi esnasında tanıdığı halde kendisine bile izin vermeyen Mehmetçiği takdir ediyordu.

Derhal Çavuşluğa terfi ettirilmesini emretti.

"BEN BİR AŞİRET ŞEYHİ DEĞİLİM..."

İsmet Bozdağ'ın anılarından:

1933 yılının **Ekim** ayında, **Cumhuriyetin Onuncu Yıl Kutlamaları** hazırlıkları yapılıyordu.

Gazi Mustafa Kemal Paşa, akşama kadar kutlama programı üzerinde çalışmış ve ondan sonra bir takım yakın arkadaşları ile **Ankara Palas**'a gelmişti.

Salonda bir kaç **Milletvekili**, **Kordiplomatikten** bir kişi ve aralarında **Fransız Büyük Elçisi** bulunmaktaydı.

Fransız Büyük Elçi, hanımı **Paris**'te olduğu için tek başına barda viskisini yudumluyordu.

Gazi Mustafa Kemal Paşa ile karşılıklı selamlaştılar.

Gazi Mustafa Kemal Paşa, **Büyük Elçiyi** masasına davet etti.

Kendisine gerekli ilgiyi göstermiş olmak için şöyle hitap etti:

– *Görüyorum ki benim gibi siz de bekarsınız. Zarif karınız Paris'teymiş.*

Bundan sonra aralarında şöyle bir konuşma geçti.

– Paris'te bulundunuz mu Ekselans?

– Evet. Hem de her şeyin çok iyi yaşanıldığı yıllarda. Paris'i çok sevdim.

– Ekselansları acaba bu güzel beldemizi bir kez daha görmek istemezler mi?

– Hiç istemez olur muyum?

– Devletim, ekselanslarınızı kendi memleketinde görmekten büyük şeref duyar. Müsaade buyurulursa, Fransız Donanması, sizi İzmir'den veya işaret buyuracağınız herhangi bir limandan, bütün direklerine Türk Bayrakları çekerek almaktan gurur duyacaktır. Tüm Akdeniz'deki Fransız Donanması emrinizdedir. Marsilya'da karaya ayak bastığınız an, bütün Fransız ordularının Başkomutanı olarak karşılanacaksınız. Fransız milleti geleneksel Türk dostluğuna ne ölçüde değer verdiğini kendi topraklarında ekselanslarına göstermek heyecanı içindedir.

Mustafa Kemal Fransızca bilmesine rağmen, tercümanlığı yapan Ruşen Eşref (Ünaydın), Büyük Elçinin söylediklerini Gazi Mustafa Kemal Paşaya aktardıkça, Gazinin yüzü karışıyordu.

Çeviri bitince, Mustafa Kemal, Ruşen Eşref (Ünaydın)a sordu:

– Sor bakalım, bu centilmen kendi hesabına mı, yoksa memleketi hesabına mı konuşuyor. Hükümeti ile bu konuda bir uyuşma içinde bulunuyor mu?

Ruşen Erşref (Ünaydın), Büyük Elçiye Gazi Mustafa Kemal Paşanın söylediklerini çevirdi.

Büyük Elçi heyecanla karşılık verdi:

– Bu konuda hükümetimle hiçbir konuşma yapmadım. Ama, devletimin ekselanslarına olan duygu ve hayranlığını yakından bildiğim için önerilerimi Fransa'nın önerileri olarak kabul edebilirler.

Masadakilerin hepsi, Gazi Mustafa Kemal Paşaya yapılan bu çağrıyı çok beğenmişlerdi.

Ancak Gazi Mustafa Kemal Paşanın yüzünde bu öneriyi benimsediğini gösterecek bir hava yoktu.

Tam tersine sinirlendiği zaman yaptığı gibi, altın kaşlarını kaldırıp, indiriyor, ince dudaklarını hafifçe kemiriyordu.

Sonunda Büyük Elçiye karşılık verdi.

– Çok teşekkür ederim. Şimdilik böyle bir gezi düşünmüyorum.

Büyük Elçi de, masadakiler de bu karşılığa şaştılar.

Özellikle Büyük Elçi, bu kadar çok ileri gittikten ve hükümetine karşı angaje olduktan sonra kesin bir biçimde ret edilmiş olmasına bir diplomat olarak çok üzülmüştü.

Gazi Mustafa Kemal Paşa havayı yatıştırmak için:

– Milletlerimizin şerefine...

Diyerek kadehini kaldırdı.

Büyük Elçi az sonra Gazi Mustafa Kemal Paşadan izin isteyerek masadan kalkıp gitti.

Gazi Mustafa Kemal Paşa masadakilere dönüp:

– Bunlar hala bizi anlayamadılar. Bize hep Doğulu bir devlet gözü ile bakıyorlar. Görmüyor musunuz, bir Aşiret Şeyhini imrendirecek tantana teklif ediyor bana. Fransız donanması Türk Bayrakları ile donanacakmış da, ben Marsilya'da Fransız ordularının Başkomutanı olarak ayak basacakmışım da, yok Fransız milleti geleneksel dostluğunu gösterecekmiş de... Bu efendi hangi Batılı devletin Devlet Başkanına böyle bir öneride bulunabilir? Gülerler adamın yüzüne, şaşarım perişan akıllarına. Evet, hala bizi tantana ile ele geçirebileceklerine inanıyorlar. Öğrenemediler bir türlü... Ama, isteseler de, istemeseler de eninde sonunda mutlaka öğrenecekler...

"ATATÜRK BİZDEN BİRİDİR..."

Salih Bozok'un anılarından:

Cumhuriyet Bayramı kutlamaları Atatürk'ün çok büyük önem ve değer verdiği kutlamalardı.

Kutlamaların her safhası ile mutlaka ilgilenir, coşku ve inançla yansımalarını görmek isterdi.

Cumhuriyetin 12'nci Yıldönümü Kutlamaları için bazı değişik pankartlar hazırlanmıştı.

Bunların içinde olanlardan bazıları şöyle idi:

"Atatürk bu milletin en yücesidir."

"Türk Milleti asırlardır bağrından bir Mustafa Kemal çıkardı"

Bu ve buna benzer pankartlar Atatürk'ün önüne serildiğinde, hepsini teker teker inceledi.

Yukarıdaki örneklerde olanları ve ona benzerlerinin hepsini çizdi.

Tümünün yerine yalnız şunu yazdı:

"Atatürk, bizden biridir."

"İNEĞİNİ KAYBEDEN KÖYLÜ VE MUSTAFA KEMAL..."

Niyazi Ahmet Banoğlu'nun anılarından:

Şiddetli bir kış günüydü. Gazi Mustafa Kemal Paşa sabaha karşı etrafındakilerine şu emri verdi:

– Bu kış kıyamette memleketin ne halde olduğunu görmek isterim. Otomobille gezmeğe çıkacağız.

O yıl kış gerçekten o kadar şiddetli idi ki, yollardan otomobillerin değil, kurtların bile geçmesi zordu.

Buna rağmen Gazi Mustafa Kemal Paşanın arzusu paralelinde Kırşehir yönüne doğru yola çıkıldı.

Yolda döküle döküle, hatta Gazi Mustafa Kemal Paşanın otomobili bile birkaç kere kara ve batağa saplanmak sureti ile ilerliyordu.

Bu arada, bir dağ başında tek bir köylünün kendi başına koştuğunu gördü.

Gazi Mustafa Kemal Paşa köylüyü yanına çağırtıp sordu:

– Bu havada dağın başında ne arıyorsun?

Köylü cevap verir:

– İneğim kayboldu Paşam...

Gazi Mustafa Kemal Paşa köylünün gözlerinin içine bakar ve şöyle der:

– Bu havada kurtlar seni yer.

Köylü çaresiz ve üzgün der ki:

– İneğimi yedilerse, ko beni de yesinler.

Gazi Mustafa Kemal Paşa, çaresiz görünen köylüye sorar:

– İneğin kaç lira kıymetinde idi?

Köylü cevap verir, ama aklı kaybolan ineğindedir:

– Eh, elli, altmış lira ederdi.

Gazi Mustafa Kemal Paşa köylüyü rahatlatmak için yanındakilere dönüp emrini verdi:

– Bu adama yüz lira verin. Ayrıca otomobile alın, buralarda donup kalmasın.

Köylüye hemen yüz lira verildikten sonra otomobillerden birisine binmesi teklif edildi.

Köylü kesin kararlı bir şekilde binmeyi reddetti.

– Hayır, ben ineğimi arayacağım.

Bunun üzerine Gazi Mustafa Kemal Paşa köylüye biraz da kızgın bir şekilde çıkıştı:

– İşte sana yüz lira verdiler. Bu para ile iki inek alabilirsin. Bırak kaybolan ineğin peşini.

Köylü kendinden emin bir tavırla cevap verir:

– Paşam, sana rastlamak benim talihimdir. Ama ben yine de benim ineğimi ararım... Paşam, sana rastlayan talihli adamın bundan sonra üç ineği olursa çok mu ola?

"ATATÜRK VE PEPE ALİ..."

Gazeteci Musa Ataş'ın anılarından:

Atatürk, sık sık Bursa'yı ziyaret eder, orada dinlenmeyi severdi.

Bir gün Bursa'nın Merinos Fabrikasından çıkarken, dışarıda büyük bir kalabalık oluştu.

Mustafa Kemal Paşayı görmeğe gelenler arasında Güllüce Köyü Muhtarı Pepe Ali de bulunmaktaydı.

Pepe Ali kalabalıktan kopmuş, doğruca Atatürk'e yaklaşmıştı.

– Atam, beni tanıdın mı? Ben senin yanında beş yıl sürece emirberliğini yapan Ali'yim.

Atatürk derhal kendini topladı ve gözleri parladı, heyecanla şöyle seslendi:

– Ali, gerçekten sen misin? O gençsin ha, hala dinçsin Ali.

Ali, Atatürk'ün kendisini tanımasından gururlu, kendisine hitap şeklinden mutlu şöyle cevap verir:

– Sağ ol Atam. Anafartalar'da üç bölükle, üç tümene ateş ettiğimiz üç gün, üç gece uykusuz beklediğimiz günleri hatırladın mı?

Bu sözler Atatürk'ü gerçekten çok duygulandırmıştı.

Gözlerinden bir mutluluk yaşları döküldü.

Eski emirberi Ali'nın sırtını sıvazladı, başını okşadı ve dedi ki:

– Ali, bana eski günlerimi hatırlattın. Sağol ve hep dinç kal.

Ali, kalabalık arasından Ata'sına ulaşmasının verdiği gururla, etrafına bir göz atar ve Atatürk'e seslenir:

– Sen de sağol Paşam. Sen Cumhurbaşkanı olduysan, ben de Güllüce Muhtarı oldum.

Aradan iki ay geçti. Atatürk'ten Güllüce'li Pepe Ali'ye bir mektup geldi.

Şöyle diyordu:

"Beni hatırladığına memnun oldum.

Özellikle sana şunu anlatmak istiyorum.

Şimdiye kadar gezdiğim yerlerde, benimle çalışmış kime rastladım ise, hepsi benden çıkar ummuşlardı.

Yalnız sen böyle bir çıkar peşinde değildin.

Kendini ortaya atıp, yalnız kendini tanıtmakla kaldın.

Köyünde çok çalış.

15 Mart'ta seni Ankara'ya bekliyorum.

Gözlerinden öperim."

"BİR TABLONUN DİLE GETİRDİKLERİ!.."

Özel Kalem Müdürü Hasan Rıza Soyak'ın anılarından.

Mustafa Kemal, gayet ince, duygulu, müşfik ve insancıl bir kişiydi.

O derecede ki, bir hayvanın kesilmesine ve kana bakamazdı.

Büyük zaferin henüz taze olduğu günlerde, eski bir ahbabı **İstanbul**'dan kendisine bir tablo gönderdiğini bildirmişti.

O zaman küçük bir bağ evi olan **Çankaya Köşkünde** eşya namına öteden, beriden toplanmış bir kaç basit eşyadan başka bir şey yoktu.

Hele tablo, akla dahi getirilemezdi!...

Diğer taraftan **Mustafa Kemal Paşa** güzel eşyalara çok meraklıydı. **Cumhurbaşkanı** olduktan sonra dahi, evini mutlaka kendisi,çok büyük bir zevkle döşerdi.

Bu sebeple gelecek olan bu hediyeden çok memnun olmuştu. Sabırsızlıkla bekliyordu.

Nihayet, sağlam bir sandık içinde beklenen hediye geldi...

Köşke götürdük... Antrede sandığı açmakla meşgul olan adamların önünde beklemeye başladı.

Sandık açıldı, tablonun üzerindeki talaşlar boşaltıldı, eser meydana çıktı.

Bunun üzerine **Mustafa Kemal Paşanın** yüzü karıştı.

Ayağa kalktı ve bağırdı:

– *Kapatın ve kaldırın şunu!... Ne iğrenç manzara!... Gönderenin aklı perişanına şaşarım!... Ahmak!...*

Sinirlendiği zaman hep böyle söylerdi.

Tablodaki manzara ise şuydu:

"**Yerde Yunanlı bir Efzun askeri sırtüstü yatıyordu!...**

Fesli bir Osmanlı askeri göğsüne basmış ve aynı zamanda süngüsünü saplamış!...

Kan akıyordu!..."

Bu tablonun 1897 Osmanlı Yunan Savaşı **sırasında bir ressam tarafından yapılıp** Padişah Abdülhamit'e **takdim edilmiş olduğunu sonradan öğrenmiştim.**

Her halde gönderen zatın, bunu o zamanki ortama uygun bir hediye olarak pek beğenmiş olduğu belliydi.

Fakat eserin akıbeti, sahibinin düşündüğü gibi olmadı.

Sandık tekrar kapatıldı ve tavan arasına kaldırıldı.

Senelerden sonra ben köşkten ayrıldığım zaman, sandık hala orada duruyordu!...

Mustafa Kemal Paşa, bu tepkisi ile karşısındaki düşman da olsa cephe gerisinde onlara karşı nasıl bir insancıl duygular ve ruhsal incelikle dolu olduğunu bu uygulaması ile bir defa daha göstermişti.

"HEY KOCA ADAM HEY!..."

Sabiha Gökçen'in "Atatürk'le Bir Ömür" kitabından:

Atatürk çok duygulu bir insandı. Bir dostu, bir yakını öldüğü zaman yüzü bembeyaz kesilir, gözleri buğulanır, hıçkırıklarını güçlükle tutardı.

Yine böyle çok yakın dostu ve devrimci arkadaşı **Mustafa Necati** (Uğural)ı kaybettiği gün hıçkırarak şunları söylendi:

"Hey koca dost!... Hey koca adam!...

Demek sonunda kadere sen de boyun eğdin!...

Demek kader seni de aramızdan aldı, götürdü!... Seni çok arayacağız, elbet!...

Tokalaşmanı, dertlerini, şikayetlerini, soframızdaki yerini hep arayacağız!... Ölüm de savaşın bir türlüsü!...

Beklenmedik bir anda, bir şarapnel parçası gibi, en sevdiğini alıp götürüyor insanın!...

Böyle olduğu halde, hayat çok kısa olduğu halde niçin birbirimizi yeterince sevmeyiz?

Niçin birbirimizin aleyhinde bulunur, birbirimizi yemeğe çalışırız!... İşte nitekim bir can daha eksildi meclisimizden!...

Bir nefes daha eksildi!...

"KALDIRIN ŞU HALIYI YERDEN!..."

İzmir, 10 Eylül 1922

Salih Bozok'un anılarından:

Ben **Kral Kostantin**'in **İzmir**'de kaldığı evi **Mustafa Kemal Paşaya** hazırlamak için **Nif** (Kemalpaşa)dan hareketle önden **İzmir**'e gidiyorum.

Yollarda hala silah sesleri duyuluyordu. Her taraf yakılmış, yıkılmıştı. Korkunç bir görüntüydü bu!...

Ölüler ve kendi kaderlerine terk edilmiş yaralılar vardı yollarda.

Böylece saatler geçti ve **İzmir**'e vardık.

İlk önce **Hükümet Konağına** indik. Burada **Kral Konstantin'in Karşıyaka**'da bir evde kaldığını öğrendik.

Evi bilen birini yanımıza alarak **Karşıyaka**'ya geçtik.

Üzerimize her taraftan çiçek ve kolonya atılıyordu. Sanki zaferi biz kazanmıştık.

Karşıyaka'da bizi karşılayanlara:

"Kral Konstantin'in kaldığı evi arıyoruz!"

Dedik ve amacımızı anlattık. Şöyle cevap verdiler:

"Merak etmeyin!... Biz, her şeyi hazırladık!..."

Gerçekten de öyleydi. Evi bize gösterdiler. Hatta evin hemen önüne bir de halı sermişlerdi.

Halının üzerinde de Kral Konstantin'in resmi vardı.

Bu halı ne zaman dokunmuştu? Hepimiz hayretler içinde kalmıştık.

Düşüncelerine göre, Mustafa Kemal Paşa buraya gelecek ve Kral Konstantin'in üzerinde resmi bulunan halıya basarak eve girecekti.

Mustafa Kemal Paşa acaba böyle bir şey yapar mıydı?

Her şey o kadar tamamdı ki!.... İçime bir kuşku düşmüştü. Mustafa kemal Paşa bana kızabilirdi.

Aklıma hep halı takılıyordu. Kaldırtamazdım. Çünkü Karşıyakalılar böyle olmasını istiyorlardı.

Mustafa Kemal Paşayı ve O'nun insancıl yönünü tanıyor ve biliyorum. Kesinlikle böyle bir şey yapmazdı.

Hatta tutsak Yunan Generalleri ile konuştuğu zaman bile, onların gururlarını incitmemeye ne kadar özen göstermişti.

Her şeyin tamam olduğunu görünce Mustafa Kemal Paşaya bilgi vermek üzere tekrar Nif (Kemalpaşa)ya dönmeye karar verdik.

Yolda sivil ve asker bando birliklerini gördük ve sorduk:

– Ne bekliyorsunuz?

Aldığımız cevap gerçekten şaşırtıcıydı:

– Hiçbir şey!... Göreceğimizi gördük!...

Anladık ki, Mustafa Kemal Paşa, bulunduğu yerde fazla bekleyememiş, İzmir'e doğru yola çıkmıştı. Biz de İzmir'e döndük.

Mustafa Kemal Paşayı, Hükümet Konağında bulduk.

Kendisi ile buluştuktan sonra, her şeyin hazır olduğunu söyledim.

Mustafa Kemal Paşa, İzmir'de, Kral Konstantin'in kaldığı evde kalacaktı. Kuşkularımda haklı çıktım.

Mustafa Kemal Paşa eve girerken halı üzerinde Kralın resmini gördü, durdu ve şöyle seslendi:

– Kaldırın şu halıyı!...

İzmirliler kurtuluş heyecanın en yüce duygularla yaşıyorlardı.

Büyük Kurtarıcı Başkomutan Gazi Mustafa Kemal Paşayı bağrına basmakta yarışıyorlardı.

Halının biraz ilerisine de Gazi Mustafa Kemal Paşanın geçeceği yola halı gibi ipekten yapılmış bir Yunan Bayrağı da serilmiştir.

Gazi Mustafa Kemal Paşayı büyük bir coşku ile karşılayan İzmirliler adeta yalvarıyorlardı:

– Buyurun geçiniz. Bizim öcümüzü aldınız. Bizi bütün aşağılanmalardan kurtardınız. Yunan Kralı bu evden içeri girerken, bizim bayrağımıza basarak geçmişti. Şimdi siz bu karşılıkla o lekeyi siliniz. Burası sizin şehrinizdir. Bu ev sizin evinizdir. Bu hak yalnız sizindir.

Gazi Mustafa Kemal Paşa, gözyaşlarına boğulan, yalvaran annelere, yaşlılara tatlılıkla baktı ve şöyle cevap verdi:

– Yunan Kralı geçmişte bu hareketi yaparken yanılmış. Bir milletin sembolü olan bayrak asla çiğnenmez. Ben onun yapmış olduğu hatayı tekrar edemem. Hemen bu bayrağı yerden kaldırın ...

İçinde kinin zerresi yoktu!...

"KURTULUŞ SAVAŞI ORDUMUZUN BİR NUMARALI ASKERİ..."

Tarih: 19 Mayıs 1919

Yer: Samsun

Gazeteci Burhan Cahit Morkaya'nın anılarından:

Mustafa Kemal Paşa Samsun'a çıktığında, bir köşede üstü başı yırtık, postalları patlamış, yara bere içinde bir er görür.

Bu erin yüzünün rengi adeta bakır rengine dönüşmüş, açlıktan avurtları çökmüş, bir deri, bir kemik halinde kalmış bir Türk Askeridir.

Bir taraftan içini çekiyor ve diğer taraftan da ağlıyordu.

Mustafa Kemal Paşa; derhal ona döndü ve sordu:

– Asker ağlamaz, arkadaş sen niye ağlıyorsun?

Asker, önce irkildi, ardından da çekingen bir şekilde başını kaldırdı. Sanki bu sesi tanıyordu.

Hele hele bu yüz ona hiç de yabancı gelmiyordu.

Aniden doğruldu. Anafartalar'daki Komutanını çelikten bir yay gibi selamladı ve hazırola geçti.

Mustafa Kemal Paşa, sorusunu tekrarladı:

– Söyle neden ağlıyorsun?

Anadolu'muzun bu yanık yüzlü çocuğu derinden içini çekerek:

– Düşman memleketin dört yanını bastı. Hükümet beni terhis etti. Silahlarımızı elimizden aldı. Söyleyin bana, bundan sonra ben toprağımıza giren bu düşmanları ne ile öldüreceğim, onları nasıl kovacağım?

Mustafa Kemal Paşa, bu sözler karşısında çok duygulanmıştı.

Elini askerin omuzuna büyük bir şefkat ve gururla koyarak:

– Üzülme evladım.. Gel benimle...

Çevresindekilere emir verdi.

O onurlu askeri, Samsun deposundaki elbiselerle giydirip, silahlandırarak yanına aldı.

Bu asker Mustafa Kemal Paşanın yanına aldığı ilk Mehmetçik idi.

O andan itibaren Kurtuluş Savaşının Ordusu kurulmaya başlamıştı bile...

"BİZ SİZDEN İZİN İSTEMEDİK Kİ.."

Özel Kalemi Mazhar Müfit Kansu'nun anılarından:

Erzurum'da ilk üzüntümüzü **İngiliz Dışişleri Bakanı Lord Curzon**'un yeğeni olup, **Erzurum**'da mütareke koşullarının uygulanması ile görevlendirilen **Albay Rawlingson** ile geçen bir olay oluşturdu.

Kongre için **10 Temmuz** günü kararlaştırılmıştı.

Erzurum'daki **Kongreye** gelecek olan delegelerin yola çıkarılmaları ve kendilerine her türlü kolaylığın gösterilmesi için **Kolordu Komutanları** ile **Valiliklere** gerekli tebligat çıkarılmıştı.

Mustafa Kemal Paşa: *"Kongreyi yöresel ve sınırlı bir Kongre ölçüsünden çıkarıp, memleket çapında, vatan ve milletimizin kurtulması için, yaşamsal kararlar alacak bir ulusal olay haline sokmak gerekir"* inancındaydı.

İşte şimdi o günlere şöyle bir göz atıyoruz:

Yukarıda bahsettiğimiz **İngiliz**, mütareke koşullarını gözetmek ve yürütmek ile görevlendirilmiş olan **Albay**

Rawlingson, 9 **Temmuz** günü öğleden sonra **Mustafa Kemal Paşayı** bulunduğu evde ziyarete geldi.

Öğle yemeği henüz yenmemişti. **Mustafa Kemal Paşa İstanbul** yönetiminin baskılarına ve hakkında verdiği idam fermanından dolayı ordudan, askerlikten çekilmiş olmasına rağmen **Kazım Karabekir Paşa**, **Mustafa Kemal**'e dostluk ve incelik eseri olarak kendi emir eri olan **Ali**'yi evde bırakmıştı.

Ali odaya girerek şöyle dedi:

– Kolonel Rawlingson sizi görmek istiyor, Paşam..

Mustafa Kemal Paşa bir an için ciddileşir, adeta taş kesilir, çatık kaşlarının arasındaki gözlerindeki mavilikler koyulaşır.

Bir an için emir eri Ali'ye sessizce ve derinden bakar.

Ardından da der ki:

– Peki buyursunlar.

Mustafa Kemal Paşa, Kolonel ile önceleri havadan, sudan konuşurlar.

Sonra da İngiliz Kolonel şöyle konuşur:

– Duyduğuma göre, burada yarın bir Kongre açacakmışsınız.

Mustafa Kemal Paşa birden bire yeleleri kabaran bir aslan kesilmiştir.

Tok ve kararlı bir sesle Kolonelin yüzüne bir şamar gibi inen bu sözleri söyler:

– Evet, milletçe bu kongrenin açılmasına karar verilmiştir. Kongre kesinlikle toplanacak ve ilan edilen günde

açılacaktır. Millet buna kesin olarak karar vermiştir. Açılmamasını salık veren, kılan nedenleri sormayı dahi gerekli görmüyorum.

Kolonel, bir millet iradesi önünde bulunduğunun hala farkında değildi.

Görevinin vermiş olduğu sözde bir cesaret ve tavır içinde şöyle seslenir:

– Fakat, Hükümetim, bu Kongrenin toplanmasına asla izin vermez.

Mustafa Kemal Paşanın sesi kararlıdır ve tavrı tarihsel bir sestir.

Şöyle der:

– Ne hükümetinizden, ne de sizden izin istemedik ki, böyle bir iznin verilip, verilmeyeceği bahis konusu olsun.

O sırada emir eri Ali elinde kahve tepsisi olduğu halde odaya girer.

Mustafa Kemal Paşanın yüzüne bakar.

Konuşulanlardan bir şey anlamamış olmasına rağmen, Paşanın sesinin tonundan durumu kavramıştır.

Emir eri Ali, Anadolu insanının zekasının bir önsezisi ile, kaşları ile bir işaret yaparak;

– Kapı dışarı edeyim mi?

Demek ister gibiydi.

Ancak, ses vermeyince kahveyi verip, dışarıya çıkar.

Kolonel kendini sanki İstanbul'da sanıyordu.

Şöyle dedi:

– Kongreden vazgeçmezseniz, zor kullanır, dağıtırız.

Halbuki artık Osmanlı devri kapanmıştır.

Mustafa Kemal Paşa da tarih ve millet adına konuşmaktadır.

Gereken cevabı vermekte gecikmedi:

– O halde kuvvete kuvvetle karşı koyarız. Milletin kararı ne pahasına olursa olsun, mutlaka yerine getirilecektir.

Mustafa Kemal Paşa bu sözlerinden sonra, derhal ayağa kalkar şöyle konuşur:

– Görüşmemiz bitmiştir.

Kapıyı açarak:

– Lütfen Kolonel.

Kolonel sapsarı bir yüzle, arkasına dahi bakmadan gitti.

"MUSTAFA KEMAL PAŞA'DAKİ EMANET SAAT..."

Şükrü Kaya (İçişleri Bakanı)nın anılarından:

Tarih: 12 Haziran 1922 - Adana - Akşehir - Konya

Türk Kurtuluş Orduları Başkumandanı Mustafa Kemal Paşanın o gün bir misafiri vardı. İngiliz General Tawsend...

İstihbaratta çalışan Deniz subaylarımızdan Cemil Bey, General Tawsend'e refakat subayı olarak verilmiştir.

Adana sıcak günlerinden birini yaşıyordu. General Tawsend de bir geceyi zorunlu olarak Adana'da geçirmek durumundadır.

General Tawsend bir gece için Adana'nın Bursa Otelinde misafir edilir.

Ertesi gün de Generale tahsis edilen özel trenle Konya'ya geçer.

Akşam vakti de Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşanın Akşehir'deki karargahına ulaşır.

Tawsend çok heyecanlıdır. **Gazi Mustafa Kemal Paşa** ile karşılaşacaktır.

Akşehir'e geldiğinin ikinci akşamıdır.

Artık, **Türk Ordularının Başkumandanı Mustafa Kemal Paşa** ile karşı karşıya bulunmaktadır.

Çakmak çakmak yanan iki gök mavisi göz, **General Tawsend'in** üniformasını adeta delmektedir.

Anadolu güneşinin yakıp bakır rengine döndürdüğü **Gazi Mustafa Kemal Paşanın** yüzüne bakamaz olmuştur **Tawsend**.

Gazi Mustafa Kemal Paşa, sırım gibi bir vücut, yaylanmış bacaklar üzerinde misafirine "*Hoşgeldiniz*" diyerek elini uzatmıştır.

İngiliz Generali Tawsend bu büyüklük ve etkinlik karşısında ezilmiş ve adeta küçülmüştür.

Eli **Gazi Mustafa Kemal Paşanın** elinde iken şöyle der:

– *Siz Napoleon'a benziyorsunuz.*

Gazi Mustafa Kemal Paşa, şöyle cevap verir:

– Napoleon, arkasına değişik milletlerden bir sürü insanı toplayarak bir maceraya çıkmıştı. Bundan dolayı yarı yolda kaldı. Ben ise, bir anadan, bir babadan gelen kardeşlerimle, kederli vatanımı kurtarma davası peşinde koşuyorum ve mutlaka başarılı olacağım.

Konuşma, diğer galip devletlerin diğer temsilcilerinin de katılımı ile sabaha kadar sürer.

General Tawsend, Sabah ayrıldığında şöyle der:

– Ben şimdiye kadar 15 hükümdar ve cumhurbaşkanı ile özel ve resmi konuşmalar yaptım. Bu geceki kadar

ezildiğimi hatırlamıyorum. Gazi Mustafa Kemal Paşanın inanılmaz bir ruh gücü var.

Ertesi gün Gazi Mustafa Kemal Paşa Konya'da yabancı devlet temsilcilerine ve İngiliz General şerefine Behiç Beyin evinde bir yemek verir.

Gazi Mustafa Kemal Paşa yemekte bir gün önceki halinden tamamen arınmış bir durumdadır.

Mustafa Kemal Paşa yemekte gülümseyen bir şekilde İngiliz General Tawsend'e iltifatta bulunur.

İngiliz General Tawsend, bu sefer Gazi Mustafa Kemal Paşanın misafirperverliği karşısında ezilmektedir.

Gazi Mustafa Kemal Paşa masada İngiliz General Tawsend'e şöyle seslenir:

– Bizim Türklerde adettir. Misafirlerimize mutlaka bir hediye veririz. Benim hediyem bir emanet olacaktır.

Gazi Mustafa Kemal Paşa kolunda bulunan saatini çıkarmaktadır.

İngiliz General Tawsend'e uzatır ve şöyle der:

– Buyurun.

İngiliz General Tawsend fena halde şaşırmıştır.

Gazi Mustafa Kemal Paşa şöyle devam eder:

– Bu saati bana Anafartalar'da bir Türk askeri verdi. Ölen bir İngiliz Subayının üstünden almış. Saatin arkasında, o subayın künyesi vardır. Bu subayın o zamanlar ailesini aratmıştım ama bulduramadım. Şimdi de savaştayız. Sizden ricam, İngiltere'ye dönüşünüzde, o subayın ailesini bulur emaneti verirseniz, çok memnun olurum.

"İŞTE BÖYLE AYAĞINI KALDIRIR VE GEÇERLER..."

Gazi Mustafa Kemal (Atatürk) Paşa Hazretleri: 4 Ekim 1922 Meclis konuşmasından:

26 Ağustos 1922 sabah saat **6** da, **Tınaztepe**'ye hücum durumuna ve hücum mesafesine yaklaşmış bulunan piyadelerimiz, önlerindeki tel örgüleri kesmeye ve yok etmeye gerek görmeyerek ayaklarını kaldırdı ve orada bulunan **Yunan** askerlerini süngüleri ile tümüyle tepeledikten ve yok ettikten sonra **Tınaztepe**'yi ele geçirdi....

"BU TEL ÖRGÜLERİ NASIL GEÇEBİLİRSİNİZ?" diyorlardı.

Oradakilere dedim ki;

"İŞTE BÖYLE AYAĞINI KALDIRIR VE GEÇERLER."

Bunun ardından saat 9 da "**Belentepe**" ve "**Kalecik Sivrisi**" düştü. 1310 yüksekliğindeki "**Erkmen Tepesi**" ise dayanıyordu.

Bu tepe topçu ateşimizin uzağında idi. Onun için, düşman bütün gücüyle ve bütün imkanları ile orasını elde tutmaya çalışıyordu.

Bu saldırı günü en sol yanımızda bulunan **57'nci Tümen** saldırılarının yönlendirirken, diğer güçlerin biraz uzağında bulunuyordu.

Bu sebeple düşman üzerine etkili bir baskı kuramıyordu.

Tümenin Kumandanı Reşat Bey adında bir kişiydi. Bu kişiyi çok eskiden beri tanıyordum.

Muş'ta, **Suriye**'de beraberce bir çok savaşlar yapmıştık.

Çok değerli bir askerdi.

Telefon ile sordum:

"Niçin hedefinize varamadınız?

Cevaben şöyle dedi:

– Yarım saat sonra hedeflere varacağız.

Yarım saat sonra hedefler elde edilememişti.

Tekrar sorduğumda **Reşat Beyin** *"Son Veda Mektubu"*nu okudular.

"YARIM SAAT İÇİNDE SİZE MEVZİLERİ ALMAK İÇİN SÖZ VERDİĞİM HALDE, SÖZÜMÜ YERİNE GETİREMEMİŞ OLMAMDAN DOLAYI, YAŞAYAMAM..."

Bu örneği; *Reşat Beyin* ***o hareketini taktir etmek için söylemiyorum.***

Doğaldır ki böyle bir muamele ve böyle bir hareket, bizce hiçbir zaman kabul edilebilir değildir.

Yalnız ORDUMUZDA SUBAYLARIN, KUMANDANLARIN, KENDİLERİNE VERİLEN GÖREVİ YAPMAKTA GÖSTERMİŞ OLDUKLARI İSTEKLERİNİ VE NAMUS DUYGULARINI SÖYLEMEK İSTERİM.

GERÇEKTEN ORDUMUZDAKİ BÜTÜN SUBAYLAR VE YÜKSEK KUMANDA HEYETİ BİRBİRLERİNE KARŞI BÖYLE SEVGİ İLE, SAYGI İLE, GÜVENLE VE İTİMAT İLE BAĞLIDIRLAR VE ÜSTLERİNDEN ALACAKLARI EMRİ BİR NAMUS MESELESİ OLARAK KABUL EDEREK YERİNE GETİRİRLER.

"BUNLAR, KİMİN TOPRAĞINI, KİME VERİYORLAR..."

Tarih: 8 Eylül 1922

Yer: Salihli

Salih Bozok'un anılarından:

Mustafa Kemal Paşa, **inandığı ve benimsediği düşüncelerinden hiçbir şekilde taviz vermezdi.**

Orduyu izleyerek Salihli'ye **vardığında,** İzmir Li**manında yatan bir savaş gemisinden bir telsiz getirdiler.**

Telsiz, yabancı Konsolosluklardan geliyor ve *"İzmir'in, Türklere teslim edileceğini, bu konuda kiminle görüşebileceklerini"* **soruyorlardı.**

Mustafa Kemal Paşa **bu aracılık girişimine çok kızdı, yumruğu önündeki masaya vurarak haykırdı:**

– Bunlar, kimin malını, kime veriyorlar?

Öyle ya, Yunan sürüleri, Sakarya'ya dayandığı günlerde, hiç böyle insancıl bir aracılık yapmayı hiç kimse düşünmemişti.

Bu neden şimdi yapılmaya kalkışılıyordu?

Mustafa Kemal Paşa, öfkelenmekte haklı idi.

Nitekim, İzmir'e girdiği gün, İzmir Limanındaki yabancı gemilere bakarak, şöyle diyordu:

– Bunların hala, burada ne işleri var?

"HACI ANESTİ'Yİ GÖRENİNİZ VAR MI?"

Orgeneral Asım Gündüz'ün anılarından:

Yunan Orduları Başkomutanı Hacı Anesti, 1922 yılının bahar aylarında tüm hazırlıklarını tamamlamıştı.

Her gittiği yere beraberinde götürdüğü yabancı gazeteciler, fotoğrafçılar, Papazlar ve sık sık davet ettiği kişilerle birlikte cepheyi geziyor, mağrur, küstah konuşmalar yapıyordu.

Büyük taarruzdan evvel, yine böyle bir kalabalıkla cepheyi gezmiş, mevzileri görerek İzmir'e dönmüştü.

İzmir Metropoliti Hristotomos, Yunan Başkomutanı için büyük bir karşılama hazırlamış ve bir dini tören tertiplemişti.

Yapılan bu görkemli şölenin sonunda "Reuter Ajansı" muhabiri, Yunan Başkomutanına şöyle sorar:

– Cepheyi gezdiniz, Mustafa Kemal'i gördünüz mü?

Soru her halde önceden ve bilerek düzenlenmişti.

Mağrur Yunan Başkomutanı, hayret eder bir davranışla, soruya bir başka soru ile cevap veriyordu:

– Ne? Mustafa Kemal de kim? Kim bu adam? Ben böyle bir Komutan tanımıyorum.

Şimdi bu küstah, terbiyesiz ve adice cevabın sonunu dinleyiniz.

Gazi Mustafa Kemal Paşa, ancak bir palikarya ruhunun düzeyinde olan terbiyesizliği duyuyor, fakat vereceği cevabı gününe ve zamanına bırakıyordu.

İşte bu gün, bu zaman; 9.Eylül.1922 tarihinde İzmir'de gelmiştir.

Son Yunan kırıntıları da İzmir Körfezinin sularına gömülmüştür.

Yirminci yüzyılın en büyük zaferinin Türk Başkomutanı Gazi Mustafa Kemal Paşa, o günden sonra artık kendi çevresinden ayrılmayan "Reuter Ajansı"nın aynı muhabirine, kendi asaletine yakışır bir şekilde ve zarif bir tebessümle sorar.

– İki haftadır cephedeyim. Her tarafta Hacı Anesti'yi arıyorum. Onu hiç gördünüz mü?

"ÖYLE İSE YUNANİSTAN'A GİDİNİZ..."

Salih Bozok'un anılarından:

Mustafa Kemal Paşa ile birlikte **Hükümet Konağına** gitmiştik.

Valinin yanında, **İngiliz Konsolosu** bulunuyordu.

Mustafa Kemal Paşa da **Valinin** odasına girmişlerdi.

Bir iş hakkında bilgi vermek için **Valinin** odasına girdiğim zaman, **Paşanın İngiliz Konsolosuna** şunları söylediğini duydum.

Konsolos Türkçe bildiğinden, **Mustafa Kemal Paşa** da **Türkçe** konuşuyordu:

– Vali Beyden ne istiyorsunuz?

– İngiliz uyruğundakiler hakkında güvence almak istiyorum.

İngiliz Konsolosu bu şekilde cevap verince, **Mustafa Kemal Paşa**:

– Yunanlılar burada iken, daha mı güvencede idiniz?

İngiliz Konsolosu "Evet" *diye cevap verince de.*

Mustafa Kemal Paşa:

– Öyle ise Yunanistan'a gidiniz.

Deyince, Konsolos buna karşı şöyle dedi:

– İngiltere'ye de mi savaş ilan ediyorsunuz?

Mustafa Kemal Paşa büyük bir ciddiyet ve soğukkanlılıkla:

– İngiltere ile aramızda yapılmış bir barış anlaşması var mıdır ki, savaş ilan edip, etmediğimizi soruyorsunuz? Böyle bir şeyi sormaya yetkiniz var mıdır? Ben Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı ve Türk Ordularının Başkumandanıyım. Her şeyi görüşmeye yetkim vardır. Sizin de böyle bir yetkiniz varsa görüşebiliriz. Yoksa buyurunuz.

Diyerek, kapıyı gösterdiler.

İngiliz Konsolosu Hükümet Konağını terk ettikten sonra, limanda bulunan İngiliz, Fransız Donanmasında çok büyük bir hareketlilik başladı.

Gemilerden kalkan kayıklar, rıhtıma yanaşarak, ne kadar yabancı uyruklu kişi varsa, onları alıyor, gemilere götürüyordu.

İngiliz Konsolosu, Donanma Komutanına, Türklerin İngilizlere karşı savaş ilan ettiklerini söylemiş olduğu için, durum tehlikeli bir hal almıştı.

Donanma Kumandanının görevlendirdiği Bahriyeli subaylar, Paşanın yanına gönderilerek, mesele hakkında bilgi aldılar.

Burada nelerin konuşulduğunu bilmiyorum.

Fakat verilmiş olan izahattan gerçek ortaya çıktığı için, ortalık dinginliğe kavuşmuştu.

"BAKALIM TRİKOPİS NE DİYOR?"

Ruşen Eşref Ünaydın'ın anılarından:

Yunan Orduları Başkomutanı Trikopis esir düşmüştü.

Kendisini Başkomutan Gazi Mustafa Kemal Paşanın Karargahına getiriler.

Trikopis büyük bir saygınlık ve hayranlıkla Gazi Mustafa Kemal Paşaya sorar:

– Siz bu savaşı nereden idare ediyorsunuz?

Tutsak düşen Trikopis, Gazi Mustafa Kemal Paşanın Karargahını Afyonkarahisar açıklarında sanmaktadır.

Gazi Mustafa Kemal Paşa kendisine cevap verir:

– Süngülerin parladığı yerde idim. Askerlerimin hemen yanı başında.

Tutsak **Trikopis** ve diğer **Generaller, Gazi Mustafa Kemal Paşanın** verdiği cevapla ayağa kalkıp takdirlerini sunarlarken, aralarında şöyle konuşuyorlardı:

– İşte savaş böyle kazanılır. Hacı Anesti gibi 500 kilometre uzaktan değil. Harita üzerinde pergelle ölçümler yaparak da değil.

Bu konuşmadan sonra Gazi Mustafa Kemal Paşa yaverini çağırarak emir verir:

– Generallerin istirahat etmelerini sağlayın. Yıkanıp, temizlensinler. Ayrıca kılıçlarını kendilerine iade edin.

"HESAP BİR GÜN ŞAŞTI..."

Falih Rıfkı Atay'ın anılarından:

Büyük Taarruzun hazırlıkların yapılmakta olduğu günlerde, **Başkomutan Gazi Mustafa Kemal Paşa, Ankara, Keçiören**'de yakın arkadaşları ile birlikte son gecesini geçirmişti.

Ayrıldığında gerçekten kendini çok yorgun hissetmekteydi.

Ayrılmak üzereyken, çok kararlı ve inançlı bir tavırla yanındaki arkadaşlarına dönüp şöyle konuşur:

– Taarruz haberini alınca hemen hesap ediniz. 15'inci gün İzmir'de olacağız.

Arkadaşları bu konuşmasını onun yorgunluğuna ve hatta içtiği içkinin etkisine yorarak, hafifçe gülüştüler bile.

Gazi Mustafa Kemal Paşa, İzmir'in kurtuluşunu izleyen günlerde, **Ankara**'ya dönüşünde karşılayıcılar arasında o gece birlikte bulundukları arkadaşlarından bir, ikisini görünce şöyle söyler:

– Arkadaşlar, sözlerimi tereddütle karşılamakta haklıydınız. Gerçekten bir gün yanılmışım. 15 günde değil, 14 günde İzmir Kordonboyu'nda idik.

"BU MİLLETE UŞAKLIĞI ÖĞRETEMEDİM..."

Gazeteci Enver Behnan Şapolyo'nun anılarından:

İngiliz Kralı Sekizinci Edward İstanbul'a Atatürk'ü ziyaret etmeğe geldiği zaman, Atatürk kendisine bir akşam yemeği vermişti.

Ziyafetten önce Atatürk şöyle bir öneride bulunmuştu:

– *Bana İngiltere Sarayında verilen ziyafetler ne şekilde olur, onu bilen birisini veya bilgi sahibi bir aşçı bulunuz.*

Sonuçta, böyle bir sofra merasimini bilen bir kişiden gerekli önerileri alarak sofrayı düzene koydular.

Akşam İngiliz Kralı Sekizinci Edward sofraya oturunca, kendisini Kral Sarayında zannederek çok memnun oldu ve Atatürk'e dönerek şöyle konuştu:

– *Sizi tebrik eder ve teşekkür ederim. Kendimi adeta İngiltere'de zannettim.*

Sofraya hep Türk garsonlar hizmet ediyorlardı.

Bunların arasında birisi çok heyecanlandı.

Elindeki büyük kayık tabakla aniden yere yuvarlanıverdi.

Yemekler halıya dağılmıştı. Misafirler utançlarından kıpkırmızı kesilmişlerdi.

Atatürk çok soğukkanlı bir şekilde yüzünde bir tebessümle ünlü misafiri krala eğilerek şöyle konuştu:

– Ben bu millete her şeyi öğrettim ama, uşaklığı bir türlü öğretemedim.

"VATANIMIN TOPRAĞI TERTEMİZDİR..."

Gazeteci Enver Behnan Şapolyo'nun anılarından:

İngiltere Kralı Sekizinci Edward İstanbul'a geldiği gün, yatından bir motora binerek Dolmabahçe Sarayının rıhtımına yanaştı.

Atatürk rıhtımda kendisini bekliyordu. Deniz hafif dalgalı ve çalkantılı idi. Kralın bindiği motor devamlı inip, çıkıyordu. Kral rıhtıma çıkmak üzereyken, sarsıntıdan dengesi bozuldu. İster istemez elini yere koydu. Eli tozlanmıştı.

O anda da Atatürk, Kralı almak için elini uzatmış bulunmaktaydı.

Bunu gören Kral, derhal mendilini çıkarmak için duraladı.

O anda Atatürk, her zamanki zerafeti ve zekası ile Krala şöyle seslendi:

– Korkmayın. Vatanımın toprağı temizdir. Elinizi kirletmez.

Kral, Atatürk'ün uzattığı eli tuttu ve Dolmabahçe Sarayının rıhtımına atladı.

"YENİ HARFLER İÇİN ÜÇ AY YETER..."

Falih Rıfkı Atay'ın anılarından:

Yeni **Türk Alfabesinin** ilk biçimlerini kendisine gösterdiğim zaman, bu konuda çalışmak üzere kurulan komisyonun en aşağı beş yıllık bir geçiş dönemi düşündüğünü kendisine söylemiştim.

Bize göre, gazeteler önce birer sütunlarını yeni harflere ayıracaklar, zaman içinde yavaş yavaş bu sütunların sayısını artıracak ve sonunda gazeteler yeni harflerle çıkmaya başlayacaktı.

Okullar için de, buna benzer basamaklı yöntemler düşünmüştük. Beni iyice dinledikten sonra, o masmavi gözlerini gözlerime dikerek bir defa daha sordu:

– Demek beş yıl düşündünüz.

– Evet.

Büyük bir kararlılık ile sözüne devam etti ve şöyle dedi:

– Üç ay...

Donakalmıştım. Üç ay...

Üç ay içinde bütün memleketin yayınlar ve yazışmaları Latin alfabesi olarak değişecekti. Bu adeta imkansızdı.

Gazi Mustafa Kemal Paşa derhal ilave etti:

– Ya üç ayda uygulayabiliriz, yahut hiç uygulayamayız. Sizin Arap harflerine bırakacağınız sütunlar yok mu, onların adedi bire de inse, herkes yalnız o sütunu okur ve beş yıl sonra tıpkı yarın gibi yeniden başlamaya zorunlu kalırız. Hele bu arada bir buhran, savaş çıkarsa attığımız adımları geri almak durumunda kalırız.

"ANA HER ŞEYDİR..."

Şükrü Kaya (Eski İçişleri Bakanı)**nın anılarından:**

Atatürk'ün sofrası, adeta bir eğitim, bir kültür sofrasıdır.

Bu sofra devrin ileri gelenlerinin, kalbur üstü insanların zaman zaman uğrak yeri olmuştur.

Atatürk, bir gün sofrada ortaya bir soru atar ve der ki:

– Kadın mı önemlidir, erkek mi?

Sofradakilerden kimi erkeğin önemli olduğunu kanıtlamaya çalıştı.

Kimisi de kadının lehinde sözler söyledi.

Fakat yapılan konuşmalarda ve ortaya konulmaya çalışılan delillerde hep erkeklerin lehine bir sonuç çıkmaktaydı.

Onlara göre erkek en üstün, en güçlü ve her şeydi.

Atatürk, bir düşündü ve kendi sorusuna şöyle bir cevap verdi:

– Doğrudur. Erkek her şey olabilir. Fakat onun olmadığı, olamadığı bir şey vardır ki; dünyada erişilebilecek en büyük güç ve şeref onda vardır. Efendiler, erkek her şey olabilir, yalnız ana olamaz. Onun için kadın erkekten önce gelir. Bu nedenledir ki, uygar topluluklarda erkek daima kadına saygı durumunda kalmıştır.

"HAKKIMI ALMAZSAM HÜKÜMETİ DEVİRİRİM..."

İsmet Bozdağ'ın anılarından:

Atatürk, Hatay davasını ulusal bir dava olmaktan öte, şahsi davası olarak ele almıştır.

Kurtuluş Savaşı sırasında Fransızlarla imzalanan Ankara Anlaşması sırasında Fransız Temsilcisi Franklin Bouillon, Fransızlar Suriye'den çekildikleri takdirde Hatay'ın Türkiye'ye bırakılacağını bildirmişti.

Ayrıca Atatürk, Lozan müzakereleri sırasında Büyük Millet Meclisinde söz almış ve Türk milletine *"Hatay'ı alacağım"* diye söz vermişti.

İşte bu görüşmelerin ve çekişmelerin en sivri uçlara ulaştığı günlerde Romanya Başbakanı Tataresco Ankara'ya gelmişti.

Onuruna Sergievinde bir balo verilecekti.

Bu baloya yetkililer, yakın çevressi ve kordiplomatik erkanı katılmış ve aralarında Fransa Büyükelçisi de yerini almıştı.

Atatürk bu toplantıda özellikle **Fransız Büyükelçisi** ile ilgileniyordu.

Yaptığı konuşmada da, **Fransa**'nın büyük bir devlet olduğunu, **İnsan Hakları Beyannamesinin Fransız İhtilalinin** bir eseri olduğunu söyledikten sonra, şöyle devam etti:

– Ben toprak büyütmek heveslisi değilim. Barış bozmak gibi bir alışkanlığım da yoktur. ancak anlaşmaya dayalı hakkımızın peşindeyim. Onu almasam edemem. Büyük Millet Meclisinden milletime söz verdim. "Hatay'ı alacağım" dedim. Milletim benim dediğime inanır. Sözümü yerine getiremezsem, onun huzuruna çıkamam. Ben şimdiye kadar hiç yenilmedim. Yenilirsem bir dakika bile yaşayamam.

Ertesi akşam, Çankaya'da Ruşen Eşref Ünaydın'a şunları söylüyordu.

– Başbakan benim demeçlerimden boşuna telaş ediyor. Fransızlar bir sancak için, özellikle bu günlerde bizim gibi bir devletle savaşı göze alamaz. Biz hakkımızı istiyoruz. Bu konuda İngilizler bile bizi destekliyorlar. Ama, bütün dünya bizim karşımızda birleşse de, biz Hatay'ı alacağız. Hükümet buna cesaret edemezse, ben Cumhurbaşkanlığından çekilir ve milletin sade bir bireyi olarak Hatay'a girer, onun bağımsızlığını elde ederim.

Sofrada bulunan Yunus Nadi Abalıoğlu sorar:

– Ya sonra paşam?

Atatürk tereddüt etmeden karşılık verdi:

– Sonra da Türkiye'ye döner, hakkını almaktan aciz hükümeti deviririm.

"MUSTAFA KEMAL'İ ANADOLU DAĞLARINA ATMALI..."

Mustafa Kemal'in Hakimiyeti Milliye Gazetesi – Ankara 13.3.1926 ila 12.4.1926 tarihli sayılarında yayınlanan anılarından:

Vahdettin Hükümetlerinde ***benim için iki zıt fikir olduğunu biliyordum. Bir tarafta beni, kendi lehlerinde kazanmaya çalışanlar, diğer tarafta da, bana hiçbir şekilde güvenilmemesi gerektiğini iddia edenler...***

Aylar süren tartışmalardan sonra; "Mustafa Kemal'e itimat edilmez. Mustafa Kemal İstanbul'da bir takım olumsuz telkinler, belki de hazırlıklar yapıyor. Bu adamı İstanbul'dan uzaklaştırmak gerekir. Mustafa Kemal'i Anadolu Dağlarına atmalı ve orada çürütmeli" ***diyenler başarılı oldu.***

Bunu işiten yakın arkadaşlarım, beni tebrik ettiler.

Beni İstanbul'dan çıkarmakla, ağır bir yükten kurtulacaklarını zannedenler, uygun bir sebep aramakla meşgul idiler. Sonuçta bu sebep, işgal kuvvetleri subaylarının raporları ile dolu bir dosya halinde ellerine geldi.

Bir gün Harbiye Nazırı (Savaş Bakanı) rahmetli Şakir Paşa beni makamına davet etti. Karşısında oturdum. Bir tek kelime söylemeksizin, elindeki dosyayı bana uzattı ve şöyle dedi::

– Bunu okur musunuz?...

Dosyayı baştan sona kadar gözden geçirdim. Özeti şu idi:

"Samsun ve çevresinde, bir çok Rum Köyleri, Türkler tarafından her gün saldırıya uğramaktadır. İstanbul Hükümeti, bu vahşi tecavüzlerin önüne geçememektedir. Bu bölgenin güvenliğini ve huzurunu temin etmek insanlık adına borcumuzdur."

Raporlar, **İstanbul Hükümetine** verilirken, bir de, şöyle bir protesto da ilave edilmişti;

"Bu tecavüzleri durdurmak gereklidir. Eğer, siz aciz iseniz, görevi biz üstümüze alacağız."

Dosyayı okuduktan sonra Harbiye Nazırının (Savaş **Bakanının) yüzüne baktım ve şöyle dedim.**

– Emriniz, Paşam?...

– Bu böyle midir, zannedersiniz?...

– Zannetmiyorum, fakat bir şeylerin olma ihtimali vardır...

Bunun üzerine asıl konuya geçti ve aramızda şöyle bir konuşma geçti:

– İşte, böyle midir, değil midir, evvela bunu meydana çıkarmak için, oralara bir kişinin, incelemelerde bulunması gerekir. Ben Sadrazam Paşa (Başbakan) ile görüş-

tüm. Sizi uygun gördük. Oraya gidesiniz ve meselenin kapsamını anlayasınız...

– Memnuniyetle giderim. Ancak, ben oraya Türkler, Rumlara zulüm yapıyor mu, etmiyor mu, yalnız bunu anlamak için mi, gideceğim? Görevimin yalnız bu mu olmalıdır?...

– Evet, konuştuğumuz budur...

– Pekala, yalnız müsaade ederseniz, görevime bir şekil verilmesi gerekir. Sizi üzmeyeyim. Arzu ederseniz, Genel Kurmay Başkanınızla görüşerek, bunu belirleyelim.

– Hay, Hay...

Ne ala şey, talih bana öyle olumlu şartlar hazırlamıştı ki, kendimi onların kucağında hissettiğim zaman, ne kadar mutluluk duydum, tarif edemem.

Nazırlık (Bakanlık) makamından çıkarken heyecanımdan dudaklarımın ısırdığımı hatırlıyorum. Artık kafes açılmış, önümde geniş bir dünya vardı.

Kanatlarını çırparak, uçmaya hazırlanan bir kuş gibiydim. **Genel Kurmay Başkanlığına** gittim. Dairede **2'nci Başkan Diyarbakırlı Kazım** (İnanç) **Paşa** vardı. Kendisine, bana verilen görevden bahsettim. Aramızda, karşılıklı şöyle bir konuşma geçti:

– Bilginiz var mı?...

– Hayır...

– İşte, ben haber veriyorum, kapıları kapatır mısınız?...

Kazım Paşa gülerek yüzüme baktı:

– Ne oluyoruz?...

Kazım Paşa ile açık konuşarak, bütün düşündüklerimi anlattım:

– Her ne sebep ve maksatla, beni İstanbul'dan uzaklaştırmak için bir vesile aramışlar ve bu görevi bulmuşlar. Hemen kabul ettim. Ben zaten şu veya bu şekilde Anadolu'ya geçmek fırsatı arıyordum. Madem ki onlar teklif ettiler, fırsattan mümkün olduğu kadar yararlanmalıyız.

Kazım Paşa:

– Nasıl, ha... Zaten Ordu Müfettişlikleri meselesi var. Sen o taraflara Ordu Müfettişi unvanı ile gidebilirsin...

– Unvanın önemi yok. Yalnız şimdi Harbiye Nazırı (Bakanı) ile görüş, benden ne istiyorlar? Tespit et, üst tarafını kendimiz yaparız.

Kazım Paşa, Harbiye Nazırını (Bakanını) gördü, kendisinden aldığı direktif şu şekilde idi:

"Maksat, Samsun çevresinde Rumlara tecavüz eden Türkleri cezalandırmak, sonra Anadolu'da bir takım Milli Kuruluşlar ortaya çıkıyormuş, onları ortadan kaldırmak. Mustafa Kemal'i bunun için gönderiyoruz. Kendisine, Sadrazam Paşa (Başbakan) ile birlikte bir yetki belgesi vereceğiz."

Kazım Paşa dairesine dönerek bana bunları izah etti:

– Çok güzel...

Dedim ve kapıların iyice kapalı olup olmadığına baktım. Kendileri şöyle dediler:

– Yalnızız...

Bunun üzerine dedim ki:

– Onlar ne istiyorlarsa, daha da fazlasını ilave ederek ve talimatname kaleme alınız. Yalnız bunlara bir, iki not ben ilave edeyim.

Benim önem verdiğim, yetki meselesi idi. Mümkün olduğu kadar, Anadolu'nun her tarafına emirler verebilmeli idim. İstediğim bir madde, Samsun'dan başlayarak, bütün Doğu İllerinde bulunan Kuvvetlerin Kumandanı olmaklığım ve bu Kuvvetlerin bulunduğu İllerin Valilerine doğrudan doğruya her türlü emri verebilmekliğimdi.

Bir başka madde de, bu bölge ile herhangi bir temasta bulunan askeri ve idari makamlara yazılı bildirimlerde bulunabilmekliğimdi.

Kazım Paşaya dedim ki:

– Onların istediklerini bir araya topla, fakat, sonuna bu iki maddeyi ilave et...

Kazım Paşa yüzüme baktı:

– Bir şey mi yapacaksın?..

Dedim ki:

– Kulağını bana doğru uzat. Evet, bir şey yapacağım. Bu maddeler olsa da, olmasa da, yapacağım...

Kazım Paşa güldü:

– Görevimizdir, çalışacağız...

Dediğim şekildeki talimatnameyi yazdı ve bana okudu. Taslağı alarak Harbiye Nazırına (Savaş Bakanına) göstermek üzere odadan çıktı.

Kazım Paşanın dediğine göre, Sadrazam Paşa (Başbakan) talimatnameyi imzalamayacakmış.

Şakir Paşa da imza koymaktan çekinmiş. Ancak, şöyle demiş:

– İmzamı koyamam, ama mührümü basarım...

Konuşma şöyle devam etti:

– Mührünü basıyor mu?..

– Evet, hatta bana mührünü verdi ve bastırdı...

– O halde Talimatnameye, Mustafa Kemal Paşa gerek duydukça, doğrudan doğruya, Sadrazam Paşa (Başbakan) ile haberleşir, kaydını da ilave edelim...

– Çok iyi ama, Şakir Paşaya okuduğum taslakta bu kayıt yoktu...

Bununla beraber, **Kazım Paşa** böyle bir madde ilave ederek, Talimatnameyi temize çekti.

Şakir Paşanın makam mührü basıldı.

Talimatname iki nüsha idi. Birini cebime koydum. Ötekini de **Kazım Paşaya** vererek şöyle dedim:

– Sen de bunu dosyanda saklarsın...

Kazım Paşa latifeli bir gülüş ile:

– Paşam, beni torbaya koyuyorsun...

– Hayır, hayır, sana şimdi yalnız teşekkür ediyorum. Bir gün bunu hatırlarız...

Fevzi (Çakmak) **Paşanın İttihatçı** olduğundan şüphe eden **Hükümet**, kendisini makamından uzaklaştırmak için, kendisine galiba **Birinci Ordu Müfettişliği** teklif etmişler.

Halbuki, **Fevzi** (Çakmak) **Paşanın** görevinde kalması gerekiyordu.

Sonuçta; **Samsun**'da, **Rumlara** baskı yapan Türkleri cezalandırmak üzere, **Anadolu**'ya gönderilmek istenen **Mustafa Kemal**, böylece bütün **Doğu İlleri** için **Ordu Müfettişliği** yetkisini almıştır.

"VARSIN YANSIN, YIKILSIN..."

Mustafa Kemal ile Latife Hanım arasında 13 Ekim 1922 günü kaldığı Köşkte geçen konuşmadan:

İzmir yangını bütün şiddetiyle devam etmektedir.

Kordonboyu ve şimdiki **Kültürpark**'ın bulunduğu çok geniş alan da alevler içindedir.

Mustafa Kemal Paşa Köşkün Balkonundan yangına bir göz atarak **Latife Hanıma** döner ve der ki:

"- Bu yangın yerinde, size ait binalar var mıdır?"

Latife Hanım Mustafa Kemal Paşanın gözlerinin içine bakarak cevap verir:

– Binalarımızın mühim bir kısmı yanmakta olan bu saha içindedir, Paşam... Fakat ne önemi var, isterse hepsi yansın, yeter ki siz sağ olun. Böyle mutlu günleri gören insanlar için malın ne değeri olur? Memleket kurtuldu ya... İleride onları yeniden ve daha mükemmel şekilde yaparız."

"TÜRK HANIMLARIYLA BİRLİKTE SAHNEYE..."

Vasfı Rıza Zobu'nun anlatımı ile 12 Temmuz 1923 tarihinde Mustafa Kemal Paşa tarafından kabul edilişleri:

Behzat, Bedia Muvahit, Şadi, Darülbedayi sanatçıları adına **Paşanın** oturmakta olduğu, **İzmir, Göztepe** tarafındaki **Uşakizade Muammer Beyin Köşkünde** huzura kabul edildiler.

Bunlar da **Mustafa Kemal Paşayı** herkes gibi zaferlerinden ve resimlerinden tanıyorlardı. **Paşanın** fikri görüşü, anlayışı ve taassubu hakkında hiçbir bilgileri yoktu. Bu kabul büyük adamla ilk karşılaşmaydı.

Bizim elçilerimizin görevi yalnızca: *"Efendim, Pazar akşamı temsilimize teşriflerinizi rica ederiz."* demekten ibaret değildi.

Bunlar aynı zamanda **Müslüman** bir kadının sahneye çıkmasına da izin isteyeceklerdi. Kendilerinin anlattıklarına göre, huzura girince, üçünü de bir suskunluktur kaplamış; *"Bu İşi nasıl açar, lafa nereden girer de, ne yolda sözü yürütebiliriz"* diye.

Öyle ya karşımızdaki **Mütareke yıllarının Sadrazamları** gibi sıradan bir insan değil. **Fatih**'ler, **Yavuz**'lar gibi bir **Başbuğ**...

Yaptığı büyük işlerle heybetlenen böyle bir insanın karşısında, onu kızdırmadan, onun azarlamasına uğramadan meseleyi açabilmek...

"Efendim... Müsaade buyururlarsa beraberce geldiğimiz Türk hanımlarına da sahnede görev verecek ve temsillerimize iştirak ettireceğiz" diyebilmek, bizi ne gibi bir karşılıkla karşı karşıya bırakabilirdi?

İster misin, bu söz üzerine celallensin de; *"Vay bre zındıklar... Sizi gidi gafiller... Örtülü, namuslu Müslüman kadınlarını aleme teşhir etmeye mi geldiniz... Defolun oradan"* deyiversin.

Behzat diyor ki; **Şadi**, korkuya yakın bir heyecan içinde öyle dalmış da düşünüyordu ki; Paşa kendisine hitaben:

"Kuzey Doğuya doğru seyahatinizi uzatacak mısınız?" der, demez, göz bebekleri adeta dondu...

Yutkunmak istedi, ona da muvaffak olamadı. Ben ne olursa, olsun karşılığında *"Evet, efendim..."* dedim.

Bizim üç temsilcimiz, bu zor durumun verdiği heyecan içinde ispinoz gibi düşünürlerken Gazi:

"Türk Hanımlarıyla beraber geldiğinize pek memnun oldum. Onları güzel şiveleriyle sahneden dinlemek pek zevkli olacak."

Deyince, tüm temsilciler de geniş bir nefes almış.

Behzat Budak diyor ki:

"Meğer o yalnız Türk kadınlarının İzmir'e beraberimizde geldiklerini değil, sahneye çıkan Türk kadınlarının İstanbul'da başına gelenleri de gayet iyi biliyormuş."

Bedia Muvahhit'in bana anlattığına göre, **Türk Kadınları** hakkındaki yukarıda belirttiğim cümlelerin sonu şöyle idi:

"Darülbedayi bu memleketin sanat hayatında çok sevilen ve çok sevimli bir çiçektir. Türk kadınlarının katılımıyla bu çiçek daha da serpilecek, daha sevimli bir hale gelecektir."

Temsilciler Heyetimiz de bu güzel sözler ve iltifatlar karşısında ağlamaklı bir hal ile veda edip, büyük bir yürek çarpıntısı içinde otele döndüler.

23 Temmuz 1923 Pazar günü akşamı Kordonboyunda sahnesi bizim tarafımızdan geçici bir şekilde yapılmış olan Palas Sineması salonunda Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinin huzurunda Darülbedayi ilk temsilini vereceğini ilan etti.

Temsil büyük bir başarıyla sona erdi. Gazi başta olmak üzere, büyük Komutanların alkışlarını selamlamak, sanatkarlar için, emsali görülmemiş heyecanlı bir zevkti.

Artık davayı kazanmış, Müslüman Türk Kadını imtihanını başarıyla vermiş ve böylece Türk sahnesine "Milli İrade" *ile yerleşip, sahip olmuştu.*

"SENİ DOYA DOYA ÖPMEK İSTİYORUM..."

Ruşen Eşref Ünaydın'ın anılarından:

Mustafa Kemal Paşa 12.Nisan.1934 akşamı **İzmir**'de, **İzmir Palas** salonlarında **Hakimiyet-i Milliye İlkokulunda** okuyan çocukların yararına verilen baloyu şereflendirir.

Öğrencilerden **Ali** isminde bir çocuk ortaya gelir, fakat heyecandan bocalar, konuşamaz. Derken küçük **Ali** coşar, kendinden geçer, kollarını ona doğru uzatarak içten gelen bir sesle **Mustafa Kemal Paşaya:**

– *Senin ismini andıkça, senin resmine baktıkça, seni karşımda görünce damarlarımda bir şeylerin kaynadığını duyuyorum. Ah, seni doya doya öpmek istiyorum.*

Diye haykırır.

Mustafa Kemal Paşa da, o zaman kollarını açar ve:

"Öyleyse gel..." *der.*

Ali koşar ve boynuna atılır... Diğer çocuklar da dururlar mı?

"Biz de, biz de..." *diye bağırarak koşarlar. Öperler... Öperler... Öperler...*

Vali Kazım (Dirik), Paşalar, Yaverler, herkes heyecandan ve sevinçten ağlamaktadırlar. Bir avuç Türk yavrusunun içten gelen coşkunluğu, Mustafa Kemal Paşayı sarsmış, heyecanlandırmıştı.

Gözlerine dolan yaşları durdurmak için dudaklarını ısırır, sonra da heyecandan titreyen bir sesle yanındakilere dönerek şöyle seslenir:

– İşte benim neslim budur... Bunlarla biz akranız...

"DOKTOR MUSTAFA ENVER HATIRASINA..."

Nuri Conker'in anılarından:

Gülcemal Vapuru İzmir Limanına girer. Rıhtımda **Vali Kazım** (Dirik) **Paşa** ve **Komutanlar** beklemektedirler.

Törenden sonra **Birinci Kordondaki Mustafa Kemal Paşanın** evine (Şimdiki Atatürk Müzesi) giderler.

Uzun bir masanın etrafına toplanırlar.

Mustafa Kemal Paşa, Vali Kazım (Dirik) **Paşaya** dönerek sorar:

– *İzmir'de ne var, ne yok?*

Vali Kazım Dirik Paşa cevap verir:

– *Paşam... Önemli bir girişim yaptık, önce şunu size sunmak istiyorum. İzmir Devlet Hastanesinin kurucusu ünlü Operatör Doktor Mustafa Enver Beyin vefatı üzerine bir büstünü yaptırarak Alsancak'a diktik. Biliyorsunuz, bu değerli doktorumuz, ömrü boyunca bu vatana hizmet etmiş ve yüzbine yakın ameliyat yaparak şifa dağıtmıştır.*

Vali Kazım (Dirik) Paşanın bu cümlesinden sonra dinleyenler arasında müstehzi bir kıpırdanma olur.

Ben:

– Demedim mi, demedim mi? Vali Paşa biri bin yapar diye...

Mustafa Kemal Paşa ve yanımızda bulunan Afet (İnan) Hanım dışında herkes gülmeye başlar.

Vali Kazım Paşa kıpkırmızı kesilmiştir. Konuşmasını kesmiş, dikkatle bana bakmaktadır.

Ortada gergin bir hava oluşmuştur. Afet (İnan) Hanım Vali Kazım (Dirik) Paşaya dönerek sorar:

– Doktor Mustafa Bey kaç yaşında Operatör olmuş ve acaba kaç yaşında mesleği terk etmiş? Bunu acaba belirleyebildiniz mi?

Vali Kazım (Dirik) Paşa cevap verir:

– 22 yaşında Operatörlüğe başlamış ve sürekli olarak savaş yıllarında cephelerde ve barış zamanı hastanelerde Cuma ve Pazar günleri dışında tam 56 yıl ameliyat yapmış efendim. Emekli olduktan sonra bile cerrahi çalışmalarına devam etmiş.

Afet (İnan) Hanım tekrar sorar:

– Peki, günde kaç ameliyat yaparmış?

Vali Kazım (Dirik) Paşa:

– En az on ameliyat yaparmış.

Deyince, Afet (İnan) Hanım eline kağıt, kalemi alıp hesap yapmaya başlar.

– Haftada beş, ayda yirmi gün çalıştığına göre, yılda 240 gün çalışır. Bu yılda 2400 ameliyat eder. Meslekte fiilen 56 yıl çalışmış, bunun altı yılını atalım. 50 yılda karşımıza 120.000 ameliyat eder. Kazım Paşa olanı az bile söylemiş.

Afet (İnan) Hanımın bu sözlerini Mustafa Kemal Paşa şiddetle alkışlar.

İşin başından beri gelişmeleri büyük bir sükunetle dinleyen Mustafa Kemal Paşa bir yanardağ gibi patlar ve der ki:

– Aferin Afet... Hem Kazım Paşa'yı hak ettiği temizliğe çıkardın, hem de rahmetli büyük Vatansever Dr. Mustafa Enver'in ruhunu aziz ettin. Hem de Nuri (Conker) Efendinin ağzının payını verdin. Aferin sana..."

"ARTIK BİRAZ DİNLENİRSİNİZ, PAŞAM..."

Tarih: 11 Eylül 1922

Yer: İzmir

Halide Edip Adıvar Hanımın anılarından:

Mustafa Kemal Paşa, Latife Hanımın Göztepe'deki köşkünüm **Karargah** olarak kullandığı bölümünde idi.

Ben, üzerimde asker üniforması ile yanına girdiğim zaman, **Mustafa Kemal** her zamanki gibi diri ve canlı idi.

Beni neşe ile karşıladı. Ancak, ne olursa olsun, yüzünde yorgunluğunun izleri görülüyordu. Kendisini kutladım. Bir kaplanın sesini andıran kocaman bir kahkaha ile cevap verdi:

– *Evet, nihayet bu işi yaptık.*

– *Artık veda etme zamanıdır. Paşam izin verir misiniz?*

Gazi Paşanın bana gösterdiği sandalyeye oturdum. Bu arada, **Mustafa Kemal Paşa**; kolumda bulunan **Onbaşı rütbeme** bakarak dedi ki:

– Neden onbaşı rütbesini taşıyorsunuz? Ben sizi Çavuş yaptım. Yeni rütbeni hemen koluna takmalısın.

Mustafa Kemal Paşa hemen ayağa kalktı, içeri girdi.

Az sonra elinde Çavuş işareti ile geriye döndü ve dedi ki:

– Haydi bakalım, dik şunu koluna.

Hemen oradan iğne, iplik getirildi.

Latife Hanım bana dönerek dedi ki:

– Çıkarın ceketinizi, Hocahanım. İzin verirseniz, bunu ben dikeyim.

Kolunda Çavuş işaretli ceketi giydiğim zaman, topuklarımı çarparak, askerce bir selam verdim ve dedim ki:

– Sağolun Paşam. Şimdi bana izin verir misiniz?

Yanında Fevzi Paşa (Çakmak), keyifli ve neşeli bir şekilde duruyordu. Ortada aşırı bir dostluk havası oluşmuştu.

Mustafa Kemal Paşanın neşesinden, ben de ferahlık duydum.

Kendisine dönüp, bu defa şu soruyu sordum:

– İzmir'i aldıktan sonra, artık biraz dinlenirsiniz, Paşam. Çok yoruldunuz.

Birden bana döndü ve yine ayni güler yüzü ile:

– Dinlenmek mi? Yunanlılardan sonra, biz birbirimizle kavga edeceğiz, birbirimizi yiyeceğiz.

Mustafa Kemal, neşeli ve şakacı görünüyordu. Yufka yürekliliğimle alay ediyordu.

Ancak, ne var ki, konuşmaları hiç de şaka değildi. Sanki gelecek hakkında bir şeyler sezinlenmişti...

Artık gitmek üzereydim. Mustafa Kemal Paşa bana döndü ve tepeden, tırnağa kadar süzdükten sonra şunu sordu:

– Senin palton yok mu? Bak havalar soğuyor, üşütürsün. Dur sana pelerinimi vereyim.

Gazi Paşa tekrar içeri girdi ve az sonra savaş boyunca, sırtından çıkarmadığı kurşuni renkteki pelerinini getirip omzuma koydu.

Çok duygulanmıştım, coşkulu duygularımla döndüm ve dedim ki:

– Çok teşekkür ederim. Yaşamımın en değerli armağanını aldım. Bunu en değerli mirasım olarak çocuklarıma bırakacağım. Elbet onlar da değerini bilecek ve müzeye hediye edeceklerdir.

"SİZ BİRKAÇ GÜN SONRA GELSENİZ..."

Salih Bozok'un Anılarından:

İzmir'de Gazi Mustafa Kemal Paşanın yönettiği "Savaş Oyunları" beş gün sürmüştü.

Beyaz Köşk oldukça kalabalıktı. Latife Hanım konuklarıyla çok yakından ilgileniyordu.

Artık Ankara'ya dönüş hazırlıkları da başlamıştı.

Bir sabah Gazi Paşa eşini bir kenara çeker ve şöyle der:

– Ankara'ya gidiyoruz. Fakat sen istersen birkaç gün kal.

Latife Hanım, hayrete düşmüş gibi sordu ve aralarında şöyle bir konuşma geçti:

– Neden Paşam sizinle gitmiyorum da, bir kaç gün sonra gidiyorum?

– Konuklar geldi, gitti, çok yoruldun. Belki birkaç gün kalıp dinlenmek istersin diye düşündüm.

– Bilirsin ki ben, sizin yanınızda dinlenirim. Bana bu öneriyi yapmanızın bir nedeni mi var acaba?

– Nedeni var elbet. Fakat sana söylemek istemedim., vesveseli kadınsın.

– Beni meraktan çatlatacaksınız paşam. Asıl şimdi vesveseye düşeceğim.

Gazi Mustafa Kemal Paşa sesini alçaltı.

Eşine sokularak şöyle dedi:

– Emniyette bana bir "Ölüm Tuzağı" kurulduğu ihbar edilmiş. Fakat, nasıl ve nerede yapılacağı bilinmiyor. İstedim ki, hiç yoktan başına bir iş gelmesin.

Latife Hanımın yüzü sapsarı oldu. Sonra yüzü pembeleşerek sevindi.

Demek Mustafa Kemal Paşa kendisini canından çok seviyordu. Demek tehlikeye düşmemesi için yalnız gitmeyi tasarlamıştı.

Bir solukta cevap verdi ve:

– Törenlerde senin yanında olacağım da, ölüm tehlikesi karşısında ayrı olmaya mı razı olacağım sanıyorsunuz!... Mutluluksa beraber, ölümse yine beraber. Hatta atılacak kurşuna ben göğsümü gererek sana siper ederim.

Gazi Mustafa Kemal Paşanın mavi gözlerinde bir şefkat pırıltısı geçti.

Eşini omuzlarından tutarak, şöyle konuştu:

– Oldu çocuk... Bu akşam gidiyoruz. Fakat, en güvendiklerine bile gideceğimizi söyleme.

Gazi Paşa eşinin davranışından gerçekten duygulanmıştı. Hangi ölçüde olursa olsun, açık tehlikeye gözünü kırpmadan yürüyordu.

Eşi; saman alevi gibi parlayan öfkesi olmasa, hoşgörüde biraz cömert davransa, bulunmaz bir kadındı.

Hastalığı sırasında kendisine o kadar büyük bir titizlikle bakmıştı ki, annesi sağ olsa, bundan fazlasını yapamazdı.

Yaşamının gerçek bir düzene girmesinde büyük yardımı olmuştu. Bugünkü fedakar ve cesur tutumu ile büsbütün gözüne girmişti.

O akşam yemek faslı erken bitmişti. Çıtır çıtır yanan sobanın iyice ısıttığı salonda oturuyorlardı.

Gazi Paşa, Ali Fuat (Cebesoy) Paşa ile görüşmek için, ara salona açılan odalardan birine daldı ve ciddi bir çehre ile şöyle derdi:

– Bana bir "Ölüm Tuzağı" kurulduğu hükümete ihbar edilmiş. Hükümet gereken önlemleri aldı. Fakat benden ihtiyatlı olmamı istiyorlar. Bir önlem olarak senin arabanla gitmeyi düşünüyorum. Ne dersin?

Ali Fuat (Cebesoy) Paşanın cevabı ise şöyle olur:

– Sanmıyorum Paşam. Yurdumuzun hiçbir insanı, sizi öldürmeyi düşünemez, aklının ucundan bile geçirmez. Bu olsa olsa düşmanların bir tertibi olması gerekir. Önlemlere gelince, pek uygun. Otomobilim emrinizdedir.

Bir süre sonra Mustafa Kemal Paşa ayağa kalktı ve şöyle dedi:

– Hareket saati geldi...

Gazi Paşa eşiyle birlikte, Ali Fuat Paşanın arabasıyla istasyona geldi.

Tren o gece hiçbir istasyonda durmuyor, boş hattın üstünde sanki rüzgar gibi kayıyordu.

Bu yolculuğun bir noktasında ölüm pusu kurmuş olabilirdi.

Fakat Mustafa Kemal Paşa, rahatça soyundu, yattı ve uyudu.

Eşi ise, gözünü kapar, kapamaz uyuyan erkeğine bakıyor ve "O"nun soğukkanlılığına hayran olmaktan kendini alamıyordu.

"KURTULUŞU YALNIZ BİR KİŞİDEN BEKLEMEMELİYİZ..."

Genel Sekreteri Rıza Soyak'ın anılarından:

Mustafa Kemal Paşa övünmesini bilmediği gibi, övülmeyi, gücünden, büyük başarılarından söz edilmesini de istemezdi.

Hele hele kendisinden tüm başarıların tek yapıcısı olarak söz edilmesine hiç tahammül edemezdi.

Örneğin, **27.Ocak.1923** gecesi, **İzmir**'de **Hükümet Konağının** büyük salonunda **Belediye** tarafından, büyük bir yemek verilmişti.

Yemeğin sonlarına doğru **Milli Eğitim Müdürü** ile **Müftü Efendi**, kendisini çok öven birer konuşma yaptılar.

Başkomutan Mustafa Kemal Paşa verdiği cevapta, özellikle ve önemle şu cümleleri vurguladı:

– Beyan edilen değerli sözler arasında özellikle ulusun ve kahraman ordumuzun sağladığı başarı ve zaferleri, benim kişiliğimde temsil edilmiş görmekten dolayı

hassaten teşekkür ederim. Fakat bir noktayı açıklamak zorundayım ve bunu önemli olarak arz ederim ki; bütün bu başarılar tüm ulusun inanç ve imanla işbirliği yapması sonucudur. Kahraman Ulusumuzun ve değerli Ordumuzun kazandığı başarılar ve zaferlerdir.

Mustafa Kemal Paşa devamla:

– Efendiler!... Bir ulus, bir Yurt için kurtuluş ve başarı istiyorsak, bunu yalnız bir şahıstan hiçbir vakit istememeliyiz. Herhangi bir kişinin başarısı demek, ulusun başarısı demektir. Bir ulusun başarısı ise, kesinlikle tüm ulusal güçlerin bir yönde oluşmasıyla mümkündür. Bilelim ki, ulaştığımız başarı; ulusun güçlerini ve çalışmalarının birleştirilmesinden ileri gelmiştir. Eğer, aynı başarı ve zaferleri ileride de taçlandırmak istiyorsak, aynı temele dayanalım ve aynı şekilde yürüyelim. Çünkü başarı ancak bu şekilde elde edilir."

"İZMİR'İ DERHAL TERKEDİNİZ..."

Salih Bozok'un anılarından:

Muzaffer **Türk Ordusunun İzmir** ve çevresi **Kumandanı, İngiliz Filosunun** limanı derhal terk edip gitmesi hakkında **Amirale** bir ültimatom vermişti.

İngiliz Amirali bu ültimatom hakkında **İzmir**'de bulunan **Gazi Mustafa Kemal Paşa** ile görüşmek istediğini bildirmişti. **Mustafa Kemal Paşa** da bu görüşme iznini vermişti.

Mustafa Kemal Paşa yaverini çağırıp şu emri verdi:

– İngiliz Filosunun Amiral gemisine gidin. Amirali alıp buraya getiriniz.

Rıhtımdaki bir sandala binilerek, kürek çeke çeke Amiral gemisine gidilir ve gemideki subaylara orada bulunan bir tercüman aracılığıyla:

– Amiral, Başkumandan ile görüşmek istemiş. Kendilerini alıp götürmeğe geldim...

Deyince, hemen Amiralim yanına götürdüler.

Tercüman geliş sebebini anlattı.

Amiral, Kurmay Başkanı, tercüman hep beraber geminin merdivenlerinden indik. Güçlü bir motor bizi bekliyordu.

Sandala gerek kalmadı, binildi. Motor bir dakikada rıhtıma vardı, yanaştı.

İki arabaya binilerek derhal Köşke gidildi.

İçeri girip:

– *Paşa Hazretleri. Amiral geldi!..*

– *Buyursunlar!....*

Deyince, Amiral, Kurmay Başkanı ve tercüman içeri girdiler. Selamlaştılar.

Resmi takdim yapıldı.

– *Amiral!... Kurmay Başkanı!... Tercüman!...*

Mustafa Kemal Paşa üçüne de baktı ve şöyle dedi:

– *Amirale peki!... Tercüman da gerekli. Fakat Kurmay Başkanına ne gerek var? Kendisine söyleyin, dışarıda beklesin.*

Kurmay Başkanını dışarıya çıkardık.

Amiral oturdu ve şöyle dedi:

– *İzmir ve çevresi Kumandanlığından aldığımız bir ültimatom, İngiliz Donanmasının derhal İzmir'i terk etmesini tebliğ ediyor. Bu mesele hakkında görüşmek istedik.*

Mustafa Kemal Paşa hiç düşünmeden şu cevabı verdi:

– *İzmir ve çevresi Kumandanı olan kişi böyle gerekli görmüş. Buna benim yapacak bir şeyim yoktur.*

Bunun üzerine **Amiral**:

– *Fakat bu ültimatomun dostça olmadığını kabul ederiz.*

Mustafa Kemal Paşa koltuğundan kalktı.

Kaşları çatıldı, her kelimesini adeta tartarak şöyle dedi:

– *Dostça değil mi? Size savaş ilan ediyorum desem ne olacak?*

Amiral çok bozulmuştu. Kalktılar, selam verdiler ve çıktılar.

Bir saat sonra koca İngiliz Donanması İzmir Limanından çıkıp, gitti.:.

"MUSTAFA KEMAL'DEN DOSTUNA VEFA!..."

Sadi Borak'ın "Bilinmeyen Yönleri ile Atatürk" kitabından:

Mustafa Kemal'in dostları arasında **İğneciyan** adında bir Ermeni vatandaş da vardır.

Mustafa Kemal Çanakkale'den döndükten sonra **İğneciyan, Mustafa Kemal**'i **Şişli**'deki evinde sık sık ziyaret etmektedir.

Bu zat, "**Türk Kamusu**" üzerinde bilimsel çalışmalar yapmaktadır ve çok büyük bir servetin sahibidir.

Mustafa Kemal ile **İğneciyan** arasındaki dostluk o kadar ileridir ki, **Mustafa Kemal**'in de bir çok vesilelerle belirttiği gibi, zaman zaman çektiği geçim sıkıntıları sırasında kendisinden borç para aldığı da olmuştur.

Mustafa Kemal, Anadolu'ya geçtikten sonra "**Mavromira**" teşkilatı ile yakından ilgili olduğu iddiasıyla **İğneciyan**'ı tutuklayıp, **Malta**'ya sürgün ederler.

Bu arada bütün taşınır, taşınmaz mallarına ve servetine el konulur.

İğneciyan Malta'dan döndükten sonra üzerindeki elbisesinden başka hiçbir şeye sahip olmayan bir fakirdir.

Apartmanlar, Köşkler, Hanlar, Hamamlar gitmiş, bütün parasını kaybetmiş zavallı bir fakir.

Bir de kızı vardır. **Baba/kız Yedikule**'de bir gecekonduya, daha doğrusu bir kovuğa sığınmışlardır.

Mustafa Kemal, zaferden sonra devrimleri uygulamak için geceli, gündüzlü bir faaliyet devresi içindedir.

İğneciyan'ın bu devrede **Mustafa Kemal**'e halini duyurmak için bir girişimde bulunup, bulunmadığını bilmiyoruz.

Belki de bir girişimde bulundu, fakat her halde, **Mustafa Kemal**'in etrafındaki barajı aşamamış olsa gerek.

Yıl 1927...

Mustafa Kemal Anadolu'ya geçtikten sonra ilk defa **İstanbul**'a gelmiştir.

Bu ziyaret **İğneciyan** için bir fırsattır. Hem eski dostunu görmek, hem de uğradığı haksızlığı onarmak için.

Bu maksatla doğru **Dolmabahçe Sarayına** gider, ilgili görevliye baş vurur.

Aralarında şöyle bir konuşma geçer:

– Ben Gazi Hazretlerini görmek istiyorum.

– Sen kimsin?

– Ben İğneciyan!... Gazinin eski bir dostuyum, arkadaşıyım.

Görevli **İğneciyan**'ı baştan aşağı süzer.

Kılık kıyafeti hiç güven verici değildir.

Cumhurbaşkanının arkadaşı oluğunu iddia eden, yıpranmış ve yağlanmış elbiseler içindeki bu **Ermeni** vatandaş, atlatılır.

Bu başvurusunu bir kaç defa tekrarlayan **İğneciyan**, her seferinde atlatılır.

Bir gün de kızıyla beraber gider **Saraya**.

O gün **Sarayın** önünde bir olağanüstülük vardır. Motor sesleri!... Sağa, sola koşuşan telaşlı insanlar!....

Bu durum **Gazinin** bir geziye çıkacağının belirtisidir.

Polisler ve korumalar oradan uzaklaşması için **İğneciyan**'ı işaret etmektedirler.

O sırada **Gazi** de **Saraydan** çıkmıştır. Etrafındaki insan çemberi arasında otomobiline doğru ilerlemektedir.

O sırada bir olay olur; **İğneciyan**'ın kızı ok gibi fırlar ve insan duvarının çatlaklarından sızarak **Mustafa Kemal**'in yanına kadar sokulur.

Gazi sorar:

– ***Kim bu kız?***

Kız cevap verir:

– ***Ben İğneciyan'ın kızıyım.***

Gazinin gözleri parlar ve sorar:

– Nerede baban?

– Dışarıda bekliyor, sokmuyorlar!...

*Mustafa Kemal **hemen emir verir** ve İğneciyan'ı **huzura alırlar**.*

İki eski dost sarmaş dolaş olurlar. İğneciyan, bütün başından geçenleri anlatır.

Mustafa Kemal, bu hazin serüveni gözleri yaşararak dinler. Emir verir, gerekli soruşturma yapılır.

İğneciyan'ın haklı olduğu anlaşılır, malları iade edilir. Mustafa Kemal kendisine ayrıca 500 lira aylık maaş bağlar.

Böylece İğneciyan; gerçek bir insan olan Mustafa Kemal aracılığı ile eski günlerinin huzuruna kavuşur.

Yıl 1938... Kasım ayının 12 si....

Atatürk'ü kaybetmiş olan İğneciyan, bu acıya dayanamaz ve üzüntüsünden ölür.

"GÖRDÜN MÜ DÜNYANIN HALİNİ ÇOCUK..."

Tarih: 3 Ağustos 1923

Yer: Ankara Çankaya Köşkü

Özel kalem Müdürü Hasan Rıza (Soyak'ın anılarından:

Salona girdiğimde, **Gazi**'yi bir köşedeki geniş koltuğunda gazeteleri karıştırır buldum.

Beni görünce kalkıp, ortadaki yemek masasının başına geldi, oturduk, çalışmaya başladık.

Getirdiğim kağıtlar arasında, **Mısır**'a yerleşmiş bulunan **Osmanlı Generali Keçecizade İzzet Fuat Paşadan** gelmiş bir mektup vardı.

Mustafa Kemal ile **Ordudan** tanışan bu eski **Paşa** mektubunda özet olarak;

San-Remo'ya gidip **son Osmanlı Padişahı Vahdettin**'i ziyaret ettiğini, konuşmalarından sonra **Vahdettin**'in kendisinden sitayişle bahsettiğini hikaye ettikten sonra:

"Bu altı, yedi asırlık Hanedan üyesinin hal ve tavrından maddi sıkıntı içinde olduğunu, yardıma muhtaç bulunduğunu sezdim" diyor ve kendisinden yardımda bulunmasını rica ediyordu.

Ben mektubu okurken **Mustafa Kemal**, dikkatle dinliyordu.

Yüzünü pek göremiyordum. Ancak birkaç defa derin derin göğüs geçirdiğini görmüştüm.

Mektubun okunması bitip de başını bana çevirdiği zaman, gözleri yaşarmış bulunuyordu.

Bir an durdu, gözlerimin içine baktı, sonra da başını sallayarak:

– Gördün mü Dünyanın halini çocuk? Nerede o haşmet, nerede o azamet, nerede o Saltanat... şimdi hepsinin yerlerinde yeller esiyor... Bu dünyada hiçbir şeye güvenilmez... Bundan dolayı insanın hayatta daima çok ölçülü olması gerekir."

Yine düşünceye daldı.

Pek üzgün olduğu her halinden belli idi.

Nihayet merhamet ve zaaf duygularını yenmişti ve konuşmasına devam etti:

– Nasıl yardım edilebilir? Benim kişisel servetim yok ki... Devletin Hazinesi ise fakir... Hem zengin bile olsa, oradan yardım etmeye hiç hakkımız yok...

Memleketin en mamur yerleri, özellikle bu son ölüm, kalım mücadelesinde harap oldu... Bahis konusu olan kişinin hataları yüzünden Vatanın hak ve savunması için boğuşmak zorunluluğunda kalarak, şehit olan

Memleket evladı, arkalarında yüzbinlerce yetim ve kimsesizler bırakmış bulunuyor. Bu bahsi burada bırakalım, çocuk. Yalnız bu mektubu bir belge olarak saklarsın.

Ben de öyle yaptım. Bu mektubu, zarfı ile birlikte, ikinci bir zarfa ve üzerine; *"Özellikle saklanması emredilmiştir"* ***kaydını koyarak*** *Özel Kalame* ***teslim ettiğimi hatırlıyorum.***

"HAZRETİ MEVLANA!..."

Falih Rıfkı (Atay)ın Çankaya adlı eserinden 1930 yılında Mustafa Kemal Paşa Konya'dadır.

Kendisini tasavvuf eserleri ile tanınmış Vali Cemal (Bardakçı) karşılamıştı.

Vilayet Konağına doğru araba ile yol alırken Mustafa Kemal Paşa Valiye şöyle sorar:

– Mevlana nasıl?

Vali de şöyle cevap verdi:

– Türbesinin temizliğine dikkat ediyoruz. Kütüphanesini de düzenledik.

Mustafa Kemal Paşa bu cevap karşısında şunları söyledi:

– Bak Vali Bey!... Senin Mevlana ile Mevlevilik üzerindeki araştırmalarını biliyorum. Bu büyük adam, kaç asır evvel Dine musikiyi ve raksı sokmuş? Dergahına, dört Dini ve ateşe tapanları bile çağırmış. İnsanlık hoşgörüsünü abideleştirmiştir. Eğer, bizler onu gerçek felsefesi ile kavrayabilseydik, insanlıkla, Dinle dünya bu kadar karmakarışık olur muydu? Sen hem idari işlerine bak, hem de onu, büyük insanlık gayesi ile millete anlatmaya çalış!..

"BEN KANA BAKAMAM!..."

Hasan Latif Sarıyüce'nin "Atatürk" adlı eserinden:

İran Şahı Türkiye'de misafir bulunduğu bir sırada, Çankaya Köşkünün yakınındaki bir askeri binanın temel atma merasiminde kurban kesilirken Atatürk şöyle der:

– Durunuz!...

İran Şahı şaşırmıştır.

Atatürk'e döner ve şöyle der:

– Fakat Gazi Paşa Hazretleri, siz!...

Atatürk:

– Ben kan görmeye dayanamam. Bir tavuğun bile boğazlanmasını görmeye katlanamam.

İran Şahı:

– Ya bunca yaptığınız kanlı savaşlara ne demeli?

Atatürk, ciddileşir ve şöyle der:

Ha!...

O başka mesele.

Memleketim tehlikeye girerse, savaş alanında cesetlerin üzerinden atlayarak yürüdüğüm de olmuştur.

"YILLAR SONRA YİNE AYNI YERDE!..."

Hikmet Feridun Es'in anılarından:

O gün Tokatlıyan Oteline lacivert kostümlü, koyu renk bir boyun bağı takmış, sarışın, deniz mavisi rengindeki gözlerinin içi zeka dolu bir adam giriyor.

Bu adamın özellikle gözleri çok ilgi çekicidir. Çünkü bu gözler karşısındakine tatlı bir egemenlikle bakıyor.

Sarışın adam Tokatlıyan'ın lpkanta tarafına geçiyor.

Köşedeki masada oturuyor ve her zaman buraya gelişinde ona hizmet eden şef garsona: *"Karabet"* diyor, *"Bana bir şiş kebap. Sonra pilav, üzerinde fasülye olsun. Elma komposto. Ama, pilavla kompostoyu sonra getir."*

Zaten şef garson Karabet, bu güzel yüzlü sarışın adamın bütün isteklerini ezbere bilir. O'na 1908 den beri hizmet etmektedir.

Karabet istenen yemekleri getirir.

Bir aralık sarışın adam, şef garsonun yüzüne bakıyor ve ona; *"Karabet!... Buraya gel!... Yaklaş!..."* der.

Karabet **yaklaşıyor, şu soru ile karşılaşıyor:** *"Nedir bu halin? Karadeniz'de gemilerin mi battı? Niçin dertli duruyorsun?"*

Karabet'**in verdiği cevap ise şudur:** *"Paşam!... Düşmanı düşünüyorum!..."*

Lacivert elbiseli, sarışın kişi şöyle diyor:

"Düşünme!... Onlar kaçtı!... Öteki düşmanlar da buradan gidecekler! Şimdi sen hesabı getir!..."

Karabet hesabı getiriyor, dolgunca bir bahşiş alıyor.

Lacivert elbiseli sarışın adam **Tokatlıyan**'dan çıkıyor. Anadolu'ya gitmek için o gün İstanbul'dan ayrılıyor. Tarih **16 Mayıs 1919** dur.

Aradan yıllar yıllar geçiyor.

Anadolu'da zafer kazanılmıştır. **Tarih; 1 Temmuz** 1927'dir. **Mustafa Kemal** ilk defa **İstanbul**'a gelmiştir.

İstanbul büyük bir sevinç içinde bu büyük kahramanı bağrına basıyor. Eski yaslı günler, kara günler geçmiştir.

Millet bayram yapmaktadır.

Birkaç gün sonra yine **Tokatlıyan**'dan içeriye sarışın, mavi gözlü o kişi giriyor.

Hafızasına bakınız ki, hemen otelin kapıcılarını tanıyor. Onlardan birine: ***"Senin adın Marko değil mi? Ya seninki İbo?"***

Sonra lokanta kısmına geçiyor. **Anadolu**'ya geçeceği gün oturduğu masaya tekrar oturuyor.

Kendisine her zaman hizmet eden garsonu çağırıyor: "*Karabet!...*"Garson yaklaşıyor ve aralarında şöyle bir konuşma geçiyor:

– *Sekiz yıl önce ben nerede oturmuştum?*

– *Yine bu masada Paşam!...*

– *Sana ne demiştim?*

– *Bir gün memleketteki tüm düşmanlar gidecek demiştiniz!...*

– *O gün ne yemiştim?*

– *Şiş kebabı ve elma kompostosu Paşam!...*

Mustafa Kemal Paşa ekliyor:

– *Pilavı unuttun Karabet!...*

"MUSTAFA KEMAL PAŞAYA HAKARET EDEN ÖĞRETMEN..."

Tahsin Öztin'in "Mustafa Kemal'den Atatürk'e" adlı kitabından:

Akrabasından birinin **İzmir** suikastında hüküm giymiş olmasının hıncını taşıyan genç öğretmen, bu hıncın etkisi altında, **Mustafa Kemal**'e çok ağır bir şiir kaleme alır.

Önüne gelene de okur.

Mustafa Kemal hakkında çok ağır suçlamalarla dolu olan şiir savcıyı harekete geçirir.

Genç öğretmen suçunu inkar etmez. Saçtığı zehirlerin kendisine ait olduğunu mahkemede yargıç önünde de itiraf eder.

Sonuçta hapse mahkum olur.

Ama, mahkumiyetinin birkaç ayında **1933** te **Cumhuriyetin 10'uncu Yılı Affı** imdadına yetişir ve hapisten çıkar.

Mesleğine dönmek için **Milli Eğitim Bakanlığına** başvurur.

Olumsuz cevap alır. **Danıştay**'a gider.

Tayini hakkında herhangi bir kanuni sakınca kalmadığını öğrenince, tekrar **Milli Eğitim Bakanlığına** başvurusunu tekrarlar, şöyle bir yanıt alır:

– *Bakanlığımız sizi tekrar işe alma sorumluluğu taşımamaktadır...*

Bunun üzerine şöyle der:

– *Zorunlu hizmetim vardır, tekrar işime dönmek istiyorum...*

Milli Eğitim Bakanı;

– *Sizi borcunuzu ödemekten muaf tutuyorum...*

Deyince, genç öğretmen hiddetlenir ve şu cevabı verir:

– *Benim borcum şahsınıza değil, devletedir. Siz devlet borçlarını affetmek yetkisine sahip değilsiniz...*

Milli Eğitim Bakanı sakindir ve şöyle der:

– *Bakanlığımızca hakkınızda yapılacak başkâca işlem yoktur..*

Deyince, genç öğretmen; "*Niçin?*" diye sorar.

Milli Eğitim Bakanı şöyle cevap verir;

– *Oğlum!... Suçun doğrudan doğruya Mustafa Kemal'in şahsına aittir. Biz kendi başımıza karar vermeyiz...*

Genç öğretmen kararlıdır ve şöyle der:

– *O halde ben bizzat Mustafa Kemal'e çıkacağım....*

Milli Eğitim Bakanı süratle kapıya doğru ilerleyen genç öğretmene doğru şöyle seslenir:

– *Dur gitme. Pek inatçıymışsın. Bir çare düşünelim. Sen bana bir hafta sonra gel..."*

Aradan kısa bir süre geçer. **Mustafa Kemal**'in sofrası.

Milli Eğitim Bakanı Hikmet (Bayur) da sofradadır.

Bir ara fırsatını bulur.

Mustafa Kemal Paşanın kulağına eğilir ve aralarında şöyle bir konuşma geçer:

– Paşam!... Hani hakkınızda ağır bir şiir yazmış olan bir öğretmen vardı ya!..."

– Evet!...

– Aftan yararlandığı için, tekrar öğretmenliğe atanmasını istiyor...

– Atanmasında kanuni bir sakınca mı var?

– Hayır Paşam...

– O halde niçin bana soruyorsunuz?

– İşlediği suç şahsınız hakkındadır da...

– Aşk olsun sana!... Şahsi garezim dolayısıyla kanuni yükümlülüklerin yerine getirilmesine engel olacak kadar beni egoist olarak mı görsün? O genci hemen ilk açılacak yere atamasını yaparsınız...

Bir hafta sonra gereken atama yapıldı.

Bu genç öğretmen yıllarca öğretmenliklerde bulunarak görevini yapan, romancı, şair Sabahattin Ali idi...

"ATATÜRK VE BALIKÇI ARKADAŞLARI..."

İstanbul Valisi Muhittin Üstündağ'ın anılarından:

Ben **Atatürk**'e **Valilik** yapmış bir adamım. Bunun manasını hemen kavrayamazsınız.

Atatürk'e **Valilik** yapmak, hiçbir devlet işiyle ölçülemeyecek derecede çok zor bir iştir.

Büyük Ata; ele, avuca sığmaz.

Gönlü arzu ettiği işi, hiçbir engel tanımadan yapmaya kalkışan yaramaz mizaçlı bir çocuktan farksızdı.

"Olmaz!... Olamaz!..." diyordum.

Atatürk resmen sırra kadem basmıştı. Yani düpedüz **Saraydan** firar etmişti.

Hemen bütün adamlarımı topladım. Üzerimde pijamalarımla otomobile atladım. **İstanbul** kazan, ben kepçe **Atatürk**'ü aramaya koyulduk.

Fakat ne mümkün?

Saatlerce **İstanbul**'u taradığımız halde O'nu bir türlü bulamıyorduk. Kimbilir nerelerdeydi?

Polis romanlarında olduğu gibi, bütün olasılıkları önüme sermiş, hepsini bir bir inceliyor ve bir taraftan yıldırım süratiyle bütün hedeflere koşuyorduk.

Fakat ne yazık ki,bütün ihtimaller bir bir boş çıkıyordu.

Nihayet seher vakti **Kireçburnu**'ndaki **Gazinoda** olduğunu belirledik.

Gazinonun üst katındaki salonda adeta kıyamet kopuyordu. Merdivenleri süratle çıktık...

Ne görelim? **Atatürk** neşe içerisinde etrafına topladığı balıkçılarla omuz omuza vermiş **kasabiko** oynuyordu.

Yarabbim, çok şükür!... dedim.

Sevinçten şaşırmıştım. **Atatürk**'ü ustalıkla onların elinden alıp **Saraya** götürmek gerekiyordu.

Yanımdaki memurlara, görevlilere, benim de oyunlara katılacağımı söyledim ve katıldığım oyun halkasından belli etmeden balıkçıların birer birer eksilmesini sağladım.

Üç, beş dakika sonra, O'nunla sahnede yalnız kalmıştık.

Derhal durumu anladı ve mutadı olduğu üzere tatlı bir şekilde beni payladı.

Aslında, kendisini arayıp, bulmamızdan da memnun olmuştu.

Felekten bir gece çalmak, özgür olmak, kendi kendisinin buyruğu olmak, sıradan bir vatandaş gibi yaşamak, hasretini dindirmek istemişti.

Kendisini kaybettiğimiz dakikadan, bulduğumuz ana kadar geçmiş zamanı bakınız nasıl değerlendirmişti:

"**Herkesin uyuduğu bir anda yatağından çıkmış. Gelişigüzel bir elbise giymiş. Başına da bir kasket geçirip, otomobiline atlamış.**

Beşiktaş'taki akşamcı kahvelerinden birine girmiş. Ismarladığı sade kahveyi ocakçı eline verirken, göz göze gelmiş.

Ocakçı, O'nu sihirli bakışlarından tanımış ve *"Atamız"* diyecek olunca, Atatürk onun ağzını hemen kapatıvermiş.

Büyük bir korku içinde ocağına dönen kahveci, kahvede bulunan sabahçı müşterilerinden balıkçı Kosta, Mihal, Yorgi, Anastas ve daha birkaç Rum balıkçılara gözle, kaşla işaret vererek, kahvenin yeni müşterisine onların dikkatini çekmiş.

Bir süre karşılıklı bakışlardan sonra içlerinden bir, ikisi ürkek adımlarla Atatürk'ün yanına yaklaşmışlar."

– *Sen bizim de Atamızsın!...*

– *Hoş geldin!...*

– *Sizi aramızda görmekten büyük sevinç duyuyoruz!...*

Demişler ve ellerini öpmeye kalkmışlar.

Bu hareketlerinden son derecede duygulanan Atatürk, **daha hoşgörülü davranınca, kahvenin diğer müşterileri de** Atatürk'**e saygı göstermeye başlamışlardır.**

Atatürk, **hepsine kahve ısmarlamış, kimseye haber vermedikleri takdirde geceyi beraberce geçirmek arzusunda olduğunu söylemiş ve hemen şöyle demiş:**

– Haydi Bakalım!... Benimle gelin!... Sizleri gezdireyim!...

Hepsini otomobiline alarak dosdoğru Kireçburnu Gazinosuna gidilmiş.

Gazino sahibi uyurken uyandırılmış, masalar kurulmuş.

Atatürk'ün arzusu üzerine içmeye başlamışlar.

Atatürk bu samimi insanların kalplerini büsbütün fethetmek için şöyle demiş:

– Çocuklar!... İsimlerinin; Kosta, Yorgi, Mihal, Anastas oluşu sizi bizden uzaklaştırmaz. Çünkü sizlerle, bizim birçok müşterek taraflarımız vardır. biz sevdiğimiz insanlara 'Çelebi' deriz!... Siz ne dersiniz? Bizim oyunlarımızla, sizin oyunlarınız, sizin zevklerinizle, bizim zevklerimiz arasında benzerlik, hatta kardeşlik vardır. bizim zeybeğimiz ne ise, sizin kasabınız da o değil midir? Ben zeybeği oynadığım kadar, kasabınızı da oynarım ve aynı zevki duyarım. İsterseniz gelin hep birlikte deneyelim!...

Bu şekildeki konuşması tüm Rum balıkçılarını mest etmişti.

Hepsi birden ayağa kalkıp Atatürk'e kol vererek, oynamaya başlamışlardı...

"DOLMABAHÇE SARAYINDAN KAÇIŞ..."

İsmet Bozdağ'ın "Atatürk'ün Sofrası" adlı kitabımdan:

Atatürk, bir ara hastalanmış, içkiyi bırakmış, dinlenmişi. Sonra yavaş yavaş yine içmeye başladı.

İşte içkiye yeni döndüğü günlerden biri, **Dolmabahçe Sarayındaydı** ve canı sıkılıyordu.

O gün sofraya kimseyi çağırmamıştı. Yalnızdı. Bir başına denize karşı içmeyi denedi, sevmedi.

Kaçıp halkın arasına karışacaktı ama, yanında parası yoktu. **Atatürk, Cumhurbaşkanlığı** süresinde cebinde para bulundurmamıştı.

Hesaplarını yaverler, ya da genel sekreteri **Hasan Rıza Soyak** öderdi.

Başta **Başyaver Rusuhi Savaşçı**'yı aradı, çıkmıştı.

Hasan Rıza Soyak Avrupa'daydı.

Yaver Celal Üner'i buldu ve şöyle dedi:

– Bana buraya biraz bozuk para bırakın. Hizmet eden çocukları sevindirmek istiyorum.

Az sonra Yaver Celal; bir liralık, 2,5 liralık, beş liralık ve on liralık bir sürü para bıraktı.

Yaver çıkınca Atatürk, paraları cebine doldurdu. Üstüne ince bir ceket aldı ve ağaçlı yola doğru açılan kapıya doğru yürüdü.

Kapının önünde nöbetçi polis vardı.

Dolaşıyormuş gibi yaparak caddeye çıktı. Sonra geçen bir taksiyi çevirmesiyle, atlaması ve gözden kaybolması bir oldu.

Sarayda alarm zilleri çalıyor, telefonlar işliyordu. Ama Atatürk de ortadan yok olmayı başarmıştı.

Araba Boğaza doğru gittiği için, ilgililer, Sarıyer'e doğru uzaklaşacağını hesapladılar, görevlileri de o tarafa gönderdiler.

Oysa Atatürk, otomobili Akaretler'den yukarıya çevirmiş, yaz tenhalığından yararlanıp Tepebaşı'nı tutmuştu.

Tepebaşı'ndan Mazarik adlı bir kokteyl ve yemek salonu vardı.

Atatürk daha Harbiye Öğrencisi olduğu yıllarda buraya gelir, bir masada ya tek başına, ya da arkadaşlarıyla leblebi ile rakı içerdi.

Bu akşam da bunu yapacaktı.

Taksiyi parasını ödeyerek savdı. Şöföre kimseye buraya geldiğini söylememesini de sıkı sıkı tembihledi.

Mazarik'e girdiği zaman, ancak üç masada müşteri vardı ve öteki masalar tümüyle boştu.

Eskiden de geldiği zaman oturduğu barın dibindeki masaya yerleşti.

Garsona bir kadeh rakı ısmarladı, leblebi istedi.

Önündeki masada oturan bir kadınla erkeğin birbirlerine sokuluşlarına ve konyaklarını birbirlerinin gözlerine bakarak yudumlamalarına dalmış, eski günlerini parça parça zihninden geçiriyordu.

Derken, siyah elbiseli bir adam salona girdi.

Önce köşede bir masada bir süre oturduktan sonra, kapıya yakın masada oturanların yanına gitti, biraz konuştu.

Sonra birlikte salondan çıktılar.

Az sonra adam geri dönmüştü ama, beraber çıktıkları yanında yoktu. Bu kez bir başka masaya gidip oturdu.

O masadakiler de kalktılar ve çıktılar.

Atatürk dikkat kesilmişti.

Siyah elbiseli adam, yeniden salona geldi. Fakat Atatürk'ün önünde oturan masaya yaklaşmaya cesaret edememişti.

Bir kenarda gazete okumaya başladı.

Atatürk bu işi iyice merak etmişti.

Yüksek sesle adama seslendi:

– Çocuk!... Gel beri!...

Adam, masadan ok gibi fırlamış, selam durumuna geçmişti ve aralarında şöyle bir konuşma geçti:

– *Buyrun, Atam!...*

– Sen kimsin?

– Birinci Şubeden Polis falanca!...

– Ne yapıyorsun?

– Rahat edesiniz diye, lüzumsuz müşterileri çıkarıyordum!...

– Lüzumsuz olduklarını sen nereden biliyorsun?

– Vali Beyden öyle emir aldım Atam!...

– Eee!... O da mı burada?

– Evet, kapının önünde Atam!...

– Tuh, Allah cezanızı versin!...

Bu sırada Vali de içeriye girmişti. Atatürk'ün öfkelendiğini gördüğü için çok tedirgindi.

Bu sefer Atatürk ile Vali Bey arasında şöyle bir konuşma geçer:

Bir emriniz var mı sayın Atatürk?

– Siz benim yakamı bırakamaz mısınız, yahu? Hadi benim peşimde koşturuyorsunuz, şurada kendi hallerinde içkilerini içen masadaki insanları niye tedirgin ettiniz?

– Emir buyurursanız, bundan sonra gelenleri çevirmez, salonu yine dolduruz!...

Atatürk, gerçekten çok kızmıştı şöyle dedi:

– Ne yapacağını ben biliyorum. Ne kadar polis varsa masalara dolduracak, sonra da beni atlatmış olacaksın, değil mi? bırak efendim, bırak!... Hadi, git işine!...

Atatürk kalktı. Keyfi kaçmıştı.

Kapıya doğru yürüdü. Peşinden Vali Muhittin Üstündağ, özürler dileyerek geliyordu.

Atatürk bir de baktı ki; kapının önü otomobiller, resmi, sivil polisler, saray muhafızları ile dolmuştu.

Döndü Vali Beye sordu:

– Müşterilerin bunlar mıydı?

Sonra otomobillerden birine atlayıp Dolmabahçe Sarayının yolunu tuttu.

Tüm uğraşısı sıradan bir insan gibi halkın arasında olmak ve bir kadeh rakısını yudumlamaktı.

"YORGO'NUN MEYHANESİ..."

İsmet Bozdağ'ın "Atatürk'ün Sofrası" adlı kitabımdan:

Çemberlitaş'taki Tavuk Pazarında Yorgo'nun Meyhanesi vardı.

Mustafa Kemal Paşa, Harbiye Öğrencisiyken buraya arkadaşları ile birlikte gider, içki içer, yemek yer ve sohbet ederdi.

Yorgo'nun müşterisi olduğu için, burada devamlı olarak bir hesabı vardı.

Aybaşlarında maaşını alınca hesabı kapatır, yeni bir hesap açılırdı.

Meyhanenin sahibi olan Yorgo ile de böylece bir ahbaplık kurulmuştu.

Aradan yıllar geçti.

Harbiye öğrencisi Mustafa Kemal, Anafartalar Kahramanı Mustafa Kemal Paşa oldu, daha sonra Kurtuluş Savaşının Gazi Mustafa Kemal Paşası oldu.

Arada bir öğrencilik günlerindeki **İstanbul** aklına düşer, eski arkadaşlarından, **Yorgo**'ya gidip, gitmediklerini, onun sağlığını ve meyhanenin halen sürüp sürmediğini sorardı.

Yıl **1932**... İstanbul'a gelmişti.

Yakın arkadaşlarıyla **Dolmabahçe Sarayında** idi.

Güzel bir yaz akşamında **Boğaz**, menekşe yüklü küçük dalgacıklarıyla **Dolmabahçe** Sarayının **Rıhtımını** öpe, okşaya **Marmara**'ya doğru akıyordu.

Mustafa Kemal Paşanın aklına birdenbire Yorgo geldi.

– *Hadi!... Var mısınız? Bu akşam Yorgo'ya gidelim?*

Arkadaşları da sevindiler.

Hep bir ağızdan:

– Aman Paşam!... Çok iyi olur!...

– Ama sakın haber, maber vermeyin. Ansızın bastıralım ki, Yorgo şaşırsın!...

Polis telefonları çoktan işlemiş, Yorgo'nun çevresi güven altına alınmıştı bile!...

Ancak, Yorgo'ya gerçekten haber verilmemişti.

Mustafa Kemal Paşa:

– *Şimdi, Yorgo'nun müşterileri ayrılsın. Yorgo'nun müşterisi olmayanlar bizimle beraber gelemez. Sen gel Nuri, Salih, sen Asaf, sen Doktor* (Tevfik Rüştü Aras). *Eski kadrodan başka kimse yok. İşte bu kadar.*

Şükrü Kaya, Kılıç Ali direndiler.

Şükrü Kaya:

– Olur mu Paşam? Ben Yorgo'nun müşterisiyim. Gittiğiniz zaman sorun isterseniz, sizinle geleceğim.

Mustafa Kemal Paşa:

– Sen Yorgo'nun müşterisi olabilirsin. Ama benim Yorgo'daki masamın müşterisi değilsin.

Kılıç Ali:

– Ben bütün masların müşterisiyim. Paşam. Beni bırakmayın. Mahzun olurum.

Şükrü Kaya:

– Ama paşam!... Ben İçişleri Bakanıyım ve sizin korumanızdan sorumluyum.

Mustafa Kemal Paşa:

– Anlaşıldı!... Anlaşıldı!... Eteğimi bırakmayacaksınız!... Ama, biz beşimiz bir masaya oturacağız. Sizler ayrı bir masaya. Kendi hesabınıza yer, içersiniz. Ona karışmam.

Böylece anlaştılar. Yola çıktılar.

Otomobiller, motosikletler, klakson sesleri arasında Tavuk Pazarının küçük aralığına girildiği zaman, yer yerinden oynadı.

Yorgo kapıya koştu. Mustafa Kemal Paşa ile karşılaşınca sevinci gerçekten sonsuzdu.

Ama Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşları küçücük meyhaneye doluşunca, adım atacak yer kalmamıştı.

Üstelik kapının önünü de halk yığınları kapatmıştı.

Mustafa Kemal Paşa, Doktor Tevfik Rüştü Aras, Nuri Conker, Salih Bozok, Asaf İlbay bir masaya kurulmuşlardı.

Mustafa Kemal Paşa; Harbiye günlerinde ihtilal yapmak suçu ile Harbiye Komutanının karşısına nasıl çıkarıldığını, nasıl sıkı bir soruşturmaya tabi tutulduğunu anlatıyor, bir yandan da Yorgo'nun kendi eliyle hazırlayıp, taşıdığı mezelerin bazılarından birer parça tadıyordu.

Bir ara meyhanedeki diğer müşteriler Mustafa Kemal Paşaya gösteriler yapmaya kalkınca, Mustafa Kemal Paşa onlara teşekkür etti ve dedi ki:

– Benim Mustafa Kemal Paşa olduğumu lütfen unutun!... Çünkü birkaç zaman için ben de unuttum. Aranızda, sizlerden biri olarak bulunmak istiyorum!...

Bir saat kadar yenildi, içildi.

Sonunda Mustafa Kemal Paşa ayağa kalktı. Kapıya doğru yürürken, Yorgo'ya okul günlerindeki gibi seslendi:

– Yaz hesaba Yorgo!... Ay başında öderim!...

Kır saçlı Yorgo hiç şaşırmadı. Duraksamadan karşılığını yapıştırdı:

– Güle güle Mustafa Kemal!... Yine buyur!...

Mustafa Kemal Paşa bu karşılıktan çok hoşlandı.

Kapıdan çıkıp arabasına binerken:

– Vatandaş olmak, sıradan bir insan olmak, hele hele insan olmak ne güzel!...

"MUSTAFA KEMAL'İ AĞLATAN KÖYLÜ!..."

Niyazi Ahmet Banoğlu'nun "Nükte ve Fıkralarla Atatürk" adlı kitabından:

İnebolu'dan Kastamonu'ya gelirken bütün **Kastamonu** halkı kışlanın ilerisine toplanmıştı.

Gazi'nin 24 saat evvelki şapka hakkında söylediği nutuk **Kastamonu**'da ilk defa olumlu bir şekilde etkisini göstermişti.

Başta **Kastamonu Valisi Fatin** (Güvendiren) olduğu halde bütün memurlar, öğretmenler beyaz şapkalar giymişlerdi.

Halbuki **Mustafa Kemal Paşa Kastamonu**'ya gelirken çarşaflı, peçeli kadın öğretmenler karşılamıştı.

Şimdi bu kadın öğretmenler peçelerini açmışlar, yollara dizilmişlerdi!...

Genç, ihtiyar, kadın, erkek, çocuk hep bir ağızdan *"Yaşa!... Yaşa!..."* diye bağrışıyorlar, çırpınıyorlardı.

Neredeyse sesleri **Ilgaz Dağının** eteklerinde akisler yaparak yükseliyor yükseliyor ve ta ileride **Kastamonu**

Kalesine çarparak sanki **Kastamonu**'nun heyecanının sesli bir ifadesi gibi tekrar akis yaparak etrafa dağılıyor:

"Yaşa!... Yaşa!..."

Gazi Mustafa Kemal Paşa böyle etkili manzaranın ihtişamına daha fazla dayanamadı.

Otomobilinden indi.

Henüz iki adım atmıştı ki, yolun iki tarafını dolduran ve tarlalara taşan ak çemberli, gök peştamallı **Türk Anaları, Mustafa Kemal Paşanın** etrafını sararak ayaklarına kapandılar.

Hep bir ağızdan:

"Ah Paşacağumuz!... Sana yıllarca sırtımızda gülle taşıdık. Seni dünta gözü ile gösteren Rabbimize şükürler olsun!... andımız vardır. ayağını öpecektik!..."

Altın saçlı, keskin bakışlı **Mustafa Kemal Paşa** cebinden çıkardığı mendilini gözlerine kapadı.

Devirler yaratan, köhnemiş devletin sırtını yere getiren Gazi Mustafa Kemal Paşa!...

Bir büyük Kumandan!...

Bir dahi!...

Bir kurtarıcı!...

Ağlıyordu!...

Gözyaşları, kahraman Türk Kadınlarının üzerine damlıyordu!...

"YAKIN ARKADAŞLARININ VEFATI!..."

Kılıç Ali'nin "Son Günleri" ve Kazım Özalp'in "Atatürk'ten Anılar" kitaplarından:

Mustafa Kemal Paşa bütün seyahatlerinde, nereye gidilirse gidilsin öncelikle arkadaşlarının ve yanındakilerin yatacakları yerleri görür, ancak onların rahat edebileceklerine inandıktan sonra kendisine ayrılan yeri gözden geçirirdi.

Çok defa beraberindeki arkadaşlarının ve yanındakilerin istirahat edecekleri yerleri uygun durumda olmadığını gördüğünde, kendisi için hazırlanan daire ne kadar konforlu olursa olsun dikkate almaz, derhal bir bahane ile orada kalmaktan vazgeçerek başka bir yere gitmeyi tercih ederdi:

Şefkatinin, insancıl yaklaşımının sıcak etkisini arkadaşlarının hastalıklarında da gösterir, onların sağlıklarıyla çok yakından ilgilenirdi.

Ayrıca, arkadaşlarının her türlü maddi sorunlarına eğilir, gerektiğinde kendi parasından bu arkadaşlarına yardımda bulunurdu.

Örneğin; **Bakanlığında** çalışırken 29.Aralık.1928 günü hastalanan **Mustafa Necati Beye** 30.Aralık.1928 günü O'nun emriyle konsültasyon yapılır ve 31.Aralık.1928 günü apandisit ameliyatı yapılır.

Köşkünde her haber alışında çok düşünceli ve endişeli bir hale girer, konuşması kesilirdi.

Ardından da; *"Yazık olur!... Yazık olur!... Kurtulmalı!..."* diye söylenirdi.

Ama ne yazık ki, **1 Ocak** 1929 Salı günü saat **10.**- da **Mustafa Necati Bey** son nefesini verir.

Mustafa Kemal Paşa bu haberi aldığında üzüntüsü son haddini bulmuştu.

Gözlerinden akan yaşlara bir türlü hükmedemiyordu.

– *Kaybımız büyük!... Millet sağ olsun!...*

Umudunu yitirmemek için son bir gayret sarf etmekteydi.

O sırada **Çankaya Köşkünde** bulunan **Ruşen Eşref Ünaydın, Mustafa Kemal Paşaya** şöyle demiştir:

– *Daha iki akşam önce Çankaya'da neşe içinde zeybek oynayan Necati, iki sabah sonra Ankara Hastanesinde devrilip, gitti. Onun mezarı üzerine sizin göz yaşlarınızdan daha sıcak bir rahmet dökülmüş müdür?*

Aynı şekilde **Dr. Reşit Galip**'in ölümü de onu gerçekten teselli bulmaz bir acıya düşürmüştür.

Nuri Conker, Mustafa Kemal Paşanın en yakın çocukluk arkadaşıydı.

Mustafa Kemal Paşaya ismiyle *"Kemal"* diye hitap ederdi.

Mustafa Kemal Paşa ise kendisini gerçekten pek çok severdi.

İşte o **Nuri Conker**'in ölümü de **Mustafa Kemal Paşayı** çok üzmüş ve ardından;

– *Ah Nuri!... Bizi nasıl bırakıp gidersin!..."*

Diyerek hıçkıra hıçkıra ve inleyerek günlerce göz yaşı dökmüştü...

"MUSTAFA KEMAL PAŞA VE KÖYLÜ KADIN!..."

Sabiha Gökçen'in "Anılarım" adlı kitabından:

Bir gecenin sabahı **Mustafa Kemal Paşa** ile birlikte ilk iş olarak **Gazi Orman Çiftliğine** gittik.

Dolaşıp hava alırken, yolda oldukça yaşlı bir köylü kadına rastlar. Kadının yorgun bir hali vardır.

Atlarını durdururlar. **Mustafa Kemal Paşa** bizim insanlarımızla, halkımızla konuşmaktan, onlarla sohbet etmekten, dertleşmekten, sorunlarını öğrenmekten çok büyük haz alırdı.

Yaşlı köylü kadın kan, ter içindedir.

Belli ki epey yol tepmiştir.

Zaten yaşını tam olarak kestirmenin imkanı yoktu.

Yalnız yüzündeki derin çizgiler, bir çok acılı günler yaşamış olduğunu ortaya koyuyordu.

Büyük bir yükü taşıyan insanlara has bir hali vardı. Elindeki değneğe yaslanarak şöyle bir doğrulup onlara

baktı. Sanki; *"Beni baştan ayağa süzecek ne var?"* dermiş gibi!...

Mustafa Kemal Paşa atından inerek bu ihtiyar köylü kadının yanına sokulur.

Aralarında şöyle bir konuşma geçer:

– *Merhaba nine!...*

– Merhaba!...

– Nereden gelip, nereye gidiyorsun?

– Neden sordun ki!... Yoksa buraların sabısı mısın? Bekçisi misin?

– *Ne sahibiyim, ne de bekçisi nine!... Bu topraklar Türk milletinin malıdır. Buranın bekçisi de Türk milletinin kendisidir. Şimdi nereden gelip, nereye gittiğini söyleyecek misin?*

– *Tabii söyleyeceğim!... Ben Sincan'ın köylerindenim bey!... Otun dahi güç bittiği, atın geç yetiştiği kavruk köylerinden birindenim!... Bizim Mıhtar bana bir bilet alıverdi. Trene bindirdi. Kodum Ankara'ya geldim!...*

– *Muhtar niçin Ankara'ya gönderdi seni?*

– *Gazi Paşamı görmem için!... Başını pek ağrıttım da!... Benim iki torunum gavur harbinde şehit düştü. Memleketi gavurdan kurtaran kişiyi bir kez görmeden ölmeyeyim diye hepi dua ettim durdum!... Rüyalarıma girdi Gazi Paşa!... Ben de gün demeyip bunları Mıhtara anlatınca, o da bana bi bilet alıverip saldı Ankara'ya!... Giceleyin geldimdi!... Yolu neyi de bilmediğimden, işte ahşamdan beri bööóle kendimi oradan oraya vurup duruyorum, bet!...*

– Senin Gazi Paşadan başka bir isteğin var mı?

– Töbe de bey, töbe de!... Daha ne isteyebilirim ki!... O bizim vatanımızı kurtardı!... Şehitlerimizin mezarlarını onlara çiğnetmedi!... Daha ne isteyeceğim ondan? O'nun sayesinde şimdi istediğimiz gibi yaşayıp, gidiyoruz. Şunun, bunun, gavur dölünün köpeği olmaktan, O'nun sayesinde kurtulmadık mı? buralara bi defa yüzünü görmek, ona sağol Paşam demek için düştüm!... Onu görmeden ölürsem, gözlerim açık gidecek!... Sen efendi bir adama benziyorsun, bana bi yardım ediver de Gazi paşayı nerede bulacağımı deyiver!..."

Mustafa Kemal Paşanın gözleri dolu dolu olmuştu. Çok duygulandığı her halinden belli oluyordu.

Bana dönerek, şöyle der:

– Görüyorsun ya Gökçen!... İşte bu bizim insanımızdır!... Benim köylüm, benim vefalı Türk anamdır bu!...

Hemen atımdan indim, yaşlı kadının ellerinden tutup şöyle dedim:

– Bak Anacağım!... Sen gökte aradığını yerde buldun!... Rüyalarını süsleyen, seni buralara kadar koşturan büyük insan Gazi Paşa!... Yani Mustafa Kemal Paşa karşında duruyor!...

Köylü kadın bu sözleri duyunca şaşkına döner.

Elindeki değneği yere fırlatıp, Mustafa Kemal Paşanın *ellerine sarılır.*

Gerçekten görülecek bir manzaraydı.

İkisi de hüngür hüngür ağlıyorlardı.

İki Türk insanı!... Biri kurtarıcı!... Diğeri kurtulan!... Ana/Oğul gibi sarmaş dolaş olmuş ağlıyorlardı!...

Yaşlı kadın belki de on defa Mustafa Kemal Paşanın ellerini öper!...

Sonra heybesinden küçücük bir paket çıkarır.

Beze sarılmış bir parça köy peyniri!...

Bunu Mustafa Kemal Paşaya uzatır ve şöyle der:

– Tek hayvanımın sütünden kendi elimle yaptım Gazi Paşa!... Bunu sana hediye getirdim!... Seversen, yine yapar getiririm!...

Mustafa Kemal Paşa hemen orada bezi açıp peyniri yer, ardından bana da tattırır ve çok beğendiğini söyler.

Sonra birlikte Köşke kadar giderler.

Oradakilere şu emri verir:

– Bu anamızı alın, onu burada iki gün konuk edin!... Sonra da köyüne kadar götürün!... Giderken de kendisine üç inek verin!... Benim armağanım olsun!...

"ATATÜRK VE KÜÇÜK ARTİN!..."

Muhterem Erenli'nin "Başöğretmen Atatürk" adlı kitabından:

Bir yaz günü **Atatürk, Florya Köşküne** giderken bir arıza nedeniyle otomobili **Kumkapı** semtinde duruverir.

Şöförü onarım uğraşısı içindeyken, civarda oynayan çocuk gurubu meraklı bakışlarını arabaya çevirmişlerdir.

Aralarında bulunan **8/10** yaşlarında bir çocuk, **Büyük Liderin** simasını hemen tanır, sevinçle ilerleyerek, önünde selam durumunda ve tam bir ciddiyetle dikilerek saygısını gösterir.

Atatürk küçük çocuğu daha yakınına çağırır ve sorar:

– *Niçin bana selam veriyorsun? Sen beni tanır mısın?*

Çocuk bütün saflığı ile ve düşünmeden soruyu cevaplar:

– Elbette tanırım ya!... Sen hepimizin babası Atatürk değil misin?

Atatürk tekrar sorar:

– Peki!... Ama sen daha önce beni hiç görmüş müydün?

Çocuk cevap verir:

– Hayır!... Fakat benim annem yatağımın baş ucuna senin resmini yerleştirmiştir!... Benim gibi küçük ve fakir yetimlerin şefkatli manevi babası olduğunu her zaman anlatır. İşte seni o fotoğraf sayesinde tanıdım ve saygı borcumu yerine getiriyorum!...

Atatürk, şöyle cevap verir:

– Evet!... Ben Atatürk'üm!... Fakat, sen kimsin!...

Çocuk büyük bir safiyetle cevap verir:

– Benim adım Artin!...

Ermeni bir yetim çocuğunun bile, kendisine bu derecede bağlı bulunduğuna, o anda Atatürk bile inanamaz.

Durumu araştırmak için yanında bulunanlardan birini, yakında bulunan çocuğun evine kadar gönderir.

Gerçekten çocuğun anlattığı yerde, Atatürk'e ait kocaman bir resim asılıdır.

Çok duygulanan Atatürk, küçük Artin'i kucağına alıp, sever.

Cömertçe ödüllendirdiği gibi, söylendiğine göre; çocuğun geleceğine bile yakın ilgi göstermiştir.

Doğuş, Din, ırk, lisan farklılıklarını hiçe sayan insanı, insanlığı ön planda tutan emsalsiz deha, bu ve buna benzer görüşleri ve uygulamaları ile kendisini tüm ulusuna ve dünyaya daha çok sevdirmiş ve saydırmıştır.

"BANA BİR AYRANLA BİR DİLİM EKMEK VER!..."

Aşçısı Mehmet Ustanın anılarından:

Devrimler sırasında öyle çalışırdı ki, 36 saat çalışma odasında kaldığını bilirim.

Çeşit çeşit yemekler ve özellikle kuru fasulye ve pilav hazırlardım.

Acıktığını düşünerek yemeğini çalışma odasına götürdüm.

Bana çıkıştı ve şöyle dedi::

– Görüyorsun çalışıyorum!... Bana bir ayranla, bir dilim ekmek ver!... Bol da kahve yap!... Şimdilik bunlar yeter!... Daha öbürlerini yemeyi hak etmedim!...

Çok alçak gönüllüydü.

Bir gün saat ikiye doğru mutfağa geldi ve bana şöyle seslendi:

– Mehmet Usta!... Ben yol yapan amele ile beraber yemek yedim!... Adamların soğanlarını bitirdim!... Sen onlara bir şeyler hazırlayıver de götür!...

Hemen sordum:

– Paşam!... Siz belki doymamışsınızdır!...

Ben daha sözümü bitirmeden, şöyle cevap verdi:

– Amma da yaptın Mehmet Usta!... Soğan, ekmek ve zeytinden daha güzel yemek mi olur?

Evet, Mustafa Kemal Paşa için bir yol işçisi ile yediği soğan, zeytin, ekmek Saray sofralarında yediği yemekten daha lezzetli ve daha insancıl duygularla doluydu...

"DUMLUPINAR SAVAŞ ALANINDA BİR SANCAK!..."

Muhterem Erenli'nin "Başkomutan" adlı kitabından:

30 Ağustos 1922 günü Dumlupınar:

Başkomutan Gazi Mustafa Kemal, bir **Tümenin** topçu mevzileri ile, ileri hatlarda savaşan Mehmetçiklerin arasına girmiş ve savaşı oradan yönetmektedir.

Bir aralık batarya dürbününden başını çevirerek şöyle seslenir:

– Güneşin ışınları topçumuzun görüşüne engel oluyor. Biraz sonra da, bu ışınlar süngülerimize vurduğu zaman, düşmanın görüşünü tamamen kesecektir.

Gerçekten güneş batarken süngüler renk değiştirip, "Allah!... Allah!..." *sesleri topçu ateşinin gürültüleri arasında uğuldamaktadır.*

Mustafa Kemal Paşa, düşman kuvvetlerinin Başkomutanına çok uzaklardan, kükrercesine şöyle seslenir:

– Hacı Anesti!... Hacı Anesti!... Mağrur Komutan!... Gel de ordularını şimdi kurtar bakalım!...

Ertesi gün, maiyetiyle birlikte Çalköy Savaş Alanını dolaşıyordu. Yakıcı güneş altında her tarafta, her türlü cephane, silahlar, parçalanmış cesetler, karmakarışık bir durumda!...

İşte bu zaman, Başkomutan Gazi Mustafa Kemal Paşanın büyük saatlerinden biriydi.

O'nun geceli, gündüzlü durmadan ve ara vermeden çalışması, inancı ve ulusunun yürekten fedakarlıkları, cesareti, katlanışı ve direnişi; burada gözle görünür ve en çekici ürünü olan meyvesini vermişti.

Başkomutan Gazi Mustafa Kemal Paşa savaş sahasında ilerlerken birdenbire durur.

Cesetler arasında, perişan durumda, yerde çamur içinde çiğnenmiş Yunan Alay Sancağı durmaktadır.

O kişiliğine özgü şövalyelik damgasını, bir soyluluk örneğini ve bir insanlık yansımasını daha verirken, yanında bulunan bir subaya yerdeki sancağı göstererek şöyle seslenir:

– Kaldırın bunu!...

Subay; hayretler içindedir. Şöyle der:

– Ama efendim!... Bu bir Yunan Sancağı!...

Subayın sözleri daha tamamlanmadan öfkelenen Gazi Mustafa Kemal Paşa, bu sefer emrini daha açıklamalı olarak verir ve şöyle der:

– Bu bayrak, bir ulusun egemenlik sembolüdür. Düşman da olsa saygı göstermek gerekir!...

O iğrenç alanda, düşman sancağı yerden kaldırılarak, orada bulunan bir topun üzerine bırakılır.

Bu korkunç görünümlü savaş alanında, durumu büyük bir hüzünle izleyen Gazi Mustafa Kemal Paşa, *o andaki izlenimlerini şöyle dile getirerek der ki:*

– Bu görünüş, insanoğlunun ve insanlığın utanacağı, utanç duyacağı bir görünüştür. Haklı olan savunmamız için bizi zorladılar. Türklerin, başka ulusların yurdunda gözü yoktur. buna ne girişirler ve ne de tenezzül ederler!...

"ÇANKAYA KÖŞKÜNÜN BAHÇESİNDE BİR BUNAK ADAM!..."

Genel Sekreteri Hasan Rıza Soyak'ın anılarından:

Mustafa Kemal Paşa; kim olursa olsun, insana ve insanlığa çok büyük değer verirdi.

Bir gün **Çankaya**'da, eski köşkün üst katındaki kütüphanede oturuyorduk.

Birdenbire bahçeden küfürlerle dolu öfkeli bir ses yükseldi.

Mustafa Kemal Paşa merakla başını sol taraftaki pencereye çevirdi.

O anda yüzü kıpkırmızı kesildi. Bana dönüp bağırdı:

– Bak!... Bak!... Bu bunak adam ne yapıyor? Yahu, hiç insan dövülür mü? Bu ne ahmaklık? Çabuk koş, engel ol ve oradaki adamları köşke getir!...

Köşkün dış yönetiminde görevli bulunan, alaydan yetişme emekli ve yaşlı bir subayın, birkaç işçiyi yüksek sesle azarladıktan sonra, tokatlamakta olduğunu gördüm.

Yerde birkaç eski torba ile darmadağınık bir halde bazı giyecek eşyaları vardı.

İşçiler bir süre bahçede çalıştırılmış olup, o gün memleketlerine dönmek için köşkten ayrılmak üzere bulunan Yunan esirlerdendi.

Koşarak bahçeye çıktım. Yanlarına gittim.

Bizim yaşlı arkadaşı öfkeden zangır zangır titreten olayı öğrendim.

Meğer esirlerin sıkı sıkıya kontrol ettiği torbalarından, kendilerine ait eşya arasında, Mustafa Kemal Paşanın özel sigaralarından birkaç paket de çıkmış.

Herhalde bunları esirlere, Köşkün içinde hizmet gören bizimkilerden birileri vermişti.

Başka türlü olmasına zaten imkan yoktu.

Yaşlı yöneticiyi birkaç sözcükle yatıştırdıktan sonra, esirleri yanıma alıp köşke doğru yürüdüm.

Mustafa Kemal Paşa antreye inmişti.

Esirlerden biri uzaktan O'nu görür görmez, müthiş bir korku içinde titremeye başladı ve tam kapıya yaklaştığımız anda düşüp bayıldı.

İnce duygulu büyük insan Mustafa Kemal Paşa, bu durumdan, görünümden çok üzüntü duymuştu.

Emri üzerine yanında bulunanlar esirin yüzüne su ve kolonya serperek ayılttılar.

Bu arada ben de kendilerine olayı arz etmiştim.

İçeriden beş, on paket sigara daha getirtti. Esirlere dağıttı. Bir miktar para da verdirtti.

Sonra kendilerine yapılan kötü davranıştan üzüntü duyduğunu da söyleyerek iyi yolculuklar diledi.

Köşkten ayrılırken esirlerin gözleri minnet yaşları ile doluydu!...

Bu olaydan sonra, emekli arkadaş, Milli Savunma Bakanlığı emrine gönderildi.

"BEN BURADA BİR NEVİ MAHPUS HAYATI YAŞIYORUM!..."

Hasan Rıza Soyak'ın "Atatürk'ten Hatıralar" adlı kitabından:

Atatürk, çok derin sevgi ve saygı duygularıyla bağlı olduğu halk arasına karışıp serbestçe dolaşmayı, onlarla oturup eğlenmeyi isterdi.

Fakat ilk yıllarda buna pek imkan bulamıyordu.

Gittiği yerlerde bulunanlar, O'nu görür görmez sanki bir kabahat işliyorlarmış gibi, eğlencelerini bırakarak birer tarafa çekiliyor, sakin ve hareketsiz bir şekilde oturuyorlardı.

Atatürk, bu halleden çok üzülüyor ve sıkılıyordu.

Ankara'da zamanla, hele şehir büyüyüp, toplantı yerleri çoğaldıkça, durum yavaş yavaş değişmeye, halktaki çekingenlik azalmaya başlamıştı.

Artık, sık sık **Ankara Palas** salonları ile pavyonuna, bahçe ve gazinolara giderek kalabalıklar arasına giri-

yor, herkesle beraber hoş vakit geçirme imkanı bulabiliyordu.

İstanbul'da da öyle!...

Kışın Park Oteli Salonları en çok devam ettiği yerdi.

Bazen **Tokatlıyan** ve **Pera Palas Otelleri** ile **Roznuar**, **Gardenbar** gibi gece kulüplerine de uğradığı olurdu.

Yazın **Büyükada**'daki **Anadolu Kulübüne**, **Sarayburnu**'ndaki gazinoya ve değişik bahçelerle, plaj gazinolarına gider, yahut pek sevdiği **Boğaziçi**'nde motor gezintileri yapardı.

Böyle olmakla beraber, yine kendisini, alıştığı ve özlediği tam serbest hayata kavuşmuş saymıyordu.

Halinden şikayetçiydi.

Ankara'da, bir akşam üstü, günün işleri hakkında bilgilendirmek için **Çankaya**'ya çıkmıştım.

O zaman henüz yeni **Köşk** yapılmamıştı. Eski **Köşkte** oturuyordu. Kendisini bu köşkün holünde buldum. Yalnız başına bilardo oynuyordu.

Beni görünce elindeki istakayı bıraktı. Yandaki koltuklardan birine ilişti. Beni de karşısına oturttu.

Aramızda şöyle bir konuşma geçti:

– Nereden geliyorsun?

– Çarşıdan, efendim!...

– İşin mi vardı?

– Hayır, efendim!... Karaoğlan'daki Çiftlik Mağazasına uğramıştım. Mağazanın önünde eski bir arkadaşıma

rastladım. Beraberce etrafı seyrederek ve konuşarak Samanpazarı'na kadar yürüdük ve döndük. Oradan arabaya bindim ve buraya geldim!...

– Gördün mü ya!... İşte ben bu kadarını da yapamıyorum!... Sizin geçtiğiniz yerlerden, ben ancak otomobille geçebiliyorum!... herkes gibi yaya yürümem imkansız!... Çok kere denedim!... Arabadan inince derhal etrafımı kalabalık bir meraklı kitlesi sarıyor!... Yol kapanıyor, trafik duruyor!... Araya polis de karışıyor!... Doğaldır ki, bundan halkın çoğunluğu rahatsız oluyor!... Ben de serbestçe yürümek imkanını kaybediyor, tekrar otomobilime binip uzaklaşmak zorunda kalıyorum. Sebebi ne olursa olsun, bu benim için hoş bir şey değil çocuk!...

Çok heyecanlanmıştı.

Gözlerini bir noktaya dikerek, bir iki dakika sustu. Belliydi ki, sakinleşmeye ve konuyu değiştirmeye çalışıyordu. Fakat yapamadı.

Tekrar aynı heyecanla derdini dökmeye devam etti:

– Yani ben burada bir nevi mahpus hayatı yaşıyorum. Gündüzleri çoğunlukla yalnızım. Herkes işinde, gücünde!... Benim ise, çok günler, bütün günümü değil, bir saatimi dahi dolduracak işim yok!... şu halde ya uyuyacağım, olmazsa, kitap okuyacağım, yahut da bir şeyler yazacağım!... Arada biraz dinlenmek ve hava almak gereksinimini duyarsam dediğim gibi şehrin içinde ve dışında ancak otomobille gezintiler yapacağım!... Sonra? Sonra, yine bu hapishaneye döneceğim!... İşte böyle kendi kendime bilardo oynayıp, sofra zamanını bekleyeceğim!... Bari orada da biraz değişiklik olsa!... Ne gezer!... Bu

sofra nerede kurulursa kurulsun, karşımda aşağı yukarı hep aynı şahıslar!..Aynı yüzler!... Aynı sözler!... Kısacası, bıktım, usandım be çocuk!... Neyse, şimdi bunları bırakalım, sende ne haberler var?

Günlük haberleri arz ettim ve yanından ayrıldım.

Dışarı çıktıktan sonra da, özellikle son sözlerinin ruhumda uyandırdığı hazin yankılar devam ediyordu.

Bir kere daha tanık olmuştum.

O eşsiz halk, hareket ve heyecan adamı, daima neşeli görünmesine rağmen, içinde yaşattığı insancıl duygulardan dolayı ıstırap çekiyordu.

Kurduğu yeni devletin bünyesine, kanuni yetki ve sorumluluklara dayanan, gerçek ve uygar bir yönetim sistemini yerleştirmek yolunda gösterdiği dikkat ve titizlik, O'nu adeta atıl bir duruma sürüklüyordu.

Diğer yandan bulunduğu yüksek mevkiin resmi gerekleri, özel hayatında alıştığı ve istediği gibi yaşayıp oyalanmasına engel oluyordu.

Açıkça belli oluyordu ki, bu sıkıntılar hem memleketin Batı Dünyasından çok geri kalmış olmasından, hem de insanlığın büyük bir gaflet içinde ağır bir felakete doğru yuvarlanmakta olduğunu görmesinden doğan ıstırabı da katılınca, bütün soğukkanlılığına rağmen ara sıra böyle sinir buhranlarına kapılmaktan kendini alamıyordu.

"FLORYA'DA YALNIZ BİR ADAM..."

Falih Rıfkı Atay'ın anılarından!...

Mustafa Kemal Atatürk'ün, **İstanbul**'daki mutluluklarından biri de **Florya**'yı keşfetmek olmuştur.

Birkaç gidip, gelmeden sonra plajı canlandırmaya karar verdi. Deniz Köşkü, alaturka deniz hamamı gibi bir şeydir.

Atatürk, denize o kadar büyük bir ihtirasla bağlanmıştı ki, yıllarca yaz aylarını adeta su içinde geçirirdi.

Yüzme ve kürek idmanları yapardı.

Burada özellikle halktan ayrılmazdı.

İlk projeye göre **Atatürk Köşkü** kumsalın solundaki bir tepecik üstüne yapılacak, aşağıda da bir banyo yeri hazırlanacaktı.

Atatürk ise, kalabalıktan uzaklaşmayı hiç istemedi.

Yine ilk projeye göre demiryolu geri alınacaktı.

Bu projelerin uygulanması sırasında demiryolunun geri çekilmesine itiraz etti ve dedi ki:

– *Canım!... Ankara'da, dağ başında yaşıyorum. İstanbul'a gelince hapsoluyorum!... Bırakın, burada gelenleri, gidenleri göreyim!... Hiç olmazsa tren gürültüsünü duyayım!...*

"MUSTAFA KEMAL'İN ANLATIMI İLE TÜRK KÖYLÜSÜ..."

Necdet Eroğlu'nun "Yaşayan Atatürk" adlı kitabından:

Bir gün Akşehir civarında bir köye gittim.

Çok yağmur yağıyordu ve soğuk vardı.

Kendimi belli etmeyerek, bir evin önünde duran kadına şöyle seslendim:

– Bacı!... Yağmur var, soğuk var!... Beni çatın altına kabul eder misin?

Köylü kadın hiç tereddüt etmedi ve şöyle cevap verdi:

– Buyurun, beğ!...

Beni odaya aldı.

Odada ateş olmadığı ve yeni ateşin yakılması uzun zamana bağlı olduğu için bana dedi ki:

– İstersen bizim odaya gidelim!... Orada hazır ateş var!...

Gittik.

Ardından da komşulardan birkaç kadın ve birkaç erkek geldi. Beraberce konuşmaya başladık.

Konuşurken bana en önemli sualleri soranlar hep kadınlar oldu:

"Askerin durumunu, düşmanın halini, en önemli düşmanın hangisi olduğunu" *sordular.*

En önemlisi bunları sorarken hiçbir telaş ve çekingenliğe gerek görmediler.

Yani kısacası tam insanca konuştular.

Fakat biraz sonra benim kim olduğumu anladıklarında, hepsi büyük bir telaş içine girdiler.

Söyledikleri, sordukları şeylerden kendilerine bir zarar geleceğini zannederek korktular.

Çünkü yetişme tarzları gereği, şimdiye kadar resmi bir adamla açıkça konuşmayı büyük bir kabahat olarak bellemişlerdi.

"MİLLETİN ŞEREFİNE..."

Kılıç Ali'nin anılarından:

Bir akşam, birdenbire **Dolmabahçe Sarayından** kalkarak **Gülhane Parkında**, **Halk Partisinin** verdiği bir açık hava toplantısına gittiğimiz zaman, orada bulunan onbinlerce insana "**Harf devrimi**"ni müjdelemiş ve bu esnada ayağa kalkarak millete hitaben:

– *Arkadaşlarım!... Bu elimdeki rakıyı evvelce Padişahlar da, Halifeler de içerlerdi!... fakat onlar saraylarında, dört duvar arasında içiyorlardı. Ben ise aziz miletimin önünde ve onun şerefine içiyorum!...*

Deyip, kadehini kaldırdığı zaman, halkın alkış tufanı arasında Sarayburnu, dakikalarca çınlamıştı!...

"ALDIRMA BE MISTIK, SEN SAĞOLASIN..."

Kemal Arıburnu'nun "Atatürk'ten Hatıralar" kitabından:

Mustafa Kemal gençliğinde, Harbiye'deki bir koltuk meyhanesine uğrar, her zaman aynı masada otururmuş.

Meyhane sahibi babacan, şakacı bir adam!...

Mustafa Kemal bazen:

– Barba!... Bu akşam param yok!...

Dermiş.

Meyhaneci de, genç subayın omuzunu okşar ve daima teklifsiz bir şekilde cevabını verirmiş:

– Mıstık sağ olsun, vre!...

Yıllarca sonra, Mustafa Kemal bir akşam gençliğinde devam ettiği bu meyhaneyi hatırlamış.

Arkadaşlarına:

– Bu akşam oraya gideceğiz!...

Demiş.

Cumhurbaşkanının otomobillerle meyhaneye geldiğini gören ve bir kat daha ihtiyarlamış bulunan Barba, he-

men Mustafa Kemal Paşanın eski yerini hazırlamış ve masayı donatmış.

Eski bir gençlik hatırasının tazelenmesi ile neşelenen Mustafa Kemal Paşa, ilk kadehten hemen sonra meyhaneciye dönüp şöyle demiş:

– Barba!... Haberin olsun, bu akşam yanıma para almadım!...

Barba yerlere kadar eğilerek, duyduğu onurdan ve edindiği şereften bahsederek konuyu değiştirmeye kalkmış.

Mustafa Kemal Paşa, biraz sonra yeniden seslenmiş:

– Barba!... Sahi söylüyorum!... Yanımda para yok!...

Demiş.

Barba yine eğilmiş:

– Aman efendim!... Paranın lafı mı olur?

Demiş.

Fakat Mustafa Kemal Paşa üçüncü defa olarak:

– Barba!... Sen inanmıyorsun ama, Vallahi parasızım!...

Deyince, ihtiyar meyhaneci dayanamamış, tıpkı eskiden yaptığı gibi, büyük bir teklifsizlikle, elini Mustafa Kemal Paşanın omuzuna koyarak:

– Aldırma be Mıstık!... Sen sağolasın!...

Dedikten sonra ilave etmiş:

– Zo!... İnla bana söyletmek istersin, değil mi?

Mustafa Kemal Paşa bu cevabı alınca Barba'ya döner ve şunu söyler:

– İşte oldu Barba!... Biz yılların dostuyuz!... Şimdi değişmek olur mu?

"MUSTAFA KEMAL PAŞA VE SATI KADIN..."

Avni Altıner'in "Her Yönüyle Atatürk" adlı kitabından:

Ankara'da yakıcı bir yaz günü idi. **Mustafa Kemal Paşa** beraberinde arkadaşları ve yaverleri olduğu halde **Kızılcahamam**'a giderken, **Kazan Köyü** yakınlarında durmuş ve otomobilinden inmişti.

Köyün kadını, genci, yaşlısı, ihtiyarı köylerinin içinden geçen şosede duran bu yabancı konukları görünce hep birlikte koşuştular.

Kimi su getirdi, kimi ayran!...

Bunlardan biri, güğümünden aktardığı soğuk ayranı **Mustafa Kemal Paşaya** uzattı ve şöyle dedi:

– *Bir soğuk ayran içmez misiniz?*

Bu çorak iklimin kavurduğu bronzlaşmış yüzünde, Türk Kadınının en belirgin ifadelerini taşıyan bir Türk Anasıydı.

Böğrüne sıkıştırdığı kundağa biraz daha bastırdıktan sonra, sağ elindeki ayran bardağını uzattı ve bekledi.

Mustafa Kemal Paşa ayranı kana kana içmişti.

Bir an durakladıktan sonra da:

– Senin kocan kim?

Diye sormuştu.

Köylü kadını, yüzü tunçlaşmış, elleri nasırlı bu Türk anası, Ankara'nın kendine has şivesiyle kocasını Sakarya Savaşında boğazından yaralanmış bir cengaver olduğunu, yine kendine has hareketleriyle nakletti.

Mustafa Kemal Paşa bir soru daha sordu:

– Ne zaman doğdun!...

Türk Anası cevabını verdi:

1919 da Mustafa Kemal Paşa Samsun'a çıktığı zaman doğdum!...

Mustafa Kemal Paşa bir an düşündü. Yıl 1934 tü.

Kadının bu ifadesine göre, 15 yaşında olması gerekirdi.

Halbuki karşısında abideleşen kadın, Sakarya, Dumlupınar ve bir sürü harplerin savaşçısı kadın 25 yaşında görünüyordu.

Tekrar sordu:

– Nasıl olur?

Evet!... Nasıl olurdu bu? Satı Kadın hiç tereddütsüz bir şekilde; o her zamanki nükteli haliyle ve memleketin işgal altında geçirdiği acı yılları ima ederek şöyle dedi:

– Evet Paşam!... Ondan evvel yaşamıyordum ki!...

Bu espri Mustafa Kemal Paşayı hayli düşündürdü.

Ayrılırken yaverine kadının adını ve adresini not ettirdi.

1934 yılının 26 Şubat günü!...

Ankara'nın yegane Kız Ortaokullarından birindeyiz.

İçeriye okulun müdiresi ve bazı tanımadığımız yabancılarla birlikte, başında yemenisi, üzerinde dizi dizi altınlar ışıldayan genç, sıkılgan, kırmızı pazenden yapılmış bir şalvar ile , belinde şal kuşak ve ayağında eski pabuçlar bulunan, elleri nasırlı, yüzü yer yer yanmış, çatlamış, orta boylu bir kadın girdi.

Bizler sınıfta yedi kız öğrenciydik. Müdiremiz, Satı Kadının, ilk Kadın Milletvekili seçildiğini ve 1 Mart günü açılacak Meclise Mustafa Kemal Paşanın isteğiyle, yepyeni bir kıyafete girmesi için, gerekli olan elbiseleri dikileceğini bildirdi.

Bizler üç gün, üç gece durmadan, uyumadan çalıştık.

Kazan Köyünden Satı Kadına, örnek bir Türk Kadını kılığı hazırlamaya gayret etmiştik.

Evvela saçları kısa kesildi.

Üzerindekiler tamamen değiştirildi.

Başına siyah bir şapka, vücuduna göre gri bir tayyör diktik.

Bir de beyaz bluz giydirdiğimiz Satı Kadın ayağındaki kısa, kalın ökçeli ayakkabıları ile Büyük Millet Meclisine gidecek "İlk Kadın Milletvekilimiz" olarak hazırlanmış oluyordu:

"BEDBAHT VE YALNIZ BİR ADAM..."

Dr. M. Kemal Öke'nin, "Yakınlarından Hatıralar" adlı kitabından:

O'nun saray içindeki basit yaşayışı, hele sofradan misafirleri dağıldıktan sonraki yalnızlığı gerçekten çok hüzün vericiydi.

Köşkte de yapayalnız kaldığı olurdu.

Hatta bir gece kendisine bakan zenci **Nesip Efendi** de uyumuş ve **Atatürk** yemek odasında tek başına kalmıştı.

Bu esnada ben de Köşkte idim.

Atatürk içini çekerek:

– Kemal Bey!... Bak, ben ne kadar bedbahtım. Beni odama götürecek bir adamım bile yok!...

Dedi.

Kudreti ve gücü ile bir milleti kurtaran ve memleketi bugünkü seviyesine yükselten ve yücelten Atatürk'ün ağzından bu ıstıraplı sözleri duymak, ne kadar hazin di, anlatamam!...

"BIRAKINIZ İNSANLAR BİRBİRLERİYLE KUCAKLAŞSIN..."

Avni Altıner'ın "Her Yönüyle Atatürk" kitabından:

1933 yılındaydı. **Mustafa Kemal Paşa**, **Diyarbakır**'ı şereflendirmek için yola çıkmıştı. O zamanki yönetimin zihniyeti, o derecede bağnaz, hoşgörüsüz ve o derecede sıkı idi ki, **Mustafa Kemal Paşa** şehre geldiği zaman kendisini, karşılamaya gelen yöneticilerden başka hiç kimseyi görmemişti.

Mustafa Kemal Paşa hayret ve dehşetle şöyle söylenir:

– Bu da ne demek oluyor? Bu memleketin halkı nerede? Onları görmek istiyorum!.. Söyleyin neredeler? Susmayın!... Çabuk söyleyin!... Cevap verin!...

Halbuki evlerin damlarında, pencerelerinde, Camilerin kubbelerinde, duvarların üstünde, birbirlerinin üzerine balık istifi gibi yer alan **Diyarbakır** halkı **Mustafa Kemal Paşayı** izleme ısrarındaydı.

Mustafa Kemal Paşanın sinirli hali, derhal bir emir verilmesine sebep oldu. Üç, beş dakika sonra mahşeri

bir kalabalık sokakları doldurmuştu. Halk büyük bir coşku ile sesleniyordu:

– *Var ol!... Yaşa!... Büyük Önderimiz!... Sevgili Babamız!... Hoş geldin!...*

Bu coşkun tezahürat, heyecanlı gösteriler içerisinde** Mustafa Kemal Paşa **halkın arasına karışmış, halk ile kendi arasına gerilmek istenen perdeyi kökünden söküp atmıştı. Bu sırada şehrin yöneticileri her ne kadar düzeni sağlamak için büyük bir çaba içine girmişlerse de,** Mustafa Kemal Paşa **buna dahi engel olmuştu.

Mustafa Kemal Paşa etrafında dönüp duran şehrin yöneticilerine dönüp şöyle seslenmek gereğini de duymuştur:

– ***Bırakınız, insanlar, birbirlerini sevenler kucaklaşsınlar!... Onlara engel olmayın!... Elinizden geldiğince yardımcı olunuz!...***

"YERİNDE VE ZAMANINDA DURMASINI BİLMEK..."

Münir Hayri Egeli'nin "Atatürk'ten bilinmeyen Hatıralar" kitabından:

Hükümet meşhur bir ressama **Mustafa Kemal Paşanın** büyük bir portresini sipariş etmişti.

Portre bitti.

O akşam **Köşkte** oldukça kalabalık bir davetli gurubu portreyi tetkik ediyordu.

Bazıları **Mustafa Kemal Paşaya** benzeyişinde kusurlar buldular.

Mustafa Kemal Paşa şöyle dedi:

– Olabilir!... Fakat, inanır mısınız, bu portre bir aralık bana son derece benzemişti. Fakat üstat durmasını bilmedi. Sanatkarlar, kumandanlar gibi yerinde ve zamanında durmasını bilmelidir.

Aksi takdirde, varlıkları, başarı zirvesinden inişe başlar. Ulusal Kurtuluş Mücadelesinin sonunda bir ku-

mandan bana şöyle bir telgraf çekmişti: 'Emir ver!... Bir hafta sonra Mataban Burnundayım!..." Kendisine derhal "Dur!..." emri verdim.

Belki de dediği doğruydu. Fakat biz ülkeleri değil, insanların kalbini fethetmek isteriz!... Eğer, o zaman durmasını bilmeseydik, bugünkü gibi dünyadaki prestijimize ulaşabilir miydik? Kumandanlar da, sanatkarlar gibidir. Yerinde durmasını bilmezlerse, zaferleri kalıcı olamaz!..

"SÖYLE BAKALIM; BEN NEREDEN GELDİM?..."

Nurcihan Keşim'in "Atatürk'ün Kulübesi" adlı kitabından:

Mustafa Kemal Paşa, bir gün Marmara Köşkünün penceresinden çiftliğe bakarak şöyle demişti:

– Bazı kör kafalılar, benim bu çiftlikleri kurmamı, dünya hırsıma bağlıyorlar!... Bazı dalkavuklar da, sadece herkese örnek vermek için yaptığımı ilan ediyorlar!... Ben parayı ne yapayım? Malı ne yapayım? Öldükten sonra elbet bu millet gömüldüğüm çukurun üzerine bir taş diker.

Bir vatan kurtarıcının bu alçakgönüllülüğü hangi milletin tarihi yazmıştır?

Mustafa Kemal Paşa 58.700 metrekare toprağı kendi parası ile satın alırken şöyle demişti:

– Burada bir çiftlik kuracağım!... Bu çiftlikte hayvanlar yetiştireceğim!... Bu küçük ormanın kenarında tarım endüstrimize ait bacalar tütecek!...

Ve Gazi Orman Çiftliği ağaçlandırılmaya başlandığı zaman, günün bir kaç saatini orada geçirir, yapılanlara bizzat nezaret ederdi.

Mustafa Kemal Paşanın temiz bir yüreğe sahip olduğunun emsalsiz bir örneğini yine bu Gazi Orman Çiftliği vermektedir.

Mustafa Kemal Paşa çiftliğin arazisini alırken, Kara Kerim adlı bir ihtiyar köylü toprağını satmak istememiş. Bu yetmezmiş gibi, ileri, geri sözler de sarf ettiği gibi şöyle söylenmiş:

– Elin göçmenine ben toprak mı veririm?... Dağdan gelip, bizi bağdan mı kovacak?...

Memurlar, ihtiyarın bu sözlerine fena halde kızmışlar, bozulmuşlar ve şüphesiz cezasını bulması için de, durumu aynen Mustafa Kemal Paşaya aktarmışlar.

Bunları duyan Mustafa Kemal Paşanın bir anda yüzü gülmüş ve şöyle demiş:

– İşte toprağına bağlı olan böyle yapar!... Aferin köylüye!...

Mustafa Kemal Paşa, birkaç gün sonra Kara Kerim'in arazisini görmek istemiş, yeri gördükten sonra da şöyle demiş:

– Kara Kerim'e benim toprağımdan yol veriniz!... Ayrıca, çiftliğin tüm teknik imkanlarından yararlanmasını sağlayınız!...

Mustafa Kemal Paşa, bir süre sonra da, Kara Kerim'i bizzat ziyaret ederek iltifatta bulunmuş.

Sık sık kendisini görmesini tembih etmiş.

O günden sonra Mustafa Kemal Paşa, çiftlikte her gezintiye çıkışında Kara Kerim'i ziyaret eder ve latife yollu takılırmış:

– Söyle bakalım Kerim Ağa!... Ben nereden geldim!... Çekinme söyle!...

"PIŞŞT... ÇEKEN KÖYLÜ..."

Salih Bozok'un "Atatürk'ten Anılar" adlı kitabından:

Eskişehir yolunda her uğradığımız yerde bir kılavuz alıyorduk.

Bir akşamüzeri, tenhada bir köye girmiştik.

Çamurlu yollarında, bir çeşme başında abdest alan bir ihtiyardan başka kimseye rastlamadık.

Ona dönerek şöyle dedik:

– Baba!... Bize yol gösterecek birini bulabilir misin?...

Sevimli ihtiyar bize döndü ve şöyle cevapladı:

– Birini bulmak ne demek?... Kendim ne güne duruyorum?...

Otomobil doluydu. Fakat o, çamurluğun üzerinde gelebileceğinde ısrar ediyordu. Çaresiz razı olduk.

Yolda, Mustafa Kemal Paşa, o ihtiyar köylü ile konuşmamı emretti.

Laf kıtlığında yine aklıma aynı sual geldi: karşılıklı şu konuşma geçti:

– İhtiyar!... Sen Mustafa Kemal Paşayı tanır mısın?...

– Tabii tanırım!...

– Görsen ne yaparsın?...

– Ayaklarının altına köprü olurum!...

Bu cevabı alınca güldüm ve Mustafa Kemal Paşayı göstererek şöyle dedim:

– İşte Mustafa Kemal Paşa!...

İhtiyar köylü bizi **Peygamberlik** iddiasına yeltenmiş iki deli gibi süzdü!...

İşaret parmağı ile gözünün alt kapağını çekerek güldü ve şöyle seslendi:

– Pışşt!...

Fakat az sonra vardığımız kasabada geleceğimizi bildirdikleri için, karşılamaya hazırlanmışlardı.

İhtiyar köylü bunu görünce, kırdığı potu anlamıştı. Utancından otomobil durur durmaz ortadan kayboluverdi.

Mustafa Kemal Paşa onu bulmamı emretmişti.

Biçare ihtiyar köylü beni görünce, ayağıma kapandı ve şöyle dedi:

– Ne olur?... Mustafa Kemal Paşa beni bir defa affedip, elini öptürsün!... ömrüm oldukça, çizmesinin çamurunu yiyeyim!...

Güldüm ve tıpkı onun yaptığı gibi parmağımla sağ gözümün alt kapağını aşağı çekerek cevabımı verdim:

– Pışşt!...

İşte hayatımın en büyük heyecanlarından birini de, onu Mustafa Kemal Paşanın yanına oturttuğum zaman duydum.

İhtiyar köylünün, Mustafa Kemal Paşanın ayakları altına kurbanlık bir koyun gibi teslimiyetiyle nasıl yıkılıverdiğini hatırlıyorum da, Mustafa Kemal Paşanın onu kolundan tutup kaldırması ve yanına tekrar oturtması sırasında kalbimin nasıl durmadığına hala şaşıyorum!...

"GENERALLERİN ÇAY İÇECEK HALLERİ YOKTU"

İsmet (İnönü) Paşanın anılarından:

Yunanlıların Anadolu'da uğradıkları yenilgi, yalnızca boş bir umuda dayanan hatalı hesaplarının bir sonucu idi.

Teslim alınan Generaller gayet yorgun bir haldeydiler.

Dudakları şişmiş, çay ikram ettim, "Beraber çay içelim" *dedim. Çay içecek halleri yoktu, içemiyorlardı.*

Kendilerine arkadaşça, iyi muamele ettik.

Kendilerinin "İyi savaştıklarını, ancak talihlerinin yaver olmadığını" *söyledim. Konuşmalarımız bitince, palaskamı, kılıcımı kuşandım.*

Kendilerine:

"Sizi resmi vaziyetimle Başkumandana takdim edeceğim" *dedim.*

Mustafa Kemal Paşa çok ali cenap (Haysiyetli) davrandı. Onlarla konuştu, teselli etti.

Kendileri bizim bu davranışlarımızdan çok etkilendiler ve memnun kaldılar.

Mustafa Kemal esir **Generallere** kahve ve sigara ikram etti.

Onlar için yapabileceği bir şeyin olup, olmadığını sordu. **Trikopis**, yalnız akıbetinin ailesine haber verilmesini istedi.

Bu sıralarda ise, **Trikopis'in** ***"Bütün cephelerin Genel Komutanlığına getirilmiş olduğu"*** haberini, bu tutuklandığı anda aldı. Bu son derece kötü bir şaka veya kaderin ona oynadığı trajik, komik bir sondu.

"TRİKOPİS: İŞTE SAVAŞ BÖYLE KAZANILIR..."

Ruşen Eşref Ünaydın'ın anılarından:

Yunan Orduları Komutanı Trikopis esir düşmüştü.

Onu da Gazinin Karargahına getirmişlerdi.

Trikopis Mustafa Kemal'e sorar:

– Siz bu savaşı nereden idare diyorsunuz?

Tutsak olan General, Mustafa Kemal'in Karargahını Afyonkarahisar açıklarında sanmaktadır.

Mustafa Kemal şöyle der:

– Süngülerin parladığı yerde idim. Askerlerimin hemen yanında.

Esir Generallerin sırtları bize dönüktü.

Fakat biz onları iyice görebiliyorduk.

Trikopis, General Diyenis ve diğerleri, ayağa kalkıp Mustafa Kemal Paşaya takdirlerini belirtirken:

– İşte savaş böyle kazanılır. 500 kilometre uzaktan değil. Oturup, harita üzerinde pergel ile ölçerek değil.

Esir Yunan Başkomutanı ve Generalleri 30 Ağustos savaşını Mustafa Kemal'in huzurunda tarihe böyle mal ediyorlardı.

Yine esir Yunan Genarali Diyenis, başını öne eğerek onaylıyordu Başkomutanını Trikopis büyük bir hüzünle Mustafa Kemal Paşaya dönüp şöyle der:

– Büyükada'da oturan eşime, bir sağlık mesajımı lütfeder misiniz?

Mustafa Kemal saygılı ve büyük bir huzur içinde:

– Emredersiniz.

Trikopis, bir ara huzur içinde:

– Ekselans, sizi Kavala'da bir dostumuzun evinde resminizi gördüm. Orada pek gençtiniz.

Yunanlı Komutanlar savaşlarının neden böyle sonuçlandığını ve Mustafa Kemal'in neden "Büyük" *olduğunu o gün tüm gerçeği ile gördüler.*

"EN BÜYÜK KUMANDANLAR DA ESİR DÜŞEBİLİR..."

Başyaveri Salih Bozok'un anılarından:

Yunanlıların Başkomutanı General Trikopis de esir edilerek, **Uşak'ta Başkumandan Mustafa kemal Paşanın** huzuruna getirilmişti.

Yanında **Diyonis** adında bir de **Kolordu Kumandanı** da vardı.

O sırada ben de orada bulunuyordum.

Mustafa Kemal Paşa, yanındaki tercüman aracılığı ile, bu **Yunanlı Kumandanlarla** görüştü.

Gayet iyi **Rumca** bilen **Faruk** adında bir **Kurmay Subay**, bu konuşmada tercümanlık yapıyordu.

Mustafa Kemal Paşa Trikopis'e Afyon Savaşında niçin yedek güçlerini kullanmadıklarını sordu.

Trikopis, Diyonis'i gösterek, kendi emrini dinlemediğini söyledi.

Diyonis de, o zaman **Başkumandan** olan **Hacı Anesti**'den emir beklediğini anlattı.

Mustafa Kemal Paşa, Trikopis'e dönerek şunları söyledi:

– *Vicdanınıza karşı görevinizi yaptığınıza inanıyorsanız, içiniz rahat olmalıdır. En büyük Kumandanların bile esir düştükleri tarihlerde yazılıdır. Örnek olarak size Napoleon'u gösterebilirim.*

Bunun üzerine Trikopis,şunları söyledi:

– Beni yaverlerim dahi yalnız bırakarak, hepsi yanımdan kaçtılar. Ben intihar etmeliydim.

Mustafa Kemal Paşa, İsmet Paşaya dönerek:

– Kumandanlar yorgundur. Kendilerinin istirahatlarını temin buyurursunuz.

Diyerek, ayağa kalktılar.

İsmet Paşa ile Yunan Kumandanları da ayağa kalkarak, Mustafa Kemal Paşayı başları ile selamladılar.

Mustafa Kemal birer birer ellerini sıkarken, Trikopis'e:

– Bizim misafirlerimizsiniz. Bu sebeple emin ve huzurlu olabilirsiniz. Bir arzunuz olursa, bize bildiriniz.

Trikopis, buğulu gözlerle Mustafa Kemal'e baktı ve:

– İstanbul'da bulunan eşime hayatta ve sıhhatte olduğumdan haberdar edebilir misiniz?

Diye bir ricada bulunduğunu beyan edince, Mustafa Kemal Paşa, derhal adreslerinin öğrenilmesini ve İstanbul'da Kızılay aracılığı ile ricalarının yerine getirilmesini emretti.

"BİZİM ANADOLU'DA NE İŞİMİZ VARDI?"

Gazeteci Hıfzı Topuz'un esaretinden sonra Yunanistan'da Trikopis ile yaptığı röportaj:

Trikopis; derin derin düşünüyor ve adeta o günlere geri dönüyordu:

– Bizim Anadolu'da işimiz neydi? Balkanlarda, Makedonya'da, Ege Adalarında olabilir. Ama Anadolu'dan bize ne? Ne diye bizi oralara gönderdiler?

Aradan bunca yıl geçti. İnsan şimdi geçmişi çok daha iyi görebiliyor. Çok daha sağlam hükümlere varabiliyor. Şimdi artık itiraf etmekten çekinmiyorum.

Bizim Anadolu savaşında hiçbir çıkarımız yoktu. Biz yabancı Devletlere alet olduk. Sizden de, bizden de binlerce insan öldü.

Sonunda ne oldu? İşte bugün kardeşiz. Anadolu harekatı hata idi. Hem de çok büyük bir hata.

Trikopis, bir süre susuyor. Sanki içindeki pişmanlık yüzüne vuruyordu.

Evet, zavallı **İstiklal Harbi Kahramanları**, zavallı **Yunanlılar**...

Boş yere yanan, yıkılan köylerimiz...

İşte tarihin karanlık bulutların gerisinden eski "**Büyük Düşmanımız**"ın duyduğu pişmanlık...

Ne büyük tezat.

Trikopis devamla:

– *Bugün seninle kardeş olabilmemiz için, Anadolu topraklarının kanla sulanması gerekiyormuş.*

Ben, Anadolu'da sizinle dört defa çarpıştım. Sonuncusunda, 26 Ağustos sabahı Türklerin beklenmedik taarruzu ile karşılaştık. Bu taarruz bizim için çok büyük bir darbe oldu.

Hacı Anesti bütün Kolordulara bizzat kumanda etmek istiyordu. En büyük korkumuz, İzmir'le bağlantımızın kesilmesi idi.

Ben İzmir'e telgraf çekip, takviye istemiş ve aksi halde mağlup olacağımızı bildirmiştim. İstediğim takviyeyi göndermediler. Halbuki karşımızda bir Mustafa Kemal vardı. Bizler neye uğradığımız anlayamadık. Cephe çökmüş, ordu mağlup olmuştu.

Türk Ordusunun bu beklenmedik saldırısı karşısında birliklerimiz perişan olmuştu. Yan birliklerle irtibatımız kesilmişti. Cephanemiz tükenmek üzere idi. Durum her an daha da zorlaşıyordu.

Asker yorgundu. Kimsede savaşa devam etmek arzusu kalmamıştı. Yunan ordusunun maneviyatı tamamıyla sarsılmıştı.

Askeri zorla, hiçbir zaman inanmadığı bir gaye uğrunda savaşa sürüklemedeki zorluk, savaşın en zor meselelerinden birini teşkil etmişti.

Her tarafımız Türklerle çevrilmişti. Artık esir düşeceğimizi anlıyorduk. Bu arada atım da vurulmuştu.

Başka bir ata binerek çemberi yarmaya teşebbüs ettim. Fayda etmedi ve esir düştüm. Beni yakalayanlar kimliğimi anlamakta gecikmediler.

Bu esnada ordu perişan olmuştu. Sağ kalan birlikler dağınık bir halde İzmir'e kaçmaya çalışıyorlardı. Bu bizim için büyük bir yenilgi olmuştu.

Beni ilk önce Batı Cephesi Kumandanı İsmet (İnönü) Paşaya götürdüler.

Kendisi ile fazla bir şey konuşmadık. Kendileri beni yanlarına alarak Mustafa Kemal Paşanın huzurlarına çıkardı.

İşin en acı yanı; burada Yunan orduları Başkumandanlığına tayin edildiğimi öğrendim. Mustafa Kemal Paşa, beni mert bir askere yaraşır bir şekilde kabul etti.

Üzüntü ve heyecan içinde idim. Gazi'nin sözlerini asla unutamıyorum.

– Üzülmeyin General. Siz görevinizi sonuna kadar yaptınız. Askerlikte mağlup olmak da vardır. Napoleon da zamanında esir olmuştu. Size karşı büyük bir saygı duygusu besliyoruz. Burada kendinizi esir saymamanızı rica ederim. Misafirimizsiniz. Yakında her şey düzelecektir. Buyurunuz, istirahat edin."

Mustafa Kemal Paşanın, bu ince ve nazik muamelesi karşısında ben de, büyük kumandana karşı içimde bir hayranlık duymaya başlamıştım.

Bundan sonra bizi Kayseri'de, Talas bölgesinde kurulan bir "Esir Kampı"na sevk ettiler. Burada yüksek rütbeli subaylardan başka, dört General daha vardı.

Bizim için artık savaş bitmişti. Sonucu beklemeye başladık. Bir yıla yakın bir süre Kayseri Kampında yaşadık. Devamlı bir kontrol ve gözetim altında bulunuyorduk. Halbuki bir yere kaçacak bir durumumuz yoktu.

Yunanistan nerede, Kayseri nerede?

"PAŞAM SENİN SOFRANDA DA ÖZGÜRLÜK YOK MU?"

Nejat Şener'in "Atatürk ve Sonrası" başlıklı yazı dizisinden:

1929 yılında **Birleşik Amerika**'da patlak veren mali kriz, bütün dünya uluslarını etkisi altına almış bulunuyordu. Yurdumuz da bundan olumsuz bir şekilde etkilenmişti. Özellikle **İstanbul**'da ekonomik sıkıntı yüzünden bir çok yakınmalar başlamış, basın Hükümete ateş püskürerek halkın ıstırabını yansıtan şiddetli eleştiriler yöneltmeye başlamıştı.

Bu sıkıntılı dönemde, bir gün **Atatürk**, Ankara ekspresine bağlanan özel vagonu ile **İstanbul**'dan **Başkent Ankara**'ya dönüyordu. Özel vagonda akşam yemeğinde hep ekonomik konu, getirdiği kriz ve bunun sonuçları söz konusu ediliyordu.

Bir aralık trende bulunduğu anlaşılan **Konya Milletvekili Refik Koraltan** da, izin rica ederek sofraya gelmiş ve **İçişleri Bakanı Şükrü Kaya**'nın yanına oturarak, tartışmalara katılmıştı.

Yüksek sesle eleştirilerde bulunuyor, hükümetin aldığı önlemleri yetersiz gördüğünü açıklıyordu. Ses tonunun yükseldiğini, eleştirilerindeki aşırı tutumunun bir tatsızlığa neden olabileceğini düşünen **Şükrü Kaya**, **Refik Koraltan**'ın ayağına basarak onu uyarmak ister. Refik Koraltan ise, bu hareketler karşısında **Atatürk**'e şöyle serzenişte bulunur:

– *Paşam, senin sofranda bile özgürlük yok. Susturulmak isteniyorum...*

Atatürk işin iç yüzünü öğrenince, **Şükrü Kaya**'yı sofranın bir başka yerine geçiriyor ve **Refik Koraltan**'a devam etmesini söylüyor.Aradan kısa bir süre geçtikten sonra, gerçekten **Refik Koraltan**, eleştirilerinin dozunu kaçırmış, sofrada bir tatsızlık çıkmakta olduğunu da sezmiştir. Bu kez **Atatürk**'ten izin isteyerek der ki:

– *Paşam, izin verin. Ben yine Şükrü Kaya'nın yanına oturayım... Daha iyi olacak.*

Bu sözler üzerine **Atatürk** gülmeye başlar. Bu esprisi ile bir tatsızlığı önlemiş olur.

"HİÇ OLMAZSA TREN SESİNİ İŞİTEYİM..."

Muhterem Erenli'nin "Atatürk 5 – Yazılanlar" kitabından:

Bir gün yakın arkadaşlarından biri **Atatürk**'e sorar:

– Paşam... Selanik'te doğup, büyüdünüz. Hiç denize girdiniz mi?

Bu soruya **Mustafa Kemal** şu yanıtı verir:

– Aman çocuğum... O zaman soyunup denize girmek ne demekti?

Gazi Mustafa Kemal Paşa, çocukluk ve gençlik yıllarında iç denize girmemişti.

Bunun için **Florya**'yı bulduğu zaman, güzel günleri olmuştu. Denize bir sevgili gibi yanaşır, eski arkadaşları ile birlikte suyun serin dalgalarıyla kucaklaşırdı.

Atatürk Florya'yı beğenip benimsedikten sonra birkaç kez gidip gelerek plajı canlandırmaya karar vermişti. Köşk, ilk projeye göre kumsalın onundaki bir tepecik üstüne yapılacak, aşağıda da bir banyo yeri hazırlanacaktı.

O, toplumdan uzaklaşmayı istemedi. Gene ilk projeye göre demiryolu geriye alınacaktı. Benimsemedi ve dedi ki:

– *Canım, Ankara'da dağ başında yaşıyorum. İstanbul'da saraya hapsoluyorum. Bırakın burada gelenleri, gidenleri göreyim. Hiç olmazsa tren sesini işiteyim.*

Gazi Paşa geçen trenleri seyretmeyi, uzaktan gelen tren düdüğünün sesini çocukluğundan beri severdi. Dostlarını **Florya İstasyonunda** karşıladığı bile olmuştur.

"YURTTAŞ OLMAK BİR BAŞKA GÜZELLİK..."

Safiye Ayla'nın anılarından:

Ünlü ses sanatkarı **Safiye Ayla Hanım**, **Atatürk**'e ait bir anısını şöyle anlatır.

Der ki:

Atatürk'ün **Ankara Orman Çiftliğini** ulusuna bağışladığı günlerdi. Bu haberi basın tüm gazetelerde, iri puntolarla yayınlamıştı.

Aynı zamanda **Atatürk**'ü, her zamanki gibi övüyorlardı.

Bir gün tramvayda giderken, **Atatürk**'ten yana çıkan bir haberle ilgili, arkamda bulunan iki kişi şöyle konuşuyorlardı:

– İşte gördün mü, mert adam... Ulusundan aldığını yine ulusuna verdi. Büyüklük budur...

Diğer arkadaşı sözlerine katılıyor ve şöyle diyor:

– Doğaldır. Çünkü büyük adam, böyle adamdır...

Bu konuşmalara tanık olduğum an mutlulandım. Garipsi bir heyecan duydum...

İyi bir rastlantı olarak o akşam köşke çağrılmıştık. Orada bulunuyordum. **Atatürk** yemeği sırasında **Anadolu Ajansının** bültenlerini incelemeyi bir alışkanlık haline getirmişti.

Bu gece de, gene bir muhabir, bülteni kendisine okuyordu. Bülten ise aynen şöyleydi:

"Arabistan'a İtalyanların yaptığı saldırı sırasında Kral ve çocukları kaçtı. Ölenler çok."

Bu cümleden sonra **Atatürk** eliyle işaret etti. Muhabiri susturdu. Bize doğru döndü.

Dedi ki:

– ***Ben bunun için krallara kızarım. Çünkü hiç olmayacak bir zamanda ulusunu ve yurdunu kaderi ile baş başa bırakıp giderler. Oysa zavallı asil ulusu İtalyanların tanklarına, zehirli gaz bombalarına vücutları ile karşı koyuyor değil mi? Bırakın, okumayın artık. İstemiyorum...***"

Atatürk bir süre susup durduktan sonra, konuşmasını şöyle sürdürdü:

– ***Oysa ulusu uğruna yaşamını veren kral olmayan kurtarıcılar da gereği gibi sevilmez. Örneğin ben, şimdi çıksam, gitsem bir yerde otursam öldürülmeyeceğim ne malum? Bana suikast yapılmayacağını kim temin eder acaba?***"

Atatürk'ün bu sözleri sofrada bulunanlar arasında bir heyecan yarattı.

Hemen hemen her ağızdan çıkan sesler;

– *Olur mu böyle şey Paşam? Bu ne demek? Biz ne güne duruyoruz?*

Gibi sözlerdi.

Ben ayağa kalkıp, öne doğru gidip **Atatürk**'e şöyle dedim:

– *Eğer izin verirseniz, bugün tramvayda duyarak tanık olduğum bir konuşmayı anlatmak, ulusun ve halkın sesini size duyurmak istiyorum.*

Atatürk'ün, beni dinler görünümü üzerine de, tramvayda duyduğum konuşmayı aynen anlattım.

Yüz hatlarının yumuşak mimikleri, memnunluğunu belirtiyor, sanki, gözlerinin içi gülüyordu.

Ama, sanırım onun önsezisi, gene de beynindeki soruyu tamamen yok etmiş değildi...

"BEN ATATÜRK'E SEKRETER OLMAK İSTERDİM..."

Fransız Başbakanlarından Edouard Herriot'un anılarından:

Fransız Başbakanlarından Edouard Herriot, 1933 yılında Türkiye'ye gelmiştir. Atatürk ile Ankara'da görüştükten sonra, Mustafa Kemal'i daha iyi tanıyarak anlayabilenlerdendi. Fransız Başbakanlarından Edouard Herriot, Atatürk'e ait görüş ve izlenimlerini açıklarken der ki:

"Gazi, konuştuğu zaman, hareketleri sertliğe kaçmadan canlı olabiliyor. Oysa, "O"nun gibi bir adamdan sertlik beklenebilirdi. Mustafa Kemal'in ikiyüzlülük gibi bir alçaklığa yeteneği olmadığına da insan hemen inanıyor.

İrade gücü, her şeyi yapmadan önce iyice ölçüp, biçmek yeteneği, kişisel kanılara yer verme eğilimi, bu asker yüzünde okunabilen çizgilerdir. Gerçek şu ki, askerlik mesleğinden hiçbir iz kalmamıştır. Konuşurken benim merakımı gidermek için, yapmış olduğu belli başlı işleri, bir bir anlattı. Bunlar bir doktordan çok, bir operatörün yaptıklarıdır. Bana dedi ki:

– Halifeliğe son verme kararını aldığım gece, bunu gün doğmadan uygulama alanına soktum...

Bu görüşmede kendi düşüncelerimi şöyle dile getirerek Atatürk'e dedim ki:

– Paşa, size nasıl hayran olmayayım. Ben Fransa'da laik bir hükümet kurmuştum. Papa'nın Paris'teki Temsilcisinin de yardımı ile Papazlar devirdi. Siz ise bir Halife'yi yurtdışı edip ve gerçek anlamı ile laik bir devlet kurdunuz. Siz ise, bu tutucu ortam içinde laik bir toplum oluşturdunuz.

Fransız Başbakanlarından Edouard Herriot'un görüşü ve düşüncesi bitmemiştir. izlenimlerini anlatmaya şöyle devam eder ve der ki:

– Sizlere şunu söyleyeyim ki, ben Atatürk'e sekreter olmak isterdim. Sebebi de, "O"nun her akşam sofrasında bulunup, yüksek düşünceleri ile beslenmek dileğimde oluşumdur. Böylece yeniden bir Üniversite bitirmiş olurdum.

"BUNDAN SONRA NELER YAPACAĞIMI SORUNUZ..."

Afet İnan'ın anılarından:

Atatürk, en önemli sorunlarını sofrada karara bağlardı. Ancak bu sofranın tüm bilim adamlarına açık bir tartışma sofrası olduğunu açıklamak isterim.

Atatürk, her zaman için geçmişi örnek alıp, geleceği düşünmeyi savunan bir insandı.

Atatürk'ün yanında geçmişle övünemez, geleceği ve gelecekte yapabileceklerinizi tartışabilirdiniz.

Bir gün kendisi ile röportaj yapmaya gelen bir **Fransız** gazetecisi şöyle bir soru sorar:

– *Bu zamana kadar neler yaptınız?*

Atatürk, hemen şu cevabı verir:

– *Bana, bu zamana kadar ne yaptığımı değil, bundan sonra neler yapabileceğimi sorunuz...*

"YENİLGİMİZİ BİR DE SİZİN AĞZINIZDAN DUYMAK İSTİYORUM..."

Dr. Ferit Talay'ın anılarından:

1915 yılından **Gelibolu**'da savaşan **Anzak Kolordusunun Komutanı General Birdwood, İstanbul İşgal Güçleri Komutanı** olarak karargahı ile **Perapalas Oteline** yerleşir. **Çanakkale**'den dönmüş olan **Mustafa Kemal** de aynı otelde kalmaktadır.

Bir gün **General Birdwood**'un refakat subayı olan **Sedat Rıza Bey, Dr. Rasim Ferit Beye** başvurarak, **"General Birwood'un Mustafa Kemal ile görüşmek istediğini, bu görüşmenin sağlanması için aracılık etmesini"** rica eder.

Dr. Rasim Ferit Bey, General Birdwood'un bu arzusunu **Mustafa Kemal**'e bildirir. Bunun üzerine **Mustafa Kemal** şöyle der:

– *Gelsin...*

General Birdwood, son derece saygılı davranır ve birkaç nezaket sözünden sonra aralarında şöyle bir konuşma geçer:

– Ekselans, bizi nasıl yendiniz?

– Sizin de, bizim de tarih gazetelerimiz var; tarih yazar...

– Ben sizin ağzınızdan öğrenmek istiyorum...

Bu yanıt üzerine, **Mustafa Kemal**, **Dr. Rasim Ferit** (Talay)dan kağıt ve kalem ister. O da bir reçete kağıdı ile altın kalemini verir. **Mustafa Kemal** bir kroki çizer ve onu göstererek şöyle der:

– Şu tarihte karaya çıktınız. Filanca saate kadar siz şu, biz ise bu durumdaydık. Her şey sizden yanaydı. Neden bu çizgide durdunuz, ilerlemediniz?

– Askerlerimiz çok yorulmuştu.

Bu yanıttan sonra, **Conkbayırı**'nın krokisini çizen **Mustafa Kemal**, gene bir soru yöneltir:

– Filan güm şu yönden hareket ettiniz ve şu durumu aldınız. Niçin ilerlemediniz?

– Biz ilerledikçe arkadan su yetişmedi. Askerlerimiz susuz kaldı ve durdu.

– Görüyorsunuz ki, ben bir şey yapmadım. Önce yorgunluk, sonra susuzluk ordunuzu durdurdu.

Bu yanıtı alınca ayağa kalkan **General Birdwood**, şöyle der:

– Sizin gibi kahraman, yüce ve saygıya değer bir General tanımadım.

İki **General** kucaklaşırlar ve sonra otururlar. **General Birdwood**, **Mustafa Kemal Paşaya** şöyle der:

– İzin verirseniz, bu kağıtla, bu kalemi anı olarak saklayayım.

Alır ve saklar. **General Birdwood**, o günden beri bir **Mustafa Kemal** hayranıdır.

O kadar ki, **Atatürk**'ün cenaze törenine **İngiltere**'yi temsilen gelen ve o zamandan sonra **Mareşal** olan **Birdwood**, **Atatürk**'ten söz ederken şöyle demektedir:

– *Dövüşerek seviştik...*

Yaşlı ve hasta hali ile ufukların ta ötesinden kalkıp **Ankara**'ya gelmiş olan **General Birdwood**, **Mareşallik Asası** elinde, ayakta durarak, "**Eski büyük düşmanı ve yeni büyük dostu**" hayranı olduğu **Mustafa Kemal Atatürk**'ü son kez veda selamında bulunmaktan kendini alıkoyamamış, insancıl görevini yerine getirmişti. Hem de tüm içtenliği ile...

Cenaze töreninden sonra bir **İngiliz General**, izlenimini şöyle özetleyerek der ki:

– ***Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümü bile bir askeri harekat oldu...***

"BİZ İKİMİZ SUSALIM..."

Mahmut Baler'in anılarından:

Devrin **Ekonomi** (İktisat) **Bakanı Rahmi Beyden** şu olayı dinlemiştim. **İngilizlerle** bir görüşme yapılacak. Buna da **İngiltere**'den bir yetkili geliyor. Fakat **İngiliz Elçisi İngiltere** ile yapılacak olan bu anlaşmaya karşıymış.

İngiliz Elçisini davet etmeden toplantının yapılması olası değil. Davet ederlerse, olumsuz konuşmalarıyla iş mutlaka bozulacak. Yetkililer ne yapabiliriz diye çözüm düşünmekteler. Duraladıkları her şeyde **Atatürk**'e gidiyorlar. Zaten **Atatürk**'ün bizden ayrılan yönü ve ileriyi görüş yeteneğinin büyüklüğü buydu... İşte söz konusu olayda da şaşırıp, kalmışlar ve **Gazi Paşaya** durumu anlatmışlar ve sormuşlar:

– Ne emrediyorsunuz? Ne yapalım?

Sorunu dinleyen **Atatürk**, şöyle der:

– Bu toplantıyı köşkte yapalım...

Görüşmeyi yapmak üzere taraflar **Köşkte** toplanırlar. Toplantının doğal olarak **Başkanı Atatürk**'tür. Durum **Bakan** tarafından açıklandıktan sonra, **İngiliz Elçisi** söz ister. **Başkan Mustafa Kemal Atatürk, İngiliz Elçisine** şöyle seslenir:

– *Size söz vermiyorum.*

İngiliz Elçisi, şaşkın ve biraz da içerlemiş durumda sorar:

– *Niçin Ekselans...*

Atatürk, soruya şu cevabı verir:

– Siz benim şahsi dostumsunuz. Kesinlikle benim tarafımı tutarak konuşmak istersiniz. O zaman işin tarafsızlığı kaybolur. Biz ikimiz susalım, onlar konuşsunlar..."

"NE DÜŞÜNDÜKLERİNİ ANLAMAYA ÇALIŞIRIM..."

Celal Bayar'ın anılarından:

Atatürk, Çankaya Köşkünde her akşam düşünce ziyafetleri düzenler ve ziyafetlerde gerçekten ayrıcalıklı tartışmalar açarak söyler, söyletir, çevresindekilerin aynı konudaki çeşitli düşüncelerini öğrenmeğe pek önem verirdi.

Kişiliği ender ve olgun düşüncelerin yaratıcı kaynağı halinde parıldayan Atatürk'ün bu konuda gösterdiği dikkat ve özen merakımı çekmişti. Bir gün kalkıp ona şunu sormak gereğini duydum:

– *Sanki ihtiyacınız varmış gibi, herkesin düşüncesini bu kadar gayretle sorup, anlamanızdaki amaç nedir? Size ne gibi yararı olabilir ki?*

Atatürk gülerek şu yanıtı verir:

– *Ne düşündüklerini anlamağa çalıştığım kimselerin düşünceleri benimkilerin aynı ise ne ala... Böyle bir du-*

rumda düşüncelerim daha güç kazanmış olur. Yok eğer benimkilerin aynısı değil de farklı ise, gene mükemmel, fena mı? Ben de böylece çeşitli fikirler edinmiş olurum. Aynı zamanda kendimi her iki durumda da karlı kabul ediyorum.

Atatürk, söze şöyle devam etti:

– *Dikkat ettim. Bazen hiç olmadık adamlardan, ben çok şeyler öğrenmişimdir. Hiçbir düşünceyi küçük görmemek gerekir. En sonunda kendi düşüncemi uygulamaya koysam bile, herkesi ayrı ayrı dinlemekten de zevk alırım.*

Çok yakından biliyorum ki, **Atatürk** hayatının sonuna kadar bu alışkanlığını değiştirmeden sürdürmüştür.

"BU ÇARK İYİ DÖNMÜYOR, BEYEFENDİLER..."

İsmet Bozdağ' in "Atatürk'ün Sofrası" kitabından:

Yıl, 1936...

İstanbul, altın gibi bir sonbahar yaşıyor. **Atatürk, Florya Köşkünde** arkadaşları ile konuşuyor, **Ülkü** ile oyalanıyordu.

Gerçi devlet işleri ile ilgilenmişti ama, canı da çok sıkılıyordu. Zaten oldum olası Devlet Başkanlığının sınırlı yaşamına alışamamıştı. Kendini kapatılmış, tutuklanmış sayıyordu.

Bu sıkıntısını, ta **Selanik**'ten arkadaşı olan **Nuri Conker**'e anlatırken, birden eliyle **Conker**'in dizine vurup, şöyle diyor:

– *Bana yardım eder misin, Nuri?*

— *Nasıl?*

– *Kaçalım köşkten...*

Nuri Conker, duraksıyor. Böyle bir işe önayak olmak, **Başbakan İsmet İnönü**'den yaman bir azar işitmektir.

Ama unutmamak gerekirdi ki, bunu isteyen de **Atatürk**'tür.

– Peki nasıl kaçacağız, Paşam?... Peşimize bir ordu adam takılır. Hiç keyfi olmaz bunun...

Atatürk, gülerek:

– Bırak şimdi bunları ben de biliyorum... "Kaçalım ne demek?" Kimseye görünmeden usulca sıvışalım demek... Sen bana yardım edecek misin?

– Paşam kusura bakma pek anlamadım ama, siz yolunu söylerseniz, ben de size katılırım...Tamam, siz planı hazırlayın, ben uygulamasını yaparım..."

– Hah, şimdi oldu...

Bunları konuşurken, **Atatürk**'ün gözleri yaramaz çocuk gözleri gibi parlıyordu. Konuşmasını sürdürdü:

– Bak Nuri... senin otomobilli bir arkadaşın yok mu?

– Var...

– Tamam... Sen şimdi yaverlerden gizli gidip bu adama telefon edeceksin. Kendin için isteyeceksin bir günlüğüne arabasını... Gerisini bana bırak...

Nuri Conker hemen arkadaşına telefon eder, arabanın üstü kapalı gelmesini hatırlatır.

Ardından da **Atatürk**'ün yanına geldiğinde kendisinden yapacakları uygulamayı dinler:

– Şimdi bak ne yapacağız?... Araba seni almak için gelecek. Yaver gelip haber verecek. İkimiz birden kapıya doğru yürüyeceğiz. Ben yavere bir iş uydurup savacağım. Senin ceketini ve şapkanı giyip otomobile bineceğim. Birkaç saniye sonra sen geleceksin... Senin gömlekle dolaşman, bu mevsimde yadırganmaz... Nöbetçilerin yanından geçerken, sen kendini göstereceksin ve seni tanıyacaklar, yol verecekler, senden kuşkulanmayacakları için biz çemberi yaracağız.

– Çemberi yarsak bile hemen fark edip peşimize düşerler Paşam...

– Ne?... Anlarlar mı diyorsun?... Şaşarım aklı perişanına... O akıl nerede bu adamlarda?... Atatürk'ün köşkten kaçtığını bu adamlar gözleri ile görseler, kendilerine bile inanmazlar... Bak bekle göreceksin...

Nuri Conker, **İsmet Paşa** korkusu ile tedirgin, **Atatürk** ise, özgür kalmak hevesiyle mutlu bir şekilde beklerler.

Nihayet yaver gelir, otomobilin geldiğini haber verir.

Atatürk, **Nuri Conker**'e seslenir:

– Demek davetlisin Nuri... Pekala... Hadi ben de seni kapının önüne kadar geçireyim... Sonra döner, kitap okurum...

Birlikte yürürler. Yaver ise peşlerinden gelmekteydi.

Atatürk, yavere döner ve şöyle seslenir:

– Benim kitaplarımın arasında Edouard Herriot'un "Orient" adlı bir kitabı olacak. Yeni geldi. Onu bul ve odamdaki masama koy. Bu akşam yemek yemeyeceğim, okurum. Sen de dinlenebilirsin.

– Baş üstüne Atatürk...

Yaver uzaklaşıp, gözden kaybolunca, **Atatürk** şöyle der:

– Haydi çıkar ceketini... Ver şapkayı...

Atatürk, ceketi çabucak giyip, şapkayı da başına geçirerek yürümeye başladı. Arabaya gelince bir duraksama yaptıktan sonra kapıyı açarak, bekleyen şoför **Atatürk'ü Nuri Conker** sanmıştı.

Tam direksiyonun başına geçeceği zaman, bu kez **Nuri Conker** görünür ve şöföre seslenir:

– Hadi oğlum, çek...

Araba hareket edip dış kapıya gelince, nöbetçi otomobile doğru yaklaşır. **Nuri Conker** oturduğu yerden başını çıkararak nöbetçiye seslenir:

– Allahaısmarladık asker...

– Sağ ol...

Cevabını aldıktan sonra, **Atatürk** şoföre şöyle seslenir:

– Çekmece'ye doğru...

Atatürk, bu sefer **Nuri Conker**'e döner ve şöyle der:

– Ben sana demedim mi? Kaçarız diye... Şimdi bizim dönüşümüzde bunların telaşını bir düşün...

Atatürk'ün neşesine bir diyecek yoktu... Yolda otomobilin tentesini açtılar. Güzel bir **Eylül** sonu akşamı, sonbaharın adeta tadını çıkararak, **Çekmece**'ye doğru gidiyorlardı.

Hava ılıktı, etrafın görüntüsü güzeldi ve her şey düzeninde işliyordu.

Birden **Atatürk**'ün gözleri akşam güneşi altında çift süren bir köylüye takıldı.

Yaşlı bir adamdı bu. Sapanının sapına iyice yapışmış, toprakları yavaş yavaş deviriyordu.

Fakat çiftin bir yanında öküz, bir yanında merkep vardı.

Eşit güçlerle çekilmediği için sapan yalpa yapıyordu. **Atatürk** şoföre durmasını söyledi.

İndiler. Köylüye seslendi:

– *Kolay gelsin Ağa!..*

Köylü bu sese başını çevirmeden karşılık verdi:

– *Eyvallah, eyvallah...*

– *Ateşin var mı, ateşin?..*

Bu kez köylü sesten yana başını çevirdi. **Atatürk** elindeki yanmamış sigarayı gösteriyordu. Köylü bir süre baktı, sonra hayvanları durdurup kendilerine doğru yürümeye başladı.

Yürürken bir yandan söyleniyor, bir yandan da kuşağının arasından bir fitilli çakmak çıkarıyordu:

– *Tiryakisin bey galiba? Tiryaki, tiryakinin halından anlamalı...*

– *Eh kibriti unutmuşuz da...*

- *İşler nasıl Ağa? Bu yıl mahsulden yüzünüz güldü mü?*

Köylü isteksiz konuştu:

– Tanrı' nın gücüne gitmesin bey, bu yıl yufkaydı mahsul. Kabahatin acığı bizde, acığı yukarda! Biz geç davrandık, yukarısı da rahmeti esirgedi.

- Bakıyorum, sapanın bir yanında öküz, bir yanında merkep koşulu. Öküzün yok mu senin?

– Var olmasına vardı ya, Hıdrellezde vergi memurları sattılar.

– Hiç vergi memurları köylünün üretim aracını satar mi?" Olmaz böyle şey! Muhtara şikayet etseydin...

Köylü güldü:

– Muhtar başında deel miydi memurun, a bey?

Atatürk dudaklarını dişleri arasında ezerek konuştu:

– Sen de Kaymakama gitseydin.

Köylü iyice güldü.

– Sen de benle gönül mü eyleyon beyim?

Atatürk konuşmayı sürdürdü.

– E peki, İstanbul 'şuracıkta geleydin Valiye anlataydın derdini... Onun işi bu değil mi ki?

Köylü **Atatürk** ün saflığına inanmış iyiden iyiye gülüyordu. Konuşmanın tadını çıkardığı için keyiflenmişti de biraz.

Kestirip attı:

– Bırak su sagari Allasen, biz onun buralardan gelip geçtiğini çok gördük.

Yakasına yapışsak acep derdimizi duyurabilir miyiz? **Atatürk** sordu:

– Adın ne senin Ağa?

– Halil... Köylük yerde sorsan, Halil Ağa derler...

– Demek varlıklısın.. Ağa dediklerine göre.

– Acık çiftimiz- çubuğumuz varken adımız ağa'ya çıkmış.

– Peki Halil Ağa, bu senin işin beni bayağı meraklandırdı. Benim bildiğime göre, bir çiftçinin üretim aracı elinden alınmaz. Sen aldılar diyorsun. Hadi kaymakam söyle, vali böyle diyelim; e peki bir Başvekil İsmet Paşa var bilir misin?

– Bilmez olur muyum, beyim?

– Tamam öyleyse, hemen her hafta İstanbul'a geliyor. Florya Köşküne iniyor. Köşk de şuracıkta. Bir gün kapıda bekleseydin de derdini dökseydin ona... Herhalde çaresini bulurdu.

– Sen benim konuşmamdan hoşlaştın, gönül eyliyorsun. Ama bak şimci, tutalım gittim vardım, beni o kapıya koymazlar ya...Tutalım ki kodular, koskoca İsmet Paşamızı göstertmezler ya. Tut ki gösterdiler ya ona halimi nasıl yanacağım hele; o sagarin sagari! Heç işitmez beni..."

Nuri Conker, lafa karışmak istedi, Atatürk bir hareketiyle onu durdurdu. Şöyle dedi:

– E peki, bakalım bu dediğime ne bulacaksin!"

– Atatürk koca yaz şuracıkta oturup duruyordu. Gitseydin, çıksaydın önüne, anlatsaydın halini. O da seni yüzüstü bırakacak değildi ya!.."

Köylü iyice keyiflenmiş, gülüyordu. Şöyle dedi:

– Sen ne diyorsun bey? Mustafa Kemal Pasa Atatürk'ümüzün yüzünü görmek için Peygamber gücü gerek... Hem, tut ki gördük. Yiyip içmekten, işinden gücünden başını kaldırıp bizim öküzün arkasından mi seyirecek?.."

Halil Ağa, sigarasının son nefesini ciğerlerine doldururken, Atatürk'ten yeni aldığı sigarayı da kulağının arkasına yerleştiriyor, hemen çiftinin başına gitmeye hazırlanıyordu.

Konuşacak bir şey de kalmamıştı. Atatürk köylünün omuzuna elini koyarak, şöyle seslendi:

– Senden hoşlandım Halil Ağa...Bir gün köyüne de gelir, bir ayranını içerim. Açık yürekli bir vatandaşsın. Ama yine de sana söylüyorum, hakkını kimsede bırakma ara!.."

Döndüler, arabaya bindiler. Halil Ağa, onları uğurlarken şöyle seslendi:

– Meraklanma beyim, evelallah heç kimse bizim hakkımıza el değdiremez. Fakat bu, Devlet Babaya borçtur. Ödenmesi gerek...

Otomobil hareket etti. Atatürk'ün canı sıkılmıştı.

Şöyle seslendi:

- Bir uygun yerden dönelim, tadı kaçtı bu işin!..

Dönüş yolunda Atatürk konuşmuyor, sigara üstüne sigara yakıyordu.

Yüzünde ince bir keder vardı.

– Yahu çocuk, su Halil Ağanın vergi borcundan öküzünü satmışız, merkeple çift sürüyor, hala da 'Devlet Baba' diyor. Ne mübarek millet, bu millet!..

Köşke döndüklerinde **Atatürk** yaverine emretti ve şöyle dedi:

– *Şimdi İstanbul'da ne kadar bakan, milletvekili varsa hepsini telefonla bulacaksın!..Bu aksam kendilerini yemeğe bekliyorum. Ayrıca Vali Muhittin Üstündağ ile İsmet Paşayı bul, onlara da haber ver.*

Yaver odadan çıktı. **Atatürk**, **Nuri Conker**'e döndü ve şöyle seslendi:

– *Simdi sen de arabayla çıkıp o Halil Ağaya gideceksin. Ona benim kim olduğumu söyleme. Tüccar, zengin bir adam filan dersin. "Seni sevdi, sana öküz alıverecek" diye bir şeyler söyle, kandır. Kuşkulandırmadan al getir buraya.*

O aksam **Atatürk**'ün sofrasında **Başbakan İsmet İnönü**, bakanlar, milletvekilleri ve **İstanbul Valisi Muhittin Üstündağ**'dan oluşan yirmi beş konuk vardı.

Atatürk, şöyle seslendi;

– *Bu aksam soframıza efendimiz gelecek... Kendisine nasıl davranacağınızı çok merak ediyorum.*

Bir süre sonra içeri başyaver girdi ve **Atatürk**' ün kulağına bir şeyler söyledi.

Atatürk hemen "*Buyursun!*" dedi.

Basyaver kapıyı açıp da **Halil Ağa**, gündüz konuştuğu beyin sofranın başında oturduğunu, yani başında da **İsmet Paşanın** yer aldığını görünce, şaşkınlıktan dona kaldı. Dizlerinin bağı çözülmüştü.

Atatürk Halil Ağayı görünce ayağa kalktı. Arkasından tüm konukları da ayağa kalktılar.

Atatürk son konuğunu, *"Hoş geldin Halil Ağa"* diye karşıladıktan sonra kendisini sofradaki konuklarına tanıttı:

– *İşte beklediğimiz, Efendimiz...*

Nuri Conker, **Halil Ağayı** **Atatürk**'ün sağ başına oturttu, kendisi de yanındaki sandalyeye geçti.

Atatürk, sofradakilere, o gün köşkten **Nuri Conker**'le birlikte nasıl kaçtığını, **Halil Ağayı**, bir yanında öküz, bir yanında merkeple çift sürerken nasıl gördüğünü, sigara yakmak bahanesiyle nasıl kendisi ile konuştuğunu ayrıntılı bir şekilde anlattıktan sonra söyle dedi:

– *Şimdi gerisini Halil Ağa ile birlikte yanınızda tekrarlayacağız. Ben sorduklarımı baştan soracağım Halil Ağa da orada bana söylediklerini olduğu gibi tekrarlayacak.*

Halil Ağaya döndü ve şöyle dedi:

– *Bak beri, Halil Ağa. Sen bu akşam benim baş misafirimsin. Senin açık sözlülüğünü pek çok beğendiğimi bugün söyledim. Konuşmamızdan sonra sana hiçbir zarar gelmeyecek. Öküzünü de alacağım. Ama simdi ben tarlada sorduklarımı baştan soracağım, sen de orada söylediklerini aynen tekrarlayacaksın. İşte soruyorum: "Bakıyorum sapanın bir yanında öküz, bir yanında merkep koşulu. Öküzün yok mu senin?"*

Halil Ağa dudakları titreyerek **Atatürk**'ün ayağına kapanacak oldu.

Atatürk önledi:

– *Yoo, bak böyle şey istemem. Soruyorum cevap ver.*

Soru/cevap valiye kadar aynen tekrarlandı. Sofradakiler, soluk almadan konuşmayı izliyorlardı.

Ürkütücü sorulara gelmişti sıra.

Atatürk sordu:

– Peki İstanbul şuracıkta, gideydin valiye, anlataydın derdini, onun işi bu değil mi?"

Vali Muhittin Üstündağ, Hali Ağanın ancak iki metre ötesinden kendisine bakıyordu.

Nasıl desin?

Ter basmıştı iyice, işi savuşturmanın yoluna kaçtı. **Atatürk** ile karşılıklı şu konuşma geçti:

– Vali paşamızı biz görüp dururuz buralarda. Eteğine düşsek derdimizi duyurabilir miyiz ki...

– Olmadı bu, Halil Ağa... Bana dediğin gibi, dosdoğru...

– Böyle demedik mi beyim?..

– Ya, ben mi yanlış anladım?.. Dur soralım bakalım Nuri' ye. Nuri, böyle mi dedi bize Halil Ağa?"

Nuri Conker karşılık verdi.

– Hayır Paşam!..

– Gördün mü?.. Demek aklında yanlış kalmış. Hani bir şey dediydin sen, vali neden duymazmış?.. Aynen bana söylediğin gibi söyle.

Halil Ağa kekeleyerek konuştu:

– Köylük yerinde bizim dilimiz sağar demeye alışmıştır, paşam. Kusura kalma gayri...

Atatürk gülmeye başladı:

– Diplomatsın ki, yaman diplomatsın, Halil Ağa... Ama simdi diplomatlık sırası değil, doğruyu konuşacağız... Söyle bana, orada dediğin gibi...

Halil Ağa gözünü yumup, başını yere eğdi:

– Şaşırmışım, ağzımdan yanlışlıkla "Bırak bu sağari" diye bir laf kaçırmışım...

Sofrada gülüşmeler başlamıştı.

– Hadi buna da oldu diyelim. Geçelim gerisine. E, peki bir Başvekil İsmet Paşa var, bilir misin?"

Halil Ağa İsmet Paşanın yüzüne baktı ve gözlerini yere indirdi:

– Şanlı İsmet Paşamız bilinmez olur mu hiç? O bugüne bugün...

Atatürk Halil Ağayı durdurdu.

– Bırak simdi övgüleri. Ben lafın gerisini getireyim: "Tamam öyleyse, hemen her hafta İstanbul'a geliyor, Florya Köşküne iniyor, Köşk de şuracıkta. Bir gün kapıda bekleseydin de derdini dökseydin ona. Herhalde bir çaresini bulurdu.

Halil Ağa yine kaçamak yanıt verdi:

– Kapıya koymazlar ya bizi, koysalar da şanlı Paşamıza öküzümüzü mü yanacağız?

Atatürk'ün sesi iyice sertleşti:

– Beni uğraştırma, Halil Ağa. Erkek adam sözünü yalamaz. Ne dediysen, tıpkısını tekrarlayacaksın!..

Halil Ağa ürktü, toparlandı.

Başını yine yere gömüp konuştu:

- *Şanlı Paşamıza da sağar dedikti ya...*

- *Yalnız sağar değil, "Sağarin sağari" değil miydi?"*

Halil Ağa yere eğik başını acıyla salladı:

- *Öyle dedikti Paşam, doğrusun!..*

Atatürk, İsmet Paşa konusunda daha fazla ısrar etmedi, sözü kendine getirdi ve şöyle dedi:

– *Son soruyu sorayım simdi. Bunun da karşılığını ver, öküzünü al git. "Koca yaz şuracıkta Atatürk oturmuyor mu? Gitseydin, çıksaydın önüne, anlatsaydın halini. O da seni yüzüstü bırakacak değildi ya?"*

– *Hiç bırakır mı Aslan Paşam benim!.. Erip erişir de tarlama dek gelir, halimi dinler.*

– *Bırak bunları Halil Ağa, dediğini tekrarla.*

Halil Ağa birden diklendi.

Her şeyi göze almış insanların yiğitliği içinde doğruldu.

Atatürk'ün gözlerinin içlerine bakarak konuştu:

– *İşte bunu demem Paşam... Ağzıma ataş doldur, işte bunu demem!*

Atatürk gülmeye başladı:

– *Zorlatacak bizi bu Halil Ağa, laf anlamıyor... "Mustafa Kemal Paşa Atatürk'ümüzün yüzünü görmek için, Peygamber gücü gerek" demiştin, yanılmıyorsam. "Görsem de, işinden gücünden, yiyip içmekten başını kaldıracak da bizim öküzün arkasından mi seğirtecek" demiştin...*

Halil Ağanın gözlerinden yaşlar inmeye başladı. Taş kesilmiş, duruyordu.

Atatürk konuşmasını içtenlikle sürdürdü:

– *"Atatürk de işi içkiye vurmuş, sarhoşun biri" demeye getirdin ya fazla üstelemeyeyim.... Şimdi bak beni dinle, Halil Ağa... Seni şu kadar üzmemin sebebi, sunu anlatmak içindi: Şu gördüğün alt bay hükümet... Yani, biri Başbakan, ötekiler de Bakan! Memlekete göz kulak olacak, işleri evirip çevirecekler diye bu makama getirilmişler. Bir kanun gerekti mi, bu baylar hemen sıvanırlar, İsviçre'den mi olur, İtalya'dan mı olur, Fransa'dan mı, velhasıl neredense, bir kanun buluştururlar, Türkçe' ye çevirtirler, sonra basıp imzayı gönderirler Büyük Millet Meclisi' ne... Bu Millet Meclisi dediğim, şu alt baştan senin yanına kadar olan beyler. Kanun bunlara gelir. Bunlar da "Hükümet elbette incelemiş, gerekeni düşünmüştür, benim ayrıca zorlanmama gerek yok" derler ve kaldırırlar parmaklarını, olur sana bir kanun!.. Ama sonra bir vergi memuru gelir, vergi borcundan Halil Ağanın öküzünü çeker, satar... Halil Ağa da tarlasını bir yanda merkep, bir yanda öküz, ırgalana ırgalana sürmeye çalışır. Ama üretim düşermiş, ekim zorlaşırmış, kimin umurunda... Sonra ben bunları görürüm, içim kan ağlar, işitirim, tasalanırım! E, hakça söyle bakalım simdi Halil Ağa... Sen benim yerimde olsan, efkar dağıtmak için, bunları bu beylerle konuşmak için içmez misin? Ama sonra da Halil Ağa tutar, sana "Sarhoş" der...*

Halil Ağanın dili çözülmüştü:

– *Öyle diyen yok haşa!.. Dinden çıkmak gibidir... Buldun mu bunu, hacısı da içer, hocası da içer...*

Atatürk sordu:

– *Peki sen de içer misin?"*

– *Hiç bulunur da içilmez olur mu, Paşam?.. İçeriz ki, tıpkı şerbet gibi!..*

Atatürk hizmet edenlere işaret etti, kadehleri doldurttu. Kendi kadehini **Halil Ağaya** uzattı:

- *Hadi bakalım Halil Ağa... Sağlığına içelim.*

Halil Ağa:

– *Koca Allah, benim ömrümden de sana pay düşürsün Paşam, sağlık düşürsün...*

Dedikten sonra **Halil Ağa**, edeple başını kenara çevirdi, eline verilen kadehi bir yudumda boşaltıverdi. Yüzü kızarmış, gözleri parlıyordu.

Ellerini dizlerinin üzerine koyarak **Atatürk**'e döndü:

– *Yunan'ı denize döktün Paşam, bayrağımızı başucumuza diktin. Benim gibi bir köylü parçasını sofrana alıp içirdin, sana duaya bilem dilim dönmez ki... Nideyim ben simdi? Bırak ki oh Paşam, ayağını öpem...*

Halil Ağa Atatürk'ün ayağını öpmek için davranınca, **Atatürk** onu sıkıca tuttu ve bu hareketi yapmasını önledi.

Halil Ağa bu kez, **Atatürk**'ün ellerine sarıldı, ellerini öpmeye başladı:

– *Bayrağımız gibi sen de başımızdan eksik olma İnşallah! Sana her kim düşman ise, onun yeri senin ayağının altı olsun!.. Gayri bana izin, koca Paşam!..*

– *Yemek yemedin!..*

– Yemek kolay... Meraklanır çocuklar, ben köyüme döneyim.

Atatürk Nuri Conker'e isaret etti.

Nuri Conker kalkıp **Halil Ağanın** yanına geldi...

Kalktı **Halil Ağa**, önce **Atatürk**'ü, sonra sofradakileri selamlayıp kapıya doğru edeple geri geri çekildi.

Kapı kapandığı zaman **Atatürk** sofradaki öteki konuklarına döndü ve şöyle seslendi:

– Efendimizin halini gördünüz mü beyler? Devlet size böyle davransa, siz ne yaparsınız? Mübarek millet bu, adam millet bu... Simdi bu adam milletin karşısında "Adam Olmak," bize düşüyor!..

Sofrada kesin bir sessizlik vardı. Kimse gözlerini **Atatürk**'ten ayıramıyordu...

Atatürk adeta gürleyen bir sesle şöyle seslendi:

– "Halil Ağa"nın öküzünü satıp, üretimini aksatan kanunu ya biz yaptık ya da bizim yaptığımız kanun yanlış yorumlanarak Halil Ağanın öküzünü satıyor. İkisi de bence birbirinden farksız... Böyle bir kanun yaptıksa, memleket çıkarlarına aykırıdır. Nasıl yaparız, nasıl yapmışız bunu? Eğer yaptığımız kanun doğru da, yorumlaması yanlış oluyorsa, o zaman sormak lazım. "Hükümet nasıl bir yönetim içindedir? Sonra unutmayın ki, olay İstanbul'da geçiyor. Bunun Van' i var, Bitlis' i var, kıyı bucak ilçesi var; acaba oralarda neler oluyor? Bu çark iyi dönmüyor beyefendiler!..

"AMACIM SENİ GÖRMEK... DİLEKÇE BAHANE..."

Muhterem Erenli'nin anılarından:

Atatürk'ün otomobili bir yerde durunca, çoluk çocuk, kadın erkek, genç yaşlı, hemen çevresini sarardı. Hatta zaman zaman otomobilin kapısından içeriye uzananlar olurdu...

Yalnız çocuklar, gençler değil, ak sakallı yaşlılar da genç lidere hayrandılar.

Gezilerinde onlar da yolunu çevirirler, uzun uzun konuşurlar, "O"na dualar ederlerdi...

Atatürk halkının kendine yaklaşmasından ayrı bir haz duyar ve bu yaklaşmaları önlemeye çalışanlara kızardı.

Her yerde kendisine yüzlerce dilekçe ve mektuplar veriliyordu. **Atatürk** bunların hepsini dikkatle okur, okuduktan sonra da gereğinin yapılması için yanındakilere emirler verir ve sonucunu izletirdi.

Bir gün bir köylü; "*Dilekçem Var...*" diye seslenerek, **Atatürk**'ün yanına kadar sokulmuştu.

Atatürk'e uzatılan kağıtta hiçbir yazı olmadığı görülünce, **Mustafa Kemal Paşa** çok şaşırmıştı.

Köylü yurttaş boynunu bükmüş ve mahcup bir durumda **Mustafa Kemal Paşadan** şöyle özür diler ve seslenir:

– Nidersin Paşa Hazretleri... Seni görmek amaç... Bu dilekçem bir bahanedir...

Diyerek, **Gazi Mustafa Kemal Paşanın** ellerini öper ve uzun uzun dualar etmeye başlar...

"BENİM PALTOMUN İÇİNDE ÇALLI İBRAHİM VAR..."

Muhterem Erenli'nin "Atatürk- Yazılanlar" kitabından:

Yıl 1930 kışı...

Günün ünlü ressamı **Çallı İbrahim**, **Moskova**'da açtığı sergisinden yeni dönmüş, sırtında kürk yakalı bir palto, "**Roz Nuvar**"a geliyor.

Gece yarısına doğru ve **Çallı İbrahim**'in masasının tam karşısına, **Atatürk** arkadaşlarıyla birlikte gelip oturuyor.

Yanında **Tevfik Rüştü Aras**, **Şükrü Kaya**, **Vasıf Çınar**, **Falih Rıfkı Atay** ve her zamanki sofra arkadaşları vardır.

Atatürk, salondaki insanları gözden geçiriyordu. Paltosu ile tek başına oturan **Çallı İbrahim** gözüne çarptı.

Masaya çağırdı ve tam karşısına oturttuktan sonra sordu:

– Ne o Çallı İbrahim... Bu sıcak salonda ne diye kürk palto ile oturuyorsun?

– Olup olacağım varlığım bu Gazi Paşam... Bir yerlere bırakmaya kıyamıyorum..

– Ama salonda palto ile oturmak ayıp değil mi?

– Ya Gazi Paşam... Biri yürütürse bana yazık değil mi?

Çallı İbrahim, renkli konuşan bir sanatçıydı. Hazırcevaplığı **Atatürk**'ü güldürüyordu.

Moskova'da açtığı serginin yankıları **Atatürk**'e de ulaşmış ve bir **Türk** sanatçısının başarısından memnun olmuştu.

Atatürk konuşmaya devam eder:

– Olmadı... Doğru konuşmuyorsun... Moskova'da tablolarını satıp cebini doldurduğunu biliyorum...

Çallı İbrahim, yerinden adeta sıçraya sıçraya, kendisine has konuşması ile şöyle der:

– Aman Gazi Paşam... Bu Ruslar bir elle verdiklerini, iki elle geri alıyorlar. Rubleler eridi gitti... Sınırdan bir tekini bile çıkartmıyorlar ki... Bütün varlığım, işte bu yakasında gördüğün kürk parçası... Bunu da akıl edip satın almasam, elim boş dönecektim...

Atatürk, canı sıkılmış gibi yüzünü ekşitti ve şöyle cevap verdi:

– Neee?... Paltosunun yalnız yakasında mı kürk var?... Sen bunun cakasını mı yapıyorsun?... Gözümden düştün Çallı İbrahim...

Atatürk, hemen yanında oturan **Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras**'a dönüp şöyle der:

– Doktor, şu senin paltonu getirsene... Getirt de şu Çallı'ya kürk palto nasıl olurmuş göstereyim...

İlgililer hemen koşuştular.

Tevfik Rüştü Aras'ın kürkünü getirdiler. İçini açıp Çallı İbrahim'e gösterirlerken, Atatürk gülerek şöyle der:

– Gördün mü, kürk nasıl olurmuş?... Bak bunun içi baştan başa kürk kaplı... Senin paltonun içinde ne var?...

Çallı İbrahim heyecanlanmıştı. Uzun boyu ile ayağa kalktı, paltosunun açarak konuştu:

– Benim paltomun içinde de Çallı İbrahim var, Gazi Paşam...

Masa kahkahadan adeta kırılıyordu. Atatürk ise bu konuşmayı çok sevmişti, sürdürdü:

– Olmadı... Espri ile paçanı kurtaramazsın... eğer senin gözünde, paltonun içindeki Çallı İbrahim'in değeri olsaydı, bir gece kulübünde kürkünü değil, kendini göstermeyi düşünürdün... Madem ki kürkün sırtında oturuyorsun, değer verdiğin bu kürk parçasıdır...

Çallı İbrahim hayatından memnun gülüyordu:

– Korkarım Gazi Paşam, bu akşam Hocanın yorganı değil, Çallı'nın kürkünün başına patlayacak...İrade buyurdunuz, işte çıkarıyorum...

Çallı İbrahim, kürkünü sırtından çıkardı ve oturduğu iskemlenin yanına yere koydu. İlgililer koşup kaldırarak, vestiyere götürecek oldular.

Çallı İbrahim telaşlandı:

– Aman bırakın... Yanı başımda dursun... Mal canın yongasıdır...

– Maskaralığı bırak Çallı İbrahim... Sen gevezeliği komiklik sanıyorsun...

– Aman Gazi Paşa Hazretleri... Bu Çallı İbrahim yurttaşınız, buz gibi sokağa paltosuz çıkarsa, siz o zaman komediyi seyreyleyin...

Masada bir kahkaha tufanı koptu. Sanki salonun havasında şarkı söyleyen çiçekler açıyordu...

"BUNLAR DAĞDAN İNEN EŞKIYA..."

Ankara Vali Vekili Yahya Galip Beyin anılarından:

27 Aralık 1919 tarihinde 20'nci Kolordu Komutanı Ali Fuat Paşa ile Gölbaşı'na kadar giden Ankara Vali Vekili Yahya Galip Beyin anlatımı:

Mustafa Kemal, Ulusal Kurtuluş Savaşının Kutsal Karargahına, Ankara'ya geliyordu.

Öyle bir Ankara ki...

Bir yanda **Ogüst Roma**'sının harabeleri, diğer yanda **Osmanlı İmparatorluğunun** harabeleri...

Üç, beş barakadan oluşmuş bir pazar...

Pis kebapçı dükkanlarından fışkıran yanık keçi eti dumanları...

Tozlarını hortum, hortum savurmak için, rüzgara gereksinimi olmayan ısırgan dolu arsalar... Anıran eşekler...

O gün **Ankara** görülmeğe değerdi. Sokaklar adam almıyordu. **Dikmen** sırtları, bir bayram yeri havasına bürünmüştü.

O geldi ya, herkesin içinde, bundan sonra her şeyin düzeleceğine dair inançlı bir duygu vardı.

Tüm hazin görüntüsüne rağmen, **Ankara** ve civarı halkı, haftalardan beri silahlanmış, genci, ihtiyarı ile bir "**Seymen Alayı**" kurulmuş, **Alayın Sancağı Kale** civarında bir meydana dikilmişti.

Hapishaneler boşaltılmış, **Ankara Kuvayı Milliyesi Mustafa Kemal**'i karşılarken eşkıya dağdan inmiş, şehirli silahlanmıştı.

Kendilerini kurtarmaya geleni karşılamak ve emrine girmek için sabırsızlanıyordu.

Ankara'nın fidan boylu efeleri, palalarını sallayarak haykırıyorlardı:

"**Doh... doh... doh...**"

Bu naralar dedelerinden kalan sanki "**Savaş Naraları**" idi.

Yokuşun başında eskimiş bir otomobilden inen bir çift gök rengi göz, yassı boz bir kalpağın altında zayıf bir yüz, cepheden cepheye koşmaktan çelikleşmiş bir iradenin ta kendisi, **Mustafa Kemal Paşa** büyük bir tevazu içinde, karşılayıcılarına selam durmakta.

Üzerinde boz kemerli bir palto vardı. Sivil bir avcı kıyafeti giyiyordu.

Fakat yürüyüşü tam **Komutanca, Başkanca** idi...

Yanında **Rauf Bey** ve **Temsil Heyetindeki** arkadaşları ve onları **izleyen Ali Fuat Paşa, Komutan Mahmut Bey, Kurmay Başkanı Ömer Halis Bey, Müftü Rıfat,.Vali vekili Yahya galip Beyler...**

Hareketini resmi makamlardan başka kimseye duyurmamış olduğu halde, böyle binlerce kişinin karşılamaya gelmesi, O'nu hayrete düşürmüştü.

Etrafına şöyle bir göz gezdirdi.

Çevresinde toplanan garip kıyafetli adamları göstererek sordu:

– Bunlar kimdir?

Diye sordu. Ben de hiç çekinmeden şöyle dedim:

– Kim olacak? Dağdan inen eşkıya...

Mustafa Kemal, hemen otomobilden atlayarak, o fevkalade nezaketiyle:

– Kim olurlarsa olsunlar, madem ki buraya kadar gelmişler, kendilerine "Merhaba" diyelim...

Böyle söyleyerek, içlerinde ne idiğü belirsiz birçok adamların da bulunduğu o kuşkulu kalabalığın içine daldı:

– Merhaba arkadaşlar...

Yüzlerce ağızdan, gök gürültüsünü andıran bir ses çıktı:

– Merhaba Paşam...

– Niye zahmet ettiniz de buraya kadar geldiniz?

Gene hep bir ağızdan cevap verdiler:

– Seni görmeğe geldik Paşam... Vatan uğruna ölmeğe geldik Paşam...

Mustafa Kemal'in yüzündeki sert hatların, bir an için yumuşadığını gördüm. Bu sırada halkında sevinç gösterileri de doruğa erişmişti.

Derilerinin üzerine var hızları ile inen tokmakların sesi, zurnaların ardı arkası kesilmeyen ahengine karışıyor, genç, yaşlı, çoluk, çocuk herkes O'nu çılgınca alkışlıyordu.

Bu arada **İngiliz** askerleri de boş durmuyorlardı. Bu tarihi karşılamanın ilginç görüntülerini kimi fotoğraf, kimi de filme çekiyorlardı.

Mustafa kemal de yabancı askerleri fark etmişti. Fakat hiç ses çıkarmadı. Hatta rahatça film çekebilmelerine izin verecek durumlar alarak, gelip **Ankara Kentinin** otomobiline bindi.

Halk, O'nun arkasından boşanmış bir sel gibi koşturuyordu. **İl Konağına** vardığımız zaman, o dakikaya kadar, kalabalık arasında yapamadığım bir görevi yerine getirmeğe çalıştım ve **Mübarek** ellerine sarılarak:

– Paşam... Hoş geldiniz... İnşallah ayağınız uğurludur... Bu ulus, felaketten kurtulacak, ağlayanlar senin yüzünden gülecek, şimdi yerlerde sürünenlerin başları, gene senin yüzünden, bir gün gelip semaya yükselecektir. Tekrar hoş geldin Paşam...

Yüreğimden koparak gelen bu sözlerim, **Mustafa Kemal**'in gözlerini yaşartmıştı.

O da benim elimi tutarak şöyle dedi:

– Teşekkür ederim... Teşekkür ederim Vali Bey...

Mustafa Kemal, **İl Konağı** önünde yaptığı ilk konuşmada; "*Vatan topraklarında tek düşman askeri bırakılmayacak...*" derken, çelik mavisi gözlerinde kararlılık ve iman alevleri saçılıyordu.

O anda, O'nun dediklerini kesinlikle yapacağına, içlerinde çok güçlü bir inanç duyarak mutluydular.

Kentin ileri gelenleri ile tanışıp, kısa bir sohbette bulunan **Paşa**, kendine ayrılan "**Ziraat Okulu**" binasına giderek yerleşti.

İstanbul, işgal ordularının **Ankara**'da bulunan temsilcileri, karşılama töreninde halkın heyecanını görmüşlerdi.

Ulusunun O'nu ne kadar çok sevip, saydığına ve O'nun peşinden ayrılmayacağına da tanık olmuşlardı.

Artık kentte sadece üniformaları ile tanınırlar. Sanki birer konuk gibiydiler. Ulusal egemenliğini duyuracak bir ulusun, doğum sancısı geçiren bu kentinde, tarihi ve eylemli görevlerinin son bulduğuna da inanmışlardı.

Bir süre sonra da kenti terk ettiler...

"ONLARI ANADOLU BOŞLUĞUNDA MAHVEDERİM..."

Halide Edip Adıvar'ın anılarından:

Cephe **Karargahı** gizli tutulduğundan, nereye gideceğimi bilmiyordum. **Malı İstasyonunda** trenden indim. Bana cepheye gitmekte olan, genç bir **Yüzbaşı** refakat ediyordu.

Karargahta İsmet Paşanın odasına kabul edildiğimde, bana tahta bir iskemle gösterdi ve şöyle dedi:

– Artık benim ordumda bir ersin...

Hemen askerce bir tavır aldım:

– Evet Paşam...

– Başkomutanı ziyaret etiniz mi?

– Hayır Paşam...

– Şimdi gitmelisiniz. Sizi bekliyor. Döner dönmez sizi görevinize tayin edeceğim...

Yine bir subay beni **Başkomutanlık Karargahına** götürdü. **Paşanın Yaveri Muzaffer Bey**, beni O'nun odasına götürdü.

Mustafa Kemal Paşa, oturduğu koltuktan güçlükle kalkmaya çalıştı. Çünkü kırık kaburga kemiklerinin ağrıları devam etmekteydi.

Başkomutana doğru kalbimde kesin bir saygı ile gittim. O mütevazı odada, tüm gençliğin "**Bu Ulus Yaşasın**" diye ölmeyi göze alan kararını temsil ediyordu. Ne saray, ne ün, ne de herhangi bir güç **Mustafa Kemal**'in bu odadaki büyüklüğüne yaklaşamazdı.

Gittim elini öptüm. Bana;

– *Hoş geldiniz Hanımefendi...*

Dedikten sonra yanımda bulunan subayı tanıttı. Ben oturduktan sonra **Mustafa kemal Paşa, Ankara** hakkında haber sordu. Aynı zamanda tahta masasının üzerindeki haritaya eğilerek durumu, dört yaşındaki bir çocuğun bile anlayabileceği kadar açık ve sade bir ifade ile anlattı.

– ***İşte Sakarya, kıvrılarak gidiyor.***

Etrafına bir takım toplu iğneler üzerinde kırmızı/mavi kağıtlar konulmuş. Birer kelebeğe benzeyen iğneler.

Eğer askeri durum hakkındaki duygularımı **Mustafa Kemal Paşaya** söylesem kesinlikle gülerdi. **Yunan** ordusu, kocaman bir canavar gibi, **Ankara**'ya yaklaşmış görünüyordu.

Bunun karşılığı olarak **Sakarya**'nın doğusunda, **Türk Ordusu** da kıvrılarak bu canavarın **Ankara**'yı yutmasına engel olmaya çalışıyordu. Siyah canavar o kadar kocamandı ki, insana karamsarlık veriyordu.

Mustafa Kemal Paşaya sordum:

– *Eğer Ankara'ya gider de bizi geride bırakırsa, ne yaparız?*

Korkunç bir kaplan gibi güldü ve cevabını verdi:

– *İyi yolculuklar baylar, deriz ve arkalarından vurarak "Onları Anadolu'nun boşluğunda mahvederim."*

Mustafa Kemal Paşanın özelliği bambaşkaydı. Zaferden emindi. Asi takdirde, bütün arkadaşlarıyla birlikte, ölmeye hazır görünüyordu...

"HAYDİ BAKALIM, BENİM İÇİN ÖLÜN..."

Muhterem Erenli'nin "Atatürk – Başkomutan" adlı kitabından:

Bir akşam sofrada sohbet edilirken, **Atatürk** arkadaşlarına bir soru yönelterek der ki:

– ***Efendiler... Şimdi size benim için ölün dersem, ölür müsünüz?***

Sofradakilerden aldığı cevap; "**Kendisine candan bağlı oldukları, öl derse hemen, derhal ölecekleri**" şeklindedir.

Atatürk, aldığı bu cevap üzerine sofradaki masanın bir gözünü çekerek, sapı sedef kakmalı bir tabancayı çıkarıp, sofra masasının üstüne koyar ve seslenir:

– ***Haydi bakalım... Benim için ölün...***

Herkes şaşkın ve suskundur. Hiç kimsede en ufak bir kımıldanma yoktur. Sessizlik içinde gene O'nun sesi duyulur. **Atatürk**, kapıdaki nöbetçi askeri çağırır ve sorar:

– ***Mehmet, benim için sen ne yaparsın?***

Mehmetçik, bu soruya hiç cevap vermeden, masanın üzerinde duran tabancayı alıp, şakağına dayayarak tetiği çeker. Mermi sesi yerine, sadece tetiğin sesi duyulur. Orada bulunanlar şaşırırlar.

Atatürk, yerinden kalkarak **Mehmetçiği** alnından öper. Sonra da yanında bulunanlara dönerek seslenir ve der ki:

– *Efendiler... Ben sizi bir sözümle öldürecek kadar bilgisiz ve akılsız değilim. Bu hareketi ben, sizlerin ve kahraman askerin bana ne derecede bağlı olduğunuzu anlamak için yaptım. Görünüz, tabancam boştu.*

Atatürk, geçekten **Mehmetçiği** ve ulusunu çok iyi anlayan ve bilen eşsiz bir liderdi.

"ONLARI BU İŞE KARIŞTIRMA ATAM..."

Tahsin Uzer'in anılarından:

Atatürk'ün en çok hoşlandığı şeylerden birisi de, her fırsatta **Mehmetçiklerle** konuşmaktı.

Trabzon'a son gelişinde, bir sabah köşkün kapısından çıkıyorduk. Nasıl oldu fark etmeden önlerinden geçerken ve galiba biraz da sıkıştırarak daha önce dışarı çıkmış bulundum.

Benim bu ani şaşkınlığımı görünce, şöyle dedi:

– Dur Tahsin... Bak ne olacak?...

Kapıda saygı nöbeti bekleyen ere yaklaştı ve sordu:

– Adın ne senin?...

– Mehmet, Atam...

– Söyle bakalım Mehmet, bu mu büyük, ben mi büyüğüm?...

– Sen büyüksün...

– Benden büyük kimse yok mu?...

– *Yoktur Atam...*

– *İyi düşün Mehmet. Benden büyük hiç mi kimse yok?...*

– *Yoktur Atam...*

Atatürk'ün birden yüz hatları geriliyor. Çok asabileştiği zamanki gibi, yanağının biri seğirmeye başlıyordu.

O dayanılmaz bakışlarını **Mehmetçiğin** gözlerine dikiyor ve eliyle omzunu tutarak, tekrar soruyor:

– *Peki... Ya Peygamber, ya Tanrı?... Mehmet, onlar da mı benden büyük değiller?...*

Birden hepimizi şaşırtan bu soru karşısında, dimdik duran **Mehmetçiğin** boynu bükülüyor ve yalvaran saygılı bir sesle cevabını veriyor:

– *Onları bu işe karıştırma...*

Atatürk'ün gerilen yüz hatları yumuşuyor, **Mehmetçiği** kucaklayıp, alnından öpüyor.

Bizlere dönerek şöyle dedi:

– *Hangimiz bu durumu, bu kadar dahiyane bir cevapla çözümleyebilirdik. İşte Türk erinin ham ve fakat erişilmez zekası buradadır...*

Bizler hayran kalmıştık. **Atatürk** yeni bir zafer kazanmış gibi, büyük bir mutluluk içindeydi.

"ONDAN BÜYÜK KOMUTAN BULAMIYORUM..."

Muhterem Erenli'nin "Atatürk – Vatan ve Hürriyet" adlı kitabından:

Mahmut Şevket Paşanın öldürülmesinden sonra Enver Paşa Harbiye Nazırı olmuştu. Kendisi İttihat ve Terakki Genel Merkezinden ayrılıyordu.

Bu esnada Doktor Nazım Enver Paşaya şöyle der:

– *Bu durum böyle devam ederse, sizi de belki vururlar. Bari şimdiden yerinize bir halef atayın....*

Bu öneriye Enver Paşa şu cevabı verdi:

– *Mustafa Kemal...*

Halbuki, Enver Paşa ile Mustafa Kemal'in arası açıktı.

Aradan bir süre geçer, bir gün, Mustafa Kemal'in Dünya Savaşında Yıldırım Orduları Komutanlığına atandığını duyan Doktor Nazım, Enver Paşaya şöyle der:

– *Mustafa Kemal'i bu Orduya gönderme, başınıza bela olur...*

Enver Paşa bu öneriye omuzlarını silkerek der ki:

– *O'ndan büyük Komutan bulamıyorum...*

"BENİM BULUNAMAYACAĞIM YERDE EŞİM DE BULUNMAZ..."

Gazeteci İsmail Habib Beyin anılarından:

12 Mart 1923 Pazartesi gece yarısı, **Ankara Garından** özel trende **Gazi Mustafa Kemal** ve eşinin gezisine, basından beni kabul ettiler. Az sonra kompartımanına girdim.

İstiladan yeni kurtulan topraklarımızda yolları henüz düzeltememişiz, tren ağır ağır gidiyor.

Elektrik yok. Titrek bir mumun oynak gölgeli ışığı altında anı defterime eğri büğrü satırlar sıralıyorum.

Egemenliğine kavuşan yurdumda ilk gezim. Bunu yurdumu kurtaranlarla birlikte yapmaktayım.

Ruhum öyle geniş, öyle geniş ki...

Ertesi sabah **Ajans Temsilciliği** görevinin de bana verildiğini bildirdiler. Ama bu görev de dönüşte yapılacak.

Biz bu gidişle **Adana**'ya Perşembe sabahı varmış olacağız.

Ertesi geceyi **Toros**'un girişinde geçirdik. Çok soğuk var. Fakat **Toros'u** geçip de **Çukurova'**ya bakan **Durak İstasyonunda** durduğumuz zaman, hepimiz trenden indik.

Yemyeşil ovaya karşı, ılık bir güneş altında yüzümüzü ve sırtımızı ısıtıyoruz. Bir sabahın iki ucunda, iki mevsim, iki iklim değiştirmişiz.

Gazi Mustafa Kemal da yanımıza geldi ve şöyle seslendi:

– Ne güzel hava değil mi çocuklar? Ne güzel hava?

Birkaç dakika sonra eşi **Latife Hanım** da geldi. İki ay, bir hafta evvel sefarette kendilerinin bildirdiği "**İzmirli Kız**"...

Gazi, o akşam evlenme öyküsünü anlatırken şöyle diyordu:

– Ben sadece evlenmiş olmak için, evlenmek istemiyorum. Yurdumuzda yeni aile yaşamını yaratmak için önce kendim örnek olmalıyım. Kadın dediğin böyle umacı gibi kalır mı?

Mustafa Kemal ilk kez, kendi eşini, bu gezide "**Peçesiz**" bir yüzle ulusuna gösterecek.

Yalnız balayı gezisi değil, devrim gezisi de...

Nitekim, **Adana**'da bir gurup hanım, eşi **Latife Hanımı** konuk almak üzere davet ettikleri zaman **Gazi Mustafa Kemal** onlara şöyle dedi:

– Benim bulunamayacağım yerde, eşim de bulunamaz...

Türkiye'de "**Harem ve Selamlık**" ayrılığının gömülüşü bu cümle ile başlar...

"BİZİ KURTARAN O'DUR, NE EMREDERSE YAPACAĞIZ..."

Ahmet Ağaoğlu'nun 30 Ekim 1925 tarihi Hakimiyeti Milliye Gazetesinde çıkan yaısından:

Geçen gün bahçemde kuyu kazan bir köylüye sordum:

– *Şapka giyeceksin...*

– *Evet, giyeceğim...*

– *Neden?*

– *Gazi Paşamız emretmiştir...*

– *Etsin ne olur?*

Köylü yurttaş, beni aşağıdan yukarıya doğru hayretle süzdü ve sonunda şu cevabı verdi:

– *Ne olsun olur mu efendim?... Gazi Paşa olmasaydı, şimdi ben senin bu kuyunu kazabilir miydim? Bizi kurtaran O'dur. O ne emrederse yapacağız...*

Ben bağlılık ve sadakatin bu derecesine hayran kaldım. Onu daha iyi anlamak için konuşmayı sürdürmek için sordum:

– Yalnız Gazi Paşa mı yaptı?... Ulus olmasaydı Gazi Paşa tek başına ne yapabilirdi?...

– O sözün doğru. Ulus gayret etti. Fakat, Gazi Paşa da yürüttü... Gazi Paşa olmasaydı ulus kendi başına yürüyemezdi efendi...

Aldığım bu cevap karşısında büsbütün hayran oldum. Vicdan ve bilinci bu derecede gelişmiş bir ulus kuşkusuz **Cumhuriyet**'i yaşattıracak ve dünyanın en yüksek mutluluğuna erişmiş olacaktır...

"BANA BİR NÜFUS CÜZDANI VERİNİZ..."

Muhterem Erenli'nin "Atatürk – Cumhurbaşkanı" adlı kitabından:

Balıkesir'de şapka devriminin uygulandığı günlerde, Mustafa Kemal Paşa, Ordu Evinde konuk olarak bulunuyordu.

O sıralarda Balıkesir'de bulunan Neyzen Tevfik de o topluluk içinde yer almış bulunuyordu.

Neyzen Tevfik, o gece uzun uzun ney çaldı. Herkesi coşturdu.

Mustafa Kemal Paşa, Neyzen Tevfik'i yanına çağırarak elini tuttu. Ardından da sordu:

– Neyzen ne istersin söyle?...

– Paşam, sayenizde her şeyim var. Teşekkür ederim...

– Hayır, bir şey iste...

– Madem ki emrediyorsunuz, bana bir nüfus cüzdanı emrediniz...

– Senin nüfus cüzdanın yok mu?

– Hayır Paşam... Bundan önce Hükümet yoktu ki, nüfus cüzdanım olsun...

"HİÇBİRİMİZ SANATKAR OLAMAYIZ..."

Vasfi Rıza Zobu'nun anılarından:

Yıl 1930...

Anakara, Türk Ocağı'nın yeni yapılan binasındaki tiyatro salonunda, onbir gece ve dört gündüz temsil verilecek.

Gazi Mustafa Kemal Paşa da bu temsillerin yarısından çoğunu gelişleriyle onurlandıracaklar...

Nisan aynın ilk haftası içindeydik. **Çiftlikteki Marmara Köşküne** gece yemeğine hepimizi davet ettiklerini, iki gün öncesinden bize haber verdiler.

Hanımlar tuvaletli, erkekler ise smokinli olacaklardı.

Bütün Bakanların, Milletvekillerinin ve **Ankara**'daki **Büyükelçilerin** bulunacağı o gece biz de temsil vermeğe, **Gazi**'nin huzuruna kavuşmağa karar verdik.

Gecenin sohbetleri pek içten ve neşe içinde geçti.

Saatler gece yarısını aşmıştı. Ertesi gün provamız, gecesi de oyunumuz vardı. "**Acaba izin istesek ayıp olur mu**" düşüncesi içindeydik.

Doktor Reşit Galip Bey, Gazi Paşa tarafından sevilen; konuşmaları O'nun tarafından hoş karşılanan, zeki yaradılışlı bir Milletvekili idi.

Bizlerin düşüncelerini aldıktan sonra, şöyle seslendi:

– Ben söyler, size izin alırım. Takılın peşime...

Toplu halde yaklaştık **Paşaya**... Etrafında çepçevre olduk. Bizim bir şey söylemek istediğimizi anlamıştı. "*Ne istiyorsunuz?*" der gibi, bizleri süzdükten sonra, ortamızda bulunan **Doktor Reşit Galip Bey**'e şöyle bir baktı.

Doktor Reşit Bey, hemen söze başladı:

– Paşam... Yarın akşam temsilleri olan bu sanatkarlara izin verseniz?...

Gazi Mustafa Kemal Paşa ayağa kalktı. "*Peki*" ya da "*Hayır*" demedi. Sadece olumlu bir bakışla bizleri süzdü. İzin çıkmış demekti bu...

Doktor Reşit Galip Bey:

– Öyleyse izin verirseniz, ayrılırlarken elinizi öpmek istiyorlar...

Dedi, demedi, diyemedi...

"O" ahenkli sesi ve kesinlikle inandırıcı söz yeteneğiyle bize şöyle dedi:

– Hayır...

Hepimize bir şaşkınlık geldi. Aykırı bir istekte mi bulunmuştuk acaba?

Kulaklarımızdan ruhumuza kadar işleyen sözlerine devamla; "*Siz...*" dedi.

Beğenmedi şu sözcüğü, düzeltircesine baştan aldı:

– *Biz hepimiz Milletvekili oluruz... Bakan oluruz... Hatta Cumhurbaşkanı oluruz... Ama hiçbirimiz sanatkar olamayız... Reşit Galip Bey... Bilin ki, Sanatkar el öpmez. Sanatkarın eli öpülür...*

Der demez hepimiz birer sulu göz kesiliverdik, o anda...

Bu sözleri söyleyen sıradan bir **Devlet Başkanı** değildi. Dünyanın kabul ettiği en büyük insandı...

Bu sözler karşısında şaşkınlığa uğramıştık.

Konuşmayı, durumunu hiç bozmadan sonuna kadar dinleyen **Doktor Reşit Galip Bey**, keskin zekası ile atıldı ve şöyle dedi:

– *Evet Paşam... Biz Milletvekili oluruz. Hatta Cumhurbaşkanı da oluruz... Ama, hiçbirimiz bir Mustafa Kemal olamayız... Veriniz de elinizi öpelim...*

Bizlerde söz edecek güç yok. Yüzümüz pancar gibi kızarmış, ellerimizde mendil, yine göz yaşlarımızı siliyoruz.

Bu zekice verilen cevabı **Mustafa Kemal Paşa**'nın beğendiği belli idi.

Ama "O", tarihe geçecek kadar güzel konuşmasına başlamıştı.

Doktor Reşit Galip Bey'i adeta duymamazlığa geldi ve şöyle konuştu:

– *Türk'ün bu temiz nesli, Türk'ün bugünkü ve gelecekteki çocukları; zekaları ile, sanat yetenekleri ile, varlıkları ile yaşayacaklardır. Türk Ulusunun bol verimli gelece-*

ği karşısında dünyayı hayrete düşüreceklerdir. Bu sizin Mustafa Kemal'inizin varlığı ile kaim değildir. Mustafa Kemal yoktur. Mustafa Kemal ölecektir... "O"nun bir anısı eğer gelecek kuşakların akıllarında bir yer edinirse, işte "O"na en büyük ödül bu... Reşit Bey... Eğer içinizde sizin gibi düşünenler varsa, üzüntü ile karşılarım...

Doktor Reşit Galip Bey de, o mecliste bulunan diğerleri de bizim halimize dönmüşlerdi. Bu hal; sevinç, heyecan ve böyle bir insana sahip olma gururu içinde dökülen gözyaşları idi...

"İZİN VERİRSENİZ MASADAN KALKAYIM..."

Selami İzzet Sedes'in anılarından:

Dolmabahçe Sarayında, Atatürk'ün Başkanlığında dil sorunu konusunda özel bir toplantı vardı.

Dil uzmanlarımız, profesörlerimiz, gazete başyazarları büyük bir masanın etrafında oturmuşlardı.

Besim Atalay ve arkadaşlarının tezi özetlendi: Yavaş gelişmeyi bir yana bırakıp, oluşturulmuş sözcükleri bir atılımda, dilin bünyesine sokmak...

Atılımdan, bir atılımda ilerlemekten büyük bir haz ve istek duyan **Atatürk**, bu tezi benimsedi ve herkese sordu:

– *Bu olabilir mi?...*

– *Hay hay...*

Dediler.

Atatürk, Yunus Nadi Bey'e döndü ve sordu:

– *Siz ne dersiniz?...*

– *Bendeniz olmaz derim, Efendim...*

– *Öyleyse siz bu masanın başından kalkınız Nadi Bey...*

Yunus Nadi Bey, masadan kalktı.

Atatürk, bu sefer **Falih Rıfkı Bey**'e sordu:

– *Sen ne dersin?...*

– *Bendeniz de olmaz derim, Efendim...*

– *Öyleyse sen de masadan kalk...*

Falih Rıfkı Bey masadan kalktıktan sonra, **Atatürk**, bu sefer **Necmettin Sadak**'a döndü ve sordu:

– *Sizin fikriniz nedir, Necmettin Bey?...*

Necmettin Sadak,oturduğu yerden doğrularak şöyle der:

– *İzin verirseniz ben de masadan kalkayım, Efendim...*

"DİN İÇİN YOL BİR MİDİR?..."

Esat Hoca (Esat İleri)nin anılarından:

Size devrimimizin önemli bir olayının bugüne kadar yayınlanmamış, belki de unutulmuş bir safhasını açıklayacağım. Bunu anlatmış olmak, o devrimin tüm evrelerini adım adım izlemiş bir yurttaş sıfatıyla benim hem vatani, hem de vicdani bir borçtur.

Sorun şudur; henüz büyük saldırı olmamıştı. Bir gün **Başkomutan Gazi Mustafa Kemal Paşa**, tüm komutanlar ve hocalar toplansın buyurmuşlardı. Çadırda toplandık. Hepimize ayrı ayrı övgülerde bulunduktan sonra şu soruyu sordular.

– ***Din için tarik*** (yol) ***bir midir?... Yoksa muhtelif midir?...***

Sustuk ve bakıştık. **Gazi**, hepimizden birer birer cevap istedi ve hepimiz de şu cevabı verdik:

– ***Elbette birdir...***

Gülümsediler ve ardından şöyle konuştular:

– Evet... Öyle olması gerekir. Fakat öyle değildir. Bakınız, İstanbul Hükümeti, beni idama mahkum etti ve orada bulunan Dinin en büyük temsilcisi de bunu onayladı. Burada da Dinimizin en büyük temsilcisi, İstanbul Hükümetinin verdiği ve Şeyhülislam'ın onayladığı "Fetva"yı uygun bulmuyor... O halde, Din için yol bir değildir, demek oluyor...

Orada bulunan hepimiz susmuştuk. Gazi Paşa hepimize bir kez daha baktıktan sonra konuşmasını şöyle devam ettirdi:

– Din ile dünya işlerini birbirinden ayırmak gerekir.

Toplantı bitmişti, dağıldık. **Atatürk**'ün bu toplantıdan çok sonra verdiği, "**Din ile Dünya İşlerini Birbirinden Ayırma**" kararı rastgele verilmemişti.

"ADI; MEHMET, EFENDİM..."

Vehbi Sait'in anılarından:

Yurdumuzun Güney İllerinde, halkımız arasında **Arap** şivesiyle konuşanlar vardır.

Atatürk, çıktığı yurt gezilerinin birinde, **Antalya**'yı onurlandırmıştı.

Kendisini karşılamaya gelen vatandaşlarla sohbeti sevdiği için, orada bulunan bir köylü yurttaşa sorar:

– *Adın nedir?...*

– *Muhammed, Efendim...*

Aldığı cevap **Atatürk**'ün canını sıkar, çıkışır bir tavırla şöyle der:

– *Muhammed, Arap ismidir. Türk'ün adı "Mehmet"tir...*

Antalya dönüşünde **Konya**'ya uğrayan **Atatürk,** bir akşam yemeğinde, sohbetinde hazır bulunanlardan birine sorar:

– *Peygamberimizin adları nedir?*

Atatürk'ün bu ad nedeniyle çıkıştığını duyan, fakat neden çıkıştığını bilmeyen bu zat, hiç düşünmeye gerek görmeyerek, soruyu şöyle cevaplar:

– *Mehmet, Efendim...*

"CUMHURBAŞKANI MUSTAFA KEMAL ELİYLE HAZRETİ ALLAH'A..."

Muhterem Erenli'nin "Atatürk – Cumhurbaşkanı" adlı kitabından:

Cumhurbaşkanlığı Özel Kalem Müdürü, günlük evraklarla birlikte Atatürk'e, Dörtyol ilinde haksızlığa uğrayan ve çözüm bulamayan bir yurttaşın garip dilekçesini de sunmuştu.

"Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal eliyle, Hazreti Allah'a..."

Başlığını taşıyan dilekçenin içeriği ise şöyleydi:

"Ya Rabbi... Derdimi şimdiye kadar dökmediğim ilgili yer kalmadı. Fakat hiçbir çare bulamadım. Şimdi ise onyedi milyon insanın kurtarıcısı büyük bir adamın aracılığı ile size dilekçemi iletiyorum.

Eğer bu sefer de derdime çare bulunmazsa, artık sana varmaya zorunlu kalacağım..."

Gazi Mustafa Kemal Atatürk, dilekçeyi okuduktan sonra yaverine şu cevabı yazdırır:

"Aracılığımla Büyük Tanrı Katına yazılan dilekçeniz tarafımdan okundu. Bizim yapabileceğimiz işler için, Huzura çıkmanıza gerek yoktur.

Bundan sonra, ben yaşamda kaldığım sürece, dertlerinizi ilk olarak bana söyleyiniz.

Eğer acizlik gösterecek olursak, o zaman Büyük ve Yüce Varlığa başvurabilirsiniz...

Dileğiniz yerine getirilmiştir..."

"HALK İLE YAKINDAN TEMAS..."

Mustafa Kemal'in Hakimiyeti Milliye Gazetesi – Ankara 13.3.1926 ila 12.4.1926 tarihli sayılarında yayınlanan anılarından:

Yıl 1919... Bahar ayları...

O sıralarda özellikle **Anadolu**'ya geçen **Komutanlarla** ilgileniyorum.

Kulağımdan rahatsız olduğum günlerden biri idi. Arkadaşım **Ali Fuat Paşa**, beni hasta yatağımda ziyaret etti.

Kendisi **Ulukışla** taraflarından trenle **Ankara**'ya nakledilmek üzere bulunan **20'nci Kolordu Komutanlığını** alacaktı.

Aramızda şöyle bir konuşma geçti:

– Bu Kolordunun başında mutlaka bulunmalısın. Bundan sonra önemli şeyler olacaktır. Kolorduna hakim ol. Etrafına güven ver. Hele, hele halk ile yakından temas et.

– Ben de artık İstanbul'da daha fazla kalmak istemiyorum. Paşam, ben ve Kolordum daima emrindedir...

– *Evet Fuat, beraber çalışacağız...*

Ali Fuat Paşa ile **Askeri Kurmay Okulunda**, aynı sınıfta uzun süre arkadaşlık etmiştim.

Askerlik hayatımın kanlı ve buhranlı devrelerinde birlikte bulunmuştum. Beni çok sevdiğini bilirdim.

Babası **Fazıl Paşa** beni o kadar severdi ki, ara, sıra gelir, boynuma sarılır. *"Senden, Fuat'ın kokusunu alıyorum"* derdi.

"BEYKOZ İMAMI BURADA MI, GELSİN DE KONUŞALIM..."

Beykoz İmamı Hafız Efendinin anılarından:

Büyük devrimlerin birbirini izlediği günlerdeydi. Ben o zaman **Beykoz Camiinde** İmamlık yapıyordum.

Bir ikindi vakti iskelenin yanındaki kahvede oturuyordum.

Bir ara birkaç otomobil durdu.

En önde duran otomobilden, o zamana kadar hiç karşılaşmamış olduğum, fakat görür görmez tanıdığım **Atatürk** çıktı.

Sevincimden şaşkına dönmüştüm. O'nun geldiği haberi o kadar çabuk yayılmıştı ki, bütün **Beykozlular**, bir an içinde etrafını sarıverdiler.

Halkın sevinç gösterileri, seslenişleri bir uğultu halinde yükseliyordu.

Herkes bir adım daha ileri giderek, O'na yaklaşma çabası içindeydi.

Atatürk, vakur, içten gelen sevgiyle çevresine baktıktan sonra, toplananları susmaya davet etti ve sordu:

– Beykoz İmamı burada mı?... Gelsin de konuşalım...

Ben zaten tam karşısında bulunuyordum. Kalabalıktan sıyrılarak ileri çıktıktan sonra karşısına geldim.

Kendisini selamladıktan sonra şöyle dedim:

– *Buyurun Paşam... Konuşalım...*

Atatürk, sol avucunda duran üzümleri bana göstererek sordu:

– *Hoca!... Bu helal da, bunun suyu niçin haramdır? Bana anlatsana...*

Birdenbire şaşırmıştım. Bu güç soruya ben nereden, nasıl cevap bulacaktım. Bir süre düşündükten sonra dahi, aklıma inandırıcı hiçbir cevap gelmiyordu.

Adeta bayılacak gibi oldum. **Allah**'ımdan yardım bekliyordum.

Bir ara nasıl oldu bilmiyorum. Aklıma gelen bir cümle iradem dışında dudaklarımdan döküldü ve şöyle cevap verdim:

– *Paşam!... İzin verirseniz, sorunuzu gene bir soru ile cevaplayacağım. Eşiniz size helal da, kızınız niçin haram?...*

Atatürk, bu sözümü işitince hafifçe tebessüm ederek yüzüme dikkatle baktı ve başını sallayarak şöyle konuştu:

– *Hoca, sen bilginsin. Ben ise bilgisiz softaları arıyorum. Yarın Saraya gel de seninle sohbet edelim...*

Ertesi gün buyruğu üzerine **Dolmabahçe Sarayına** gittim.

Beni kabul edip, karşısına oturttu.

Saatlerce bana **Kur'an**'dan ayetler okutarak, kendisi açıklamalarını yaptı.

O, gerçekten çok büyük bir adamdı...

"GENELGE İLE DEVRİM OLMAZ..."

Cemal Fırat'ın anılarından:

1924 yılının İlkbahar aylarıydı.

Erzurum ve **Pasinler**'de olan depremden bir çok köyün evleri yıkılmıştı.

Atatürk, yıkılan köyleri görmek ve yurttaşlarının acılarını paylaşmak için **Pasinler**'e geldi.

O çevre halkı ve köylüler gelmişlerdi.

Atatürk, onlarla görüşmek için okulun önünde bulunan alanın bir köşesinde yanında bulunanlarla birlikte oturmuştu.

O zaman **Pasinler**'in yaşlı bir **Kaymakamı**, genç bir katibi vardı.

Atatürk, önce **Kaymakamla** yapılacak işler üzerinde görüştü. Sonra da çevresini saran halkın içinden yaşlı bir köylüyü çağırarak sordu:

– ***Depremden çok zarar gördün mü baba?...***

Bu ani çağrılış ve beklenmedik soru yaşlı köylü yurttaşı şaşırtmıştı. Kollarını göğsüne bağladı, boynunu büktü ve bir şeyler söylemek istedi.

Atatürk, onun kararsızlığını görünce yeniden sordu:

– *Hükümet sana kaç lira verirse zararını karşılayabilirsin?...*

Yaşlı yurttaş **Kürt** şivesiyle şöyle der:

– *Valle, Padişah bilir...*

Atatürk gülümsedi. Yaşlı köylünün ne demek istediğini anlamıştı. Yumuşak bir sesle tekrar sordu:

– *Baba... Padişah yok... Onları siz kaldırmadınız mı? Artık söyle bakalım zararın ne?...*

Yaşlı köylü yine aynı cevabı tekrarladı:

– *Padişah bilir...*

Bu cevap karşısında **Atatürk**'ün, yüz hatları birden değişti.

Kaşlarını çatıp, **Kaymakama** döndü ve şöyle seslendi:

– *Siz daha devrimi yaymamışsınız...*

Bir anda **Kaymakam** dona kaldı. Cevap veremedi.

İmdadına yetişmek ister gibi genç katip, öne atıldı.

Görevini başarmış kişilere uygun bir ağırbaşlılıkla şöyle dedi:

– *Köylere genelge ile bildirdik, Paşam...*

Atatürk'ün fırtınalı yüzü, daha fazla karıştı.

Kaşlarını yukarıya doğru kaldırarak dedi ki:

– *Oğlum... Genelge ile devrim olmaz...*

"GÖRSÜNLER BAKALIM, BEN ÖLÜMÜYÜM, SAĞ MIYIM?..."

Şevket Özengin'in anılarından:

Yıl 1938...

O büyük önderin sağlık durumu iyi değil. Acıları gittikçe artıyor. **Türk Ulusu** üzüntülü ve endişelidir.

Doktorlar, konsültasyonlar ve uygulanacak tedavi yöntemi saptanıyor. Üç ay köşkten çıkmayıp, dinlenmesi gereği öneriliyor.

Geziye çıkmak ise kesinlikle yasaktı. **Atatürk**, ilk olarak hepsini kabul etti, uygulayacağını bildirdi.

Benim o gün görevim gece saat 24'e kadar **Atatürk**'ün emirlerini beklemekti.

Yatak odasında uzun koltuklu bir şezlonga dayanmış, gözünde gözlüğü, sırtında beyaz bir entari gazete okuyordu.

Saat 11'de beni yanına çağırdı. Yanına girdiğim zaman radyoyu işaret ederek şöyle dedi:

– *Biraz daha aç...*

Radyoda **Fransızca** konuşmalar vardı.

Bir an dikkat kesildi. Ben ise **Atatürk**'ün yüzüne bakıyordum.

Birden yüz hatları gerildi, kaşları çatıldı. Söylenenlere çok fena öfkelenmişti. Bu durum her halinden belliydi.

Hemen **Özel Kalem Müdürü Süreyya Bey'i** çağırmamı istedi.

Özel Kalem Müdürü Süreyya Bey geldiğinde şöyle seslendi:

– ***Hemen radyo haberini not ediniz...***

Yayın son bulunca **Türkçeye** çevrilerek okumasını söyledi.

Özel Kalem Müdürü Süreyya Bey, az sonra not aldığı metni okumaya başladı:

– ***Türklerin güvendikleri en büyük koruyucu Atatürk çoktan ölmüştür. Otomobilinde gezdirdikleri Atatürk değil, O'nun şeklindeki bir büstüdür. Biz Hatay'ı vermek değil, çevre illerini dahi pek yakında işgal edeceğiz.***

Atatürk haklı olarak bu saçma habere öfkelenmişti. Hemen **Başyaver Celal Bey'i** çağırtıp şu emri verdi.

– *Yarın akşam geziye çıkıyorum... Tren hazırlansın...*

Doktorların koyduğu sürenin henüz bir ayı bile geçmemişti. Bu geziyi hiçbir kimse uygun bulmuyordu. Vücudunun sarsılmasıyla, yorgunluk hastalığı tekrarlamış olacaktı.

Ama, hiçbir kimse O'nu engelleyemedi ve yola çıkıldı.

Trende etrafındakilere şöyle diyordu:

– *Görsünler bakalım... Ben ölmüş müyüm, sağ mıyım?...*

Yolculuk **Mersin**'e kadar sürdü. Civar halkı çok etkileyen bir propaganda ve alçakça yapılan yayın, bir süre için onları inandırmış gibiydi.

Atatürk'ü o gün nasıl çılgınca bir gösteri ile karşıladıklarını anlatmaya sözcük bulamıyorum.

Vali Konağında bir hafta konuk kalıp, ardından **Adana**'ya döndük. O gün geçit töreni vardı.

"Alay Bayrağı geçiyor..." diyerek, ayakta duracak gücü olmadığı halde, bastonunu bir sağa, bir sola değiştirerek kendine güç katıyor ve saygı ile töreni izliyordu.

Ardından, **Tarsus**'u ziyaret edip, **Ankara**'ya geldik. Bir gece kaldıktan sonra da, bu sefer **İstanbul**'a gideceğini söyledi...

"BEN ORAYI BARIŞLA ALACAĞIM..."

Şevket Özengin'in anılarından:

Bir gün **Mareşal Fevzi Çakmak, İstanbul'a Atatürk'ü** ziyarete geldi. **Atatürk** yastıklara dayanarak yarı uzanmış bir şekilde oturuyordu.

Sohbetlerinde söz konusu **Hatay** olunca, **Mareşal** şöyle konuştu:

– *İzin verirseniz iki bölük askerle, yirmidört saat içinde Hatay'ı işgal edeyim. Yalnız doğabilecek olan olayların sorumluluğunu siz hesaplarsınız...*

Atatürk, bu sözlere karşı sağ eli ile dudakları büktü. Gözlerini kapatarak bir dakikalık düşünmeden sonra **Mareşal Fevzi Çakmak**'ın önerisine şu tarihi karşılığı verdi.

– *Hayır... Savaş yapıp kan dökmeyeceğiz. Ben orayı barışla alacağım...*

Bu karşılığa kalben memnun olan **Mareşal Fevzi Çakmak, Atatürk**'ün hastalığından üzgün bir şekilde yanından ayrıldı.

Birçok bakanlar, görevliler sık sık **Atatürk**'ün hastalığı süresince kendisini hep ziyaret ettiler.

Yurt görevleri konusunda gerekli görüşlerini bildirerek direktifler almaktaydılar.

Böylece, sorunların çözümlerinde kolaylıklar sağlanmış olmaktaydı.

En sonunda **Hatay, Anavatana** katıldı.

Kavgasız, gürültüsüz, patırtısız bir şekilde **Türk Ulusunun** onurlu bağrındaki yerine katılmış oldu...

"SEN SEVİLEN ADAMSIN... KORKUNÇ OLAMAZSIN..."

Falih Rıfkı Atay'ın anılarından:

Atatürk'ün davasına derinden inanan, ölesiye bağlı, fakat içini dökmekten, düşüncelerini açıklamaktan hiç çekinmeyen fikir arkadaşlarından bir de **Recep Peker** idi.

Atatürk, yanında oturan **Recep Peker**'e sordu:

– *Sen, benden korkar mısın?...*

Recep Peker gülümseyince, **Atatürk** şöyle der:

– *Karşıma geç...*

Recep Peker karşısına geçti.

Atatürk yine sordu:

– *Korkar mısın, korkmaz mısın, söyle?...*

– *Hayır... Ne senin arkadaşların korkaktırlar, ne de sen korkunçsun... Biz inanarak senin ülküne bağlıyız. Sen sevilen adamsın, istesen de korkunç olamazsın...*

Atatürk, tebessüm etti ve şöyle dedi:

– *Gel gene yanıma otur...*

"BABAMIN TARLASI DEĞİL Mİ?..."

Salih Bozok'un anılarından:

Olay **Atatürk Orman Çiftliği** hudutları içinde geçer.

Kendi tarlasıymış gibi tarlayı süren bir köylüye görevliler mani olmak isterler, ama hiç söz dinletemezler.

Bunun üzerine durum **Atatürk**'e bildirilir.

Atatürk de; *"Bir Göreyim..."* der.

Yanındakilerle beraber tarlayı süren köylünün yanına giderler.

Yanındakiler şöyle der:

– ***İşte bu...***

Atatürk, yavaş yavaş sabanı başında çiftini sürmekte olan köylünün yanına yaklaşır ve sorar:

– ***Burada ne yapıyorsun?...***

Köylü gülerek ve sakin bir sesle şöyle cevap verir:

– ***Tarlayı sürüyorum...***

– ***İyi ama bu tarla senin mi?...***

– Değil...

– Kimin?

– Atatürk'ün.

Aslında köylü bu cevabı vermekle suçu kabul etmiş oluyordu. Bu bile bile bir tecavüzdü.

Bu haksızlık karşısında **Atatürk**, biraz daha yüksek sesle şöyle der:

– Ama sen başkasına ait toprağın, ona sormadan, izin almadan sürüp ekilemeyeceğini bilmiyor musun?...

Köylü telaşsız ve aynı yumuşak sesle şöyle cevap verir:

– Biliyorum... Benim bu tarlayı sürüp ekmeğe hakkım vardır.

Atatürk'ün kaşları çatılmıştı.

Büyük bir merak ve hayretle sorar:

– Bu hakkı nereden alıyorsun?...

– Çok basit Paşam... Atatürk, bizim babamız değil mi? İnsan babasının tarlasını sürüp, ekerse kabahat mı işler?

Atatürk tümüyle yumuşayıvermişti. Yüzünde bir gülümseme dolaştı. Çatık kaşları gevşedi.

Köylünün sırtını okşamaktan kendini alıkoyamadı...

– Haklısın...

"KALEMİ ELİNE AL VE YAZ..."

Mazhar Müfit Kansu'nun anılarından:

Erzurum'dayız. Mustafa Kemal bana dönerek:

– Mazhar, not defterin yanında mı?

– Hayır Paşam.

– Zahmet olacak ama, al, gel. Bilirsin hep, "Hafızamız zayıfladığı zaman, Mazhar Müfit'in defteri çok işe yarayacak", derim. Ancak senden bir isteğim var. Bu yazacağın sayfayı kimseye göstermeyeceksin. Sonuna kadar gizli kalacak. Bir ben, bir Süreyya (Özel Kalemi), *bir de sen bileceksin. Şartım bu. Sayfanın başına tarih at.*

– Koydum efendim. 7/8 Temmuz 1919 sabaha karşı.

– Öyleyse yazmaya başla. "Zaferden sonra Hükümet şekli Cumhuriyet olacaktır." Bu bir. İkincisi; "Padişah ve Hanedan hakkında zamanı gelince gereken işlem yapılacaktır." Bu üçüncüsü; "Örtünme kalkacaktır." Bu ise dördüncüsü; "Fes kalkacak, uygar Milletler gibi şapka giyilecektir."

Bu anda kalem birden elimden düştü. Paşa ile zaman zaman senli, benli konuşurduk.

Dedim ki:

– Darılma ama Paşam, sizin hayal peşinde koşan pek çok taraflarınız var.

Mustafa Kemal Paşa:

– Bunu zaman gösterecektir. Sen yaz. Beşincisi; "Latin harfleri kabul edilecek."

– Paşam yeter... Yeter... Cumhuriyet ilanını başarmış olalım da üst tarafı yeter.

Yanından ayrıldım. Gün ağarmak üzere idi.

"MUSTAFA KEMAL PAŞAYA HAKARET EDEN ÖĞRETMEN..."

Tahsin Öztin'in "Mustafa Kemal'den Atatürk'e" adlı kitabından:

Akrabasından birinin **İzmir** suikastında hüküm giymiş olmasının hıncını taşıyan genç öğretmen, bu hıncın etkisi altında, **Mustafa Kemal**'e çok ağır bir şiir kaleme alır.

Önüne gelene de okur.

Mustafa Kemal Paşa hakkında ağır suçlamalarla dolu şiir, ilgili savcıyı harekete geçirir.

Genç öğretmen suçunu inkar etmez.

Saçtığı zehirlerin, hakaretlerin kendisine ait olduğunu mahkemede yargıç önünde de itiraf eder.

Sonuçta hapse mahkum olur.

Ama, mahkumiyetinin daha birkaç ayında **1933 te Cumhuriyetin 10'uncu yılı affı** imdadına yetişir ve hapisten çıkar.

Mesleğine dönmek için **Milli Eğitim Bakanlığına** gerekli başvuruyu yapar. Olumsuz cevap alır.

Danıştay'a gider.

Tayini hakkında herhangi bir kanuni sakınca kalmadığını öğrenince, tekrar **Milli Eğitim Bakanlığına** başvurusunu tekrarlar.

Milli Eğitim Bakanının ***"Bakanlığımız sizi tekrar işe alma sorumluluğu taşımamaktadır"*** cevabı üzerine şöyle der:

– Zorunlu hizmetim vardır, tekrar işime dönmek istiyorum..."

Milli Eğitim Bakanı şöyle yanıtlar:

– Sizi borcunuzu ödemekten muaf tutuyorum..

Bu cevabı duyan genç öğretmen hiddetlenir ve şöyle karşılık verir:

– Benim borcum şahsınıza değil, devletedir. Siz devlet borçlarını affetmek yetkisine sahip değilsiniz...

Milli Eğitim Bakanı ***sakindir ve şöyle der:***

– Bakanlığımızca hakkınızda yapılacak başkaca işlem yoktur.

Bunu duyan genç öğretmen bir daha sorar:

– Niçin?

Milli Eğitim Bakanı ***yanıtlar:***

– Oğlum!... Suçun doğrudan doğruya Mustafa Kemal'in şahsına aittir. Biz kendi başımıza karar vermeyiz...

Genç öğretmen kararlıdır ve şöyle der:

– O halde ben bizzat Mustafa Kemal'e çıkacağım...

Milli Eğitim Bakanı süratle kapıya doğru ilerleyen genç öğretmenin ardından seslenir ve der ki:;

– Dur gitme. Pek inatçıymışsın. Bir çare düşünelim. Sen bana bir hafta sonra gel..."

Aradan kısa bir süre geçer.

Mustafa Kemal'in sofrası.

Milli Eğitim Bakanı Hikmet (Bayur) da sofradadır.

Bir ara fırsatını bulur.

Mustafa Kemal Paşanın kulağına eğilir ve aralarında şöyle bir konuşma geçer:

– Paşam!... Hani hakkınızda ağır bir şiir yazmış olan bir öğretmen vardı ya!...

– Evet!...

– Aftan yararlandığı için, tekrar öğretmenliğe atanmasını istiyor...

– Atanmasında kanuni bir sakınca mı var?

– Hayır Paşam...

– O halde niçin bana soruyorsunuz?

– İşlediği suç şahsınız hakkındadır da...

– Aşk olsun sana!... Şahsi garezim dolayısıyla kanuni yükümlülüklerin yerine getirilmesine engel olacak kadar beni egoist olarak mı gördün? O genci hemen ilk açılacak yere atamasını yaparsınız...

Bir hafta sonra gereken atama yapıldı.

Bu genç öğretmen yıllarca öğretmenliklerde bulunarak görevini yapan, romancı, şair **Sabahattin Ali** idi...

"SİZ BAŞINDA KALIRSANIZ BAŞLADIĞIMIZ İŞLERİ YÜRÜTEBİLİRİZ..."

Mustafa Kemal'in Hakimiyeti Milliye Gazetesi – Ankara 13.3.1926 ila 12.4.1926 tarihli sayılarında yayınlanan anılarından:

Yıl 1919... Mayıs ayı...

Ben artık son denilecek temaslar ve görüşmelerde bulunurken, **İstanbul** içinde olumlu bir şekilde çalıştığını bildiğim bir makamdan bahsetmeliyim.

O günlerde **Harbiye Nezaretine** (Bakanlığına) geçen **Cevat Paşa**, faziletinden ve liyakatinden emin olduğum **Fevzi** (Çakmak) **Paşaya, Genel Kurmay Başkanlığını** teklif etti.

Ben, **Fevzi Paşayı** çok eskiden tanırdım. **Anafartalar Gurup Kumandanlığından** ayrıldığım zaman, yerime onu tayin etmişlerdi.

Bir tarihte **2'nci Ordu Kumandanlığından,** 7.ci **Yıldırım Orduları Kumandanlığına** geçtiğim zaman da, benim yerime gene o faziletli arkadaşımı tayin etmişlerdi.

Sonradan istifa ettiğim **7'nci Ordu Kumandanlığını** da gene kendisine devretmiştim.

Fevzi (Çakmak) **Paşa**, beni istifa zorunluluğu karşısında bırakan sebeplere göğüs germek için, sıhhatini kaybetmiş ve hayatının neredeyse tehlikeye girdiğini görmüştüm.

Önemli olan, **Fevzi** (Çakmak) **Paşa**, **Genel Kurmay Başkanlığında** ne yapacaktı, ne yapabilirdi?

Eninde, sonunda bu Milletin silaha sarılacağından şüphesi yoktu. Halbuki, **Mütareke** şartlarına göre bütün silahlar ve yerdeki cephane **İtilaf Devletlerine** teslim edilecekti.

Fevzi (Çakmak) **Paşa**, **Mütareke** şartlarını uygular görünerek, eğer silah ve cephaneler, **İtilaf Devletleri** tarafından kolaylıkla nakledilebilecek yerlerde ise, onları **Anadolu**'nun içinde kalabilecek gibi, bir takım değişik yollardan sevk eder gibi davranmıştır.

Örneğin, **Diyarbakır**'daki silah ve cephaneler trenle **İstanbul**'a gelebilecek iken, **Fevzi** (Çakmak) **Paşa** öyle sebepler buldu ki, bunlar kağnılarla **Sivas** üzerinden **Samsun Limanına** gelmesi zorunlu kılındı.

Şunu rahatlıkla söyleyebilirim ki, bütün bu kafileler, silahlar ve cephaneler sonunda benim elime geçmiştir.

Çanakkale'deki toplarımızda imha edilecekti. Gerek **Fevzi** (Çakmak) **Paşa**, gerekse onun yerine geçen **Cevat Paşanın** yaptığı tertiplerle bu toplar, gizlice sonradan bizim işimize yarayacak yerlere gönderildi.

Ayrıca bunlarla yetinmeyip, İstanbul'daki depolarda bulunan silah ve cephaneler, hiç kimse farkına varma-

dan, daha sonra istediğimiz yerlere gönderilecek tertipler yapılarak halledilmiştir.

Cevat Paşa, bir gün **Harbiye Nezaretinden** (Bakanlığından) çekilmek zorunda kalınca, **Fevzi** (Çakmak) **Paşaya** der ki:

– ***Paşam, göreceksiniz ki, sık sık Harbiye Nazırları*** (Bakanları) ***değişecektir. Fakat, siz yerinizde kalınız ki, başlanılan işleri yürütebilesiniz.***

Fevzi (Çakmak) **Paşanın**, **Ankara**'ya gelinceye kadar, ıstıraplara nasıl tahammül ettiğini, süngü tehditleri altında bile, beni aydınlatacak ve bilgilendirecek önlemler aldığını, söylemeliyim.

"BEN VE EMRİMDEKİ SUBAYLAR EMRİNİZDEDİR..."

Tarih: 10 Temmuz 1919

Yer: Erzurum

Mazhar Müfit Kansu ve Rauf Orbay'ın anılarından:

Mustafa Kemal'in Ordudan ayrılması nedeni ile, Rauf Beyle birlikte, Orduya ait binadan çıkıp, Valinin evine taşınmışlardır. Bu istifadan 24 saat geçmeden, Mustafa Kemal'in Kurmay Başkanı Albay Kazım (Dirik) Bey der ki:

– *Paşam, artık siz Ordudan istifa ettiniz. Bu sebeple sizin Kurmay Başkanınız olarak kalamam. Başka bir askeri görev için, General Karabekir'e başvurmama izin verin. Elimdeki bu belgeleri kime teslim etmem gerekiyor.*

Mustafa Kemal bu sözler üzerine çok sarsılır ve der ki:

– Öyle mi? Pekala, o zaman belgeleri Hüsrev'e (*Gerede*) ver...

Dönüp Rauf Beye der ki:

– Gördün mü Rauf? Haklı değil miymişim? Resmi unvanların ne kadar değerli olduğunu görüyorsun, değil mi? Daha düne kadar tüm benliği ile bana hizmet eden bir adamın bu davranışı, görüşlerimde haklı olduğumu göstermiyor mu? Şimdi tanığı olduğumuz şu tutumun İnşallah arkası gelmez. Yoksa seninle beraber yapacağımız bir şey kalır, o da ayak altında ezilmekten korunmak için, emin bir yere çekilmektir.

Bunun üzerine Rauf Bey der ki:

– Herhalde, bu istifa ile Kolordu komutanı Kazım Karabekir Paşanın da hakkınızdaki sevgi ve saygısı artmıştır.

Rauf Bey kendi anılarında bu anda gördüğü durumu şöyle anlatır:

Mustafa Kemal'in askerlik görevinden istifası, yakın arkadaşlarımız arasında bile panik yarattı.

Mustafa Kemal Paşa da son olaylarla ve özellikle kendi **Kurmay Başkanın**, bu şekilde ayrılışından çok sarsılmış, adete vurulmuşa dönmüştü.

Çok üzgündü ve büyük bir gerginlik içinde idi. O'nu on yıldan beridir tanıyordum. En zor askeri görevlerde, savaşın en şiddetli anlarında, dinginliğini asla bozmazdı.

Şu anda gösterdiği üzüntünün bir benzerini ben, **Mustafa Kemal**'de hiç görmemiştim.

Halbuki daha birkaç gün evvel, **Kazım Karabekir Paşa, Rauf** Beye şöyle demişti:

– Rauf, her cephede vuruşmakla başlayıp, genel bir zaferle sona erecek olan bu memleketi kurtarma davasında, bize komuta etmek yetki ve gücüne sahip olan tek kişi, Mustafa Kemal Paşadır.

O dakikada, Mustafa Kemal'in yaveri; Kazım Karabekir'in gelip, beklemekte olduğunu haber verdi. Artık her şeyin en kötüsünün olacağına inanan Mustafa Kemal, Rauf Beye dönüp acı bir sesle, der ki:

– Görüyorsun, haklı değil miyim?...

Ama, içeri giren Kazım Karabekir Paşa, onu üst rütbeli bir komutan olarak selamlayıp, son derece saygılı bir davranışla, Mustafa Kemal'in karşısında belli bir mesafede durarak, topuklarını birbirine vurarak, tok tatlı bir sesle, dedi ki:

– Vatan ve Milletimiz için her türlü çalışmada Allah'ın başarılar bağışlamasını diler ve Kolordumun özel saygılarını ve hürmetlerini takdim ederim, efendim... Kolordu Komutanına özel bir araba ile emrinize bir "Süvari Takımı" getirdim. HEPİMİZ EMRİNİZDEYİZ.

Kazım Karabekir Paşa, bütün bir askerlik hayatında örneği görülemeyecek bir şekilde ve kimseden de işitmediğim bir fedakarlık ve yücelikle, gelecek kuşaklara, Vatanın gerçekten nasıl sevildiğini gözlerde derin anlamda canlandıran, hiç tahmin edilemeyen bir tarihi sahne sergileniyordu.

Bu durum, Mustafa Kemal'in önderliğinin, Erzurum'daki Kazım Karabekir Paşa tarafından kabul edildiği gerçeğini göstermektedir ve

"Bu durum Milli Mücadelenin en önemli dönüm noktası ve vatanın kurtarılması umudunun müjdesinden başka bir şey değildi."

"MÜMKÜN OLMAYAN BİR ŞEY İSTİYORSUSUNUZ..."

Tarih: 6 Aralık 1919

Yer: Kayseri – Sivas

Ali Fuat Cebesoy Paşanın anılarından:

Ankara'ya dönerken Kayseri'ye uğramıştım. Burada Temsilciler Heyetinden şöyle bir telgraf aldım:

"Bekir Sami Bey Beyrut Valisi iken, orada Konsolos olarak bulunan, Suriye Fransız temsilcisi Mösyö Picot, aralarındaki eski dostluğa güvenerek, Bekir Sami Beye bir telgraf çekmiş ve Temsilciler Heyeti ile temasa gelip, geçemeyeceğini sormuş.

Sivas'ta memnuniyetle kabul edileceği bildirilince, otomobille Sivas'a doğru hareket etmiş. Kendisine kolaylık gösterilmesi ve durumun Temsilciler Heyetine bildirilmesini rica etmiş."

Mösyö Picot, 6.Aralık.1919 **tarihinde** Kayseri'ye **geldi.**

Ben kendisini derhal kabul ettim. Konuşmalarımız, pek samimi bir şekilde geçiyordu.

Mösyö Picot diyordu ki:

– *Fransa'da yakın zamanda bir Hükümet değişikliği olacaktır. Her şey değişecektir. Fransız Milletinin siyaseti, Ortadoğu'da, Türk çoğunluğunun bulunduğu yerde, güçlü ve bağımsız bir Türkiye Devletinin kurulmasıdır. Bunun için, ne gerekiyorsa, yapılacaktır. Yalnız, Kilikya'da başlamış olan kanlı çarpışmaların önüne geçilmesi, her iki tarafın çıkarına uygundur. Bağımsız Türkiye ile Fransa'nın gelecekteki siyasetleri ve çıkarları, bu gibi hareketlerle bozulmamalıdır...*

Mösyö Picot ile geçen bu konuşmayı bir şifreli telgrafla derhal Temsilciler Heyetine bildirdim.

Bunun üzerine Mösyö Picot, aynı gün Sivas'a hareket etti.

Akşam üzeri Sivas'a vardığında, Temsilciler Heyetine kartını bırakır. Bu kartın üzerinde şunlar yazılıdır.

"Fransa Hükümetinin, Suriye ve Ermenistan Temsilcisi".

Kartvizit üzerinde bu ibareyi gören Mustafa Kemal Paşa, Mösyö Picot'a bu haberi gönderir:

– *Fransa'nın Ermenistan Temsilcisi sıfatıyla gelmiş olan bir kişiyi kabul edemem...*

Bunun üzerine Mösyö Picot, Temsilciler Heyetinin bulunduğu okul binasına gelir ve der ki:

– *Ben, Erivan'daki Ermenistan Hükümeti nezdindeki temsilcisiyim. Yoksa bu Hükümetin hudutları dışında, kurulması düşünülen bir Hükümetle hiçbir ilgim ve ilişiğim yoktur.*

Ancak bu bilgilendirmeden sonra Mösyö Picot, Mustafa Kemal ve arkadaşları tarafından kabul edilmiştir.

Bu görüşmede Mehmet Rauf, Bekir Sami ve Ahmet Rüstem Beyler hazır bulunurlar.

Mösyö Picot söz alır ve der ki:

– Fransız Hükümeti pek yakın bir zamanda değişecektir. Yeni Fransız Hükümetinin siyaseti, uygulanan Türk Milli siyasetine tamamıyla taraftar olacaktır.

Bu kesin güvenceden sonra, Türk, Arap ve Ermeni meseleleri hakkında Mustafa Kemal Paşa ile Mösyö Picot arasında, uzun görüşmelerden sonra, tam bir mutabakat oluyor.

Mösyö Picot, Mustafa Kemal Paşaya dönerek, der ki:

– Türk-Fransız gelecek dostluğu elinizdedir. Kilikya'ya doğru yürümekte olan Milli Ordularınızı, bulundukları yerlerde durmaları için derhal emir verirseniz. Her şey kökünden halledilmiş olur.

Fransız diplomat konuşmalarında devamlı olarak hep "Yürümekte olan Milli Ordular" deyimini kullanmaktadır.

Halbuki o tarihte bizde "Milli Ordu" filan bir şey yoktu.

Mustafa Kemal, bütün üstün zeka ve yeteneğini kullanarak, Mösyö Picot'un gözünde büyüttüğü "Milli Ordular" üzerine, sanki düşüncelere dalmış yaparak, der ki:

– Fakat, benden mümkün olmayacak bir şey istiyorsunuz. Milletin istiklali tehlikeye girdiğinde, Millet, Ordularını kendi toplar. Bundaki gayeleri de, kurtuluş uğrunda kanını sonuna kadar dökmektir. Eğer Kilikya'da Türk'ün istiklalini elinden almak gibi bir niyetinizin olmadığını fiilen kanıtlarsanız, bu Orduların, üzerinize

yürüyerek sizinle savaşacaklarını zannetmem. Gördüğünüz gibi her şey benim elimde değildir.

Mösyö Picot, bir hayli düşüncelere dalıyor ve sonunda diyor ki:

– Haklısınız. Dönüşte Kilikya'dan geçeceğim ve oradaki Fransız Kumandanlarına, Fransa'nın gelecekteki siyasetini anlatacağım. Ayrıca, kan dökmemenin kendi ellerinde olduğunu da anlatacağım.

Ayağa kalkıp vedalaşırken de şunları ilave etti:

– Türk Milletinin istekleri ile, İstanbul Hükümetinin siyaseti başka başka şeylermiş. Türk Milli siyaseti haklı ve meşrudur. Türkler artık bu işi bitirmek için, tamamıyla birleşmişler ve bunda tam kararlıdırlar....

"AĞACIN ALTINDA OTURMUŞ İZMİR'E BAKIYOR..."

Salih Bozok'un anılarından:

Nif'te (Kemalpaşa) bize gösterilen bir eve girdik.

Buranın İzmir'e mesafesinin 30-35 kilometre olduğunu öğrendik.

Bunun üzerine **Paşa** sordu:

– *Bir yerden İzmir'i görmek mümkün müdür?*

10-15 kilometre kadar ileride "**Belkahve**" denilen yerden göründüğünü söylediklerinde, **Paşa** derhal oraya gitmek istediler.

Derhal oraya gittik.

Oraya vardığımızda, uzaktan üzerinde yabancı gemilerin bulunduğu İzmir Körfezini görür görmez farkında olamadan hep beraber bağırmıştık:

– *Deniz... Deniz...*

Orada, **1'inci Ordu Komutanı Nurettin Paşayı** bulduk.

Bir büyük ağacın altında oturmuş, **İzmir Limanını** seyrediyordu.

Hemen **Mustafa Kemal Paşanın** yanına gelerek, Limandaki **İngiliz**, **Fransız** ve **Yunan** gemilerini gösterdi.

Bu arada **İzmir**'in görülen bazı yerleri hakkında bilgi vermeye başladı:

– *Şurası Kadifekale... Bu taraf da Karşıyaka...*

Bu arada güneş yavaş yavaş alçalmış, **İzmir Körfezinin** yeşil sularında erişmişti.

Hiçbirimiz "**Belkahve**"den ayrılamıyorduk.

Bu arada ağaçlıklar arasından bir araba sesi geldi.

Tek atlı bir yol arabası...

İzmir yönünden gelmekte ve arabacı şarkı okumakta idi.

Nereden geldiğini sorduk.

Gür bir sesle şunları söyledi ve aramızda şu konuşma geçti::

– *İzmir'den*

– *Peki, İzmir'de ne var ne yok?*

– *Askerlerimiz Kordonda geziyor.*

– *Doğru mu söylüyorsun?*

– *Nah, işte İzmir orada. Gidin de bakın.*

Diye Körfezi işaret etti ve yoluna devam etti.

"KONSTANTİN BURADA BİR KADEH RAKI İÇTİ Mİ?..."

Tarih: 12 Eylül 1922

Yer: İzmir – Kordonboyu

Falih Rıfkı Atay'ın anılarından:

İzmir, Kordonboyu'**ndaki** Kramer Oteli...

Otelin restoran bölümü yerli ve yabancı müşterilerle doluydu.

Mustafa Kemal Paşa, **buraya geldiğinde, üzerinde ne sırmaları, ne de önünde koşuşturan subayları, generalleri varmış. Dolu olan salona girmek isteyince, garson önüne dikilmiş, boş yer olmadığını söylemiş. Fakat müşterilerden biri tanıyıp da:**

– *Mustafa Kemal... Mustafa Kemal....*

Diye bağırınca, dağılıp, gitmek istemişler.

Fakat, **Mustafa Kemal**, kimsenin rahatsız olmamasını rica edince, kalmışlar. **Mustafa Kemal** ve yanındaki-

ler; bir masaya otururlar. Otel Müdürü, Müdür, baş garson masanın etrafına toplanmışlar.

Mustafa Kemal, bir kadeh rakı ister ve gözlerini İzmir'in o gurubuna doğru çevirir ve garsona sorar:

– Kral Konstantin, İzmir'de bulunduğu sıralarda, burada, bir kadeh rakı içti mi?...

Garson tereddüt içindedir. Saygı ile hafifçe eğilir ve der ki:

– Hayır Paşam. Burada hiç rakı içmediler.

Mustafa Kemal yüzü donuklaşır, gözlerini İzmir'in o eşsiz gurubuna çevirir ve der ki:

– Öyleyse, İzmir'i, neden almak istemiş ki...

"BU DONANMANIN İZMİR LİMANINDA NE İŞİ VAR?..."

Tarih: 13 Eylül 1922 Yer: İzmir

Falih Rıfkı Atay'ın anılarından:

Mustafa Kemal İzmir, Göztepe'deki Latife Hanımların Köşküne taşınmıştır. Oradan İzmir Limanı çok iyi görünmektedir.

Limanda, takriben 65 parçadan oluşan İngiliz, Fransız ve İtalyan gemileri vardır. Mustafa Kemal, bu gemilerin varlığından çok tedirgindir.

Köşkün holünde otururken, hüzünlü, fakat çok kararlı bir sesle şöyle dedi:

– *Ne işi var, hala bu donanmanın, İzmir Limanında?...*

Latife Hanıma döner ve der ki:

– *Siz Fransızca yazarsınız, lütfen yazınız. Yirmidört saat içinde, İzmir Limanından, çekip, gitmeleri için, Filo Komutanına tarafımdan bir ültimatom yazınız.*

Bizzat kendileri ültimatomu dikte ettirdi.

Etrafındakilerin hemen hemen hepsi, adeta kıvranmaktadırlar. Bir süredir, Mustafa Kemal Latife Hanımların Köşkünde idiler.

Arkadaşları, verilen bu ültimatom dolayısıyla çok tedirgindiler.

"Ya bu işin sonunu getiremezse, başımıza yeniden bir savaş belası çıkacak. İngilizlerle savaşa tutuşacağız."

O ise, bu endişelere kulak asmaz, ev sahibi Latife Hanıma dikte ettirmeye devam eder.

Sonunda ültimatom, İngiliz Komutanına gider.

Mustafa Kemal'in etrafındaki kaygı havası, saatler geçtikçe, daha da koyulaşır. Her an bir patlama beklenmektedir.

Nihayet 24 saat geçer. Gazinin Yaveri, O'nun odasına koşarlar:

– Paşam, Donanma gidiyor.

Haberini verirler. Müjde doğrudur.

Demirlerini alan gemiler, önce Liman içinde bir tur atar ve sonra dümen kırıp, İzmir'den ayrılırlar.

Mağrur İngiliz Armadası ve onun peşi sıra Fransız ve İtalyan gemileri körfezden çıkıp, gitmişlerdir bile.

Mustafa Kemal, dumanlarını savura savura giden savaş gemilerini, bir süre gözü ile izler ve sonra da Latife Hanıma ricada bulunur:

– Hanımefendi, şimdi birer kahve daha içelim...

"SOFRA BAŞINDA ELİ KALBİNE GİTMİŞTİ..."

Tarih: 11 Kasım 1923

Yer: Çankaya

Muhterem Erenli'nin "Atatürk – Cumhurbaşkanı" adlı kitabından ve Hasan Rıza Soyak'ın anılarından:

Mustafa Kemal'in rahatsızlanması neredeyse Cumhuriyetle yaşıttı.

Aslında ilk belirtilerini onbeş yıl evvelinden de görülmüştü. İlk kalp krizi Cumhurbaşkanı seçilmesinden 12-13 gün sonra gelmişti.

11 Kasım 1923 günü eşi Latife Hanımla birlikte Çankaya Köşkğnde öğle yemeğindeydiler.

Sofra başında birden eli kalbine gitmiş ve sol kolunun dirseğinden göğsüne vuran şiddetli bir sancı ile kıvranmıştı.

Neyse ki sofrada, o günlerde ağır bir zatürree geçirmekte olan Latife Hanımı tedavi için Köşke gelen Doktor Refik (Saydam) Bey vardı.

Doktor Refik (Saydam) Bey hemen Latife Hanım için getirdiği kalbi güçlendirici ilaçları hazırladı.

Mustafa Kemal'e derhal bir morfin iğnesi yaptı ve yatışmasını sağladı.

Ağrı tam 20 dakika sürmüş ve Mustafa Kemal'e epey ter döktürmüş, hayli sıkıntı vermişti. Ama bu olayın bitmesi değildi.

İki gün sonra, yine bir öğle yemeğinin ardından, Köşkün bahçesinde gezinirken, aynı ağrı yeniden yüklendi. Aniden rengi sarardı ve ter bastı.

Yanındakiler telaşlanınca, yakın bir kayanın üzerine çöktü ve şöyle dedi:

– Çocuklar, bana fenalık geldi...

Bu kez sancı daha hafifti ve daha kısa sürdü.

Yaverler koşuştururken, Mustafa Kemal doğruldu ve şöyle seslendi:

– Merak etmeyin, geçti, bir şeyim kalmadı...

Ancak, üst üste gelen bu iki kriz, Köşktekileri endişelendirmeye yetmişti. Derhal İstanbul'dan Kalp Uzmanı Dr. Neşet Ömer (İrdelp) Bey çağrıldı.

Dr. Neşet Ömer (İrdelp) Bey; Mustafa Kemal'i ilk muayenesinde "Kalbinin çok çalışmaktan yorgun düştüğü"nü saptadı.

Alkol, tütün ve kahveyi azaltmasını ve bir süre dinlenmesini tavsiye etti. Hatta, hava değişimi için, Akdeniz sahillerinde bir tatil önerdi.

Dr. Neşet Ömer (İrdelp) Bey İstanbul'a dönerken, Mustafa Kemal'in hasta olduğu haberi de bir virüs gibi yayılmıştı bile.

Beklenen açıklamayı, 17.Kasım.1923 tarihinde, Haydarpaşa'ya inen Dr. Neşet Ömer (İrdelp) Bey yaptı ve şöyle dedi:

– Gazi Paşa, fazla çalışmadan dolayı biraz yorgunluk belirtileri göstermiştir.

Ancak, kısa bir istirahattan sonra, sağlık durumu normale dönmüştür...

Kamuoyu bu açıklama ile rahattı. Ama "O"nu yakından tanıyanlar bir türlü tatmin olmadılar.

Çünkü kalbin dinlenmesi için, kesin istirahat ve perhiz gerekiyordu. Oysa **Mustafa Kemal**'e bunları kolay kolay yaptırmak her babayiğidin harcı değildi.

Doktorlar, **Mustafa Kemal**'e söz geçiremeyeceklerini anlayınca, bu işi **Latife Hanıma** havale ettiler.

Latife Hanım Köşkün hizmetçilerine, kesin talimat vererek, kahve servisini yasakladı. Sigarayı ise **10** adetle sınırladı.

Gazinin tabakasına her sabah **10** sigara koyuyor ve bununla yetinmesini rica ediyordu.

Fakat "**O**", ne yapıp, yapmış, yaramaz bir çocuk gibi, **Köşkteki** hizmetçilerden birini kandırıp, kendisi için yapılan özel sigaralardan yüzlük birkaç paket getirterek, onları "**Zulalamış**"tı.

"**Zula**"sı, her öğleden sonra düzenli olarak gittiği **İstasyondaki** "**Özel Kalem Binası**"nın üst katındaki çalışma odasında idi.

Ama bir gün, "**Zula**"dan tabakaya aktarma yaparken "**Genel Sekreteri Hasan Rıza** (Soyak)"a yakalandı.

Devamı Genel Sekreteri **Hasan Rıza** (Soyak)ın anılarından dinleyelim:

Salona girdiğim zaman paketlerden biri açık olarak masanın üzerinde duruyordu. Beni görünce, paketi orada unuttuğunun farkına varmış, utanır gibi olmuştu.

Paketi telaşla aldı, çekmecesine koyup, bana tebessüm etti ve *"Misafirlere veririm diye getirmiştim de"* dedi.

Anlamıştım ki, bu konuda hem doktorların tavsiyeleri, hem de eşinin titiz önlemleri boşa gitmişti.

"O" hep bir yolunu bulmuş, yine istediği kadar sigara ve kahve içmeye devam etmişti.

Doğal olarak, bu arada Devlet işleri ile uğraşmaktan ve Meclise devam ederek, önemli görüşmelerde bulunmaktan da geri kalmıyordu.

Yani geçirdiği krizden epeyce sarsılmış olmasına rağmen, yine eski yaşayış tarzına ve hareketli hayatına dönmüş bulunuyordu.

Sonunda **Ankara**'da **Mustafa Kemal**'e hakim olunamayacağı anlaşılınca, yakınları bir **İzmir** seyahati önerdiler.

Latife Hanımın da hava değişimine gereksinim duyması üzerine, **Mustafa Kemal** bu öneriyi kabul etti ve yılın son günü, yanına eşini alarak **İzmir**'in yolunu tuttu.

Latife Hanımın Göztepe'deki **Köşkünde** 50 günlük bir dinlenme sonunda **Gazi**, **Ankara**'ya iyileşmiş bir şekilde geri döndü ve yeniden işe koyuldu.

Oysa atlatıldı sanılan bu ilk kriz, "O"nun ölümle ilk randevusu idi...

"HAYIR, MEDRESELER ASLA AÇILMAYACAKTIR..."

Tarih: 18 Eylül 1924

Yer: Rize Valilik binası

Ertuğrul Zekai Ökte'nin "Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün Yurtiçi Gezileri" kitabından

Mustafa Kemal Paşa **kendisine dilekçeyi veren** Müftülere:

– Medreselerin tekrar açılmasını istiyorsunuz. Ankara'da bulunan Vekilleriniz, sizler kadar düşünemiyorlar mı? Şimdiye kadar geri kalmamızda en büyük etkenin ne olduğunu bilmiyor musunuz? Hayır, Medreseler açılmayacaktır... Bu bir Kanundur. Eğer kendinizden, geçiminizden endişe ediyorsanız, rahat olun, ibadetinizle uğraşın. Bırakın bu Milleti, bu Milletin evlatları yetişsin. Bu kararı veren Mecliste sizden daha büyük alimler yok mu? Alınız dilekçenizi.

Mustafa Kemal Paşa bu konuda Başbakana şu bilgilendirme telgrafını çeker:

"Başbakan İsmet Paşa Hazretlerine:

Bugün Rize'den ayrılırken, Rize Müftülerinin temsil ettiği bir Hoca Heyeti, bütün Memleket ve çevre halkının karşısında, kapattırılan medreselerin açılmasını dilekçe ile istediler.

Dilekçeyi inceledikten sonra çok kızdım.

Yüksek ve şiddetli bir sesle kendilerini azarladım ve Memleketin, Milletin şimdiye kadarki felaket sebebinin kendileri olduğunu işaret ettim.

Okul istemiyorsunuz... Halbuki Millet, onu istiyor.

Bırakınız artık, bu zavallı Millet, bu Memleket evladı yetişsin.

Medreseler açılmayacaktır. Millete okul gereklidir.

Diye bağırdım. Bütün halk ve öğrenciler, "Bravo, Yaşa" sesleri ile, heyecanla, alkışlarla karşıladılar.

Ayrıldıktan sonra bu Hocalara, halkın bir fenalık yapması dahi beklenir, dikkatli olmak gerekir

Buna karşılık, Rize'deki liseyi yenileştirmek zorunludur. Okulun binası ve eğitim esasları yoktur.

Hocaları çok olan bir çevrede, Bilim ve Kültür teşkilatımızın süratle faaliyete başlaması çok gereklidir.

Burada Osman Ağanın oğlu İsmail Bey, 20.000 liralık bir okul binası yapmak üzere imiş.

Bunun gönlünü hoş etmek, işin çabuklaştırılmasını ve hemen eğitim araçlarını göndermek ve fazla ilgi göstermek sureti ile, halkın bağnazlığa karşı gösterdiği fiili gösteriye destek vermek gerekir."(18.9.1924)

Cumhurbaşkanı
Gazi Mustafa Kemal

"SİZLERİ BİRER KIVILCIM GİBİ GÖNDERİYORUZ..."

Tarih: 20 Ekim 1924

Yer: İstanbul

Sadi Irmak'ın anılarından:

Büyük Zaferden sonra, Gazi Mustafa Kemal, iki girişimde bulunmuştu. Birisi, İzmir'de topladığı "İktisat Kongresi" ki, "Milli Ekonomi" deyimi tarihimizde ilk defa bu Kongrede ortaya atılmıştır. İkinci hareket de, Avrupa'ya ilk öğrenci kafilesinin gönderilmesidir.

Bu ilk kafilede, Avrupa'ya gitmek üzere 150 arkadaş başvurmuştu. Son derece sıkı bir eleme sınavı geçirdik. Bir süre sonra sonuçlar ilan edildi. 150 kişi içinde 13 kişi seçilmişti.

Bu gurubun içinde, Suat Hayri (Ürgüplü), Burhan (Toprak), Rahmi (Namdar), Vildan (Aşir), Cemil (Sena) ve Necip Fazıl (Kısakürek) gibi arkadaşlar ve ben Sadi (Irmak) bulunuyorduk.

Yola çıkacağımız gündü. Beni Berlin Üniversitesine gönderiyorlardı. O zamanlar Berlin'e, Balkanlardan ve Polonya'dan geçen bir trenle gidilirdi. Tam trene bineceğim anda, bir Telgraf dağıtıcısının "Mahmut Sadi" diye avaz avaz bağırdığını duydum. Elime bir telgraf tutuşturdu. İmza Milli Eğitim Bakanınındı. Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'in emri ile çekilmişti.

İçinde hiçbir zaman unutamadığım şu cümle vardı:

"Sizi birer kıvılcım olarak gönderiyoruz. Gür alevler halinde dönmelisiniz."

Yol boyunca, içimde alevden bir şevk ve omuzlarımda dağlar gibi bir sorumluluk taşıyordum. Fakat bunlardan çok daha fazla önemli olan şey; bir Cumhurbaşkanının bir genç öğrenciye, yaşamının bu dönüm noktasında verebildiği değer ve çaktığı şimşekti.

O günden sonra hangi derse girsem, hangi imtihana çıksam, kulaklarımda hep bu cümle çınlardı.

"BU AĞRIYI BURADAN ÇEKİN..."

Tarih: 22 Mayıs 1927

Yer: Ankara – Çankaya Köşkü

Muhterem Erenli'nin "Atatürk – Başöğretmen adlı kitabından:

Kriz, bu kez** Mustafa Kemal'i **yatağında yakaladı. 22.Mayıs gecesi, sol kolunda** ve **göğsünde şiddetli bir ağrı ile uyandı. Terlemişti. Midesi bulanıyordu.

Hemen Doktor Refik ***(Saydam)*** *ve Sağlık Bakanlığı Sağlık Koruma Genel Müdürü Doktor Asım İsmail* ***(Arar) yetiştiler. İstanbul'dan da,*** *Profesör Neşet Ömer* ***(İrdelp) çağrıldı. Tansiyonu ölçüldü; büyük 14, küçük*** *9* ***idi. Muayeneler yine aynı sonucu*** *verdi:*

"Yorgunluk..."

O günlerde kafası sürekli olarak "Nutuk" **ile meşguldü. Bu büyük eseri için saatlerce çalışıyor, bazen 30 saat aralıksız yazdığı oluyordu.**

O geceki kriz atlatıldıktan bir kaç gün sonra, bir akşamüstü, Yaverleri, Köşkteki Kuleli Salondan **gelen bir çığlıkla irkildiler. Bağıran** Mustafa Kemal'di.

Göğsüne ve sol koluna, yine şiddetli bir ağrı saplanmıştı: "*Bu ağrıyı buradan çekin*" diye bağırıyordu.

Yine doktorlar çağrıldı. Mustafa Kemal'e birer santigram morfin şırınga edildi. Her türlü çalışma, alkol ve sigara yasaklandı. Bol bol süt içip, sebze yemesi ve istirahat etmesi tavsiye edildi.

Profesör Neşet Ömer (İrdelp) Beyin teşhisi yine aynı idi:

"Fazla yorgunluktan doğan, bir asabiyet hali."

Bu kez, Hükümet duruma el koyma gereği duydu. Teşhisten emin olmak için, dışarıdan doktor getirilecekti. Konu Mustafa Kemal'in doktoru Neşet Ömer (İrdelp) Beye açıldı. Profesör, itiraz etmedi. Hafif kırgın, "*Gelsinler*" dedi ve ilave etti:

– Benim koyduğum teşhisten bir kelime fazlasını söylerlerse, diplomamı yırtar, kendimi doktorluktan men ederim..

Mustafa Kemal'in de onayı alınarak, durum Berlin Türk Büyükelçiliğine bildirildi.

Berlin Tıp Fakültesi, 2'nci İç hastalıkları eski başkanı Profesör Kraus ile onun hocası olan Münih Tıp Fakültesi, İç hastalıkları kliniği başkanı Profesör Von Romberg, Türkiye'ye davet edildiler.

6.Haziran.1927 günü Ankara'ya getirildiler. İki doktor önce, hastanın durumuna ilişkin ayrıntılı bir rapor aldılar:

"Hasta, 46 yaşındaydı. Babası genç yaşta ölmüştü. Annesini 65 yaşında kalp yetmezliğinden kaybetmişti.

Sağlam bir bünyesi olmasına karşın, çok sigara ve içki içiyor ve çok da çalışıyordu."

İki Alman doktor, uzun muayenelerden sonra Mustafa Kemal'in, çok sigara içmekten dolayı bir "Göğüs Anjini" geçirmiş olduğu teşhisine vardılar. Bunlar Profesör Neşet Ömer (İrdelp) Beyin teşhisinin aynıydı.

Ankara'da dört gün kalan Alman uzmanlar, ayrılırken son bir kez Köşke çıktılar. Mustafa Kemal ikisine de iltifat etti.

Öğütlerini tutacağına söz verdi. Ama yanındakiler, Mustafa Kemal'in gözlerindeki o alaylı ifadeyi fark ettiler. Doktorlar çıkınca Mustafa Kemal, bir sigara yaktı. Bir de kahve söyledi.

Genel Sekreteri Hasan Rıza (Soyak) Bey:

– Ama, doktorların raporu...

Diyecek oldu. Mustafa Kemal alaycı bir eda ile güldü:

– Aman efendim. Ben o bunakların raporuyla mı hareket edeceğim...

Ve... Eski yaşamına geri döndü. Kalbinin sapasağlam olduğunu artık biliyordu. Zaten hastalık yanlış yerde aranıyordu. İçki kalbine değil, karaciğerini ezmeye başlamıştı.

"BİZDE BU KADAR BÜYÜK BİR ADAM ÖLMEDİ Kİ..."

Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu'ndan alınmıştır:

Yıl 1938 günlerden 10 Kasım.

Bir milletin gözyaşının sel olup aktığı gün...

Yüreklerin dağlandığı gün...

Yediden yetmişe bir milletin bütünüyle kahrolduğu gün...

Unutamam o günü... Derste idik...

Akademiden Dolmabahçe görünüyordu...

Bahçeden bir çığlık yükselmişti...

O ses, hala hatırladıkça yüreğimi yakar:

– Atatürk öldü...

Fırladık sınıftan, Akademinin rıhtımına.

Bayrak Dolmabahçe'nin çatısındaki koca direkten yarıya düşmüştü.

– Şimdi ne yapacağız?

Öğretmenleriyle, öğrencileriyle geçirdiğimiz o şaşkınlığı unutamam.

Müdürümüz Mareşal Fevzi Çakmak'ın damadı Burhan Toprak idi.

Müdürümün hali hala gözlerimin önünde.

İki eliyle başını avuçlamış, hüngür hüngür ağlıyor ve söyleniyordu:

– Ölmemeliydi... Ölmemeliydi...

Olduğu yerde taştan kanepeler üzerine devriliverdi.

Sınıf öğretmenimiz Profesör Gintter iki gün sonra bizlere şöyle sesleniyordu:

– Dünya Atatürk'ten sonra çok değişir. Özgür yaşamak istiyorsanız, O'nun ideallerinden yürüyeceksiniz. Tek çıkar yolunuz budur. O'nu sizlere anlatacak değilim. Almanya'daki evimdeki kütüphanemde dört adet Atatürk kitabı var. Hepsi de Alman yazarlarının. O'nu, ben de en az sizin kadar tanıyor ve seviyorum.

Ve yine 10 Kasım 1938 günü İstanbul Hukuk Fakültesi.

Alman Profesör Schwartz, günün yürekleri burkan haberini o da duymuş ve şaşkın bir durumda.

"Derse gireyim mi, girmeyeyim mi", diye kararsız kalmış.

Rektörün yanına gidiyor aralarında şöyle bir konuşma geçiyor:

– Efendim, kararsızım. Acaba ne yapayım?

Rektör şöyle cevap verir:

– Sizde böyle büyük bir adam ölünce ne yaparlarsa onu yapın.

İşte o zaman Alman Profesör Schwartz kollarını iki yana sarkıtarak üzgün bir sesle cevap verir:

– Bizde bu kadar büyük bir adam ölmedi ki...

"ATATÜRK'E RAKISINI LEBLEBİSİZ İÇİRTEN ÇOCUK"

ŞADAN GÖKOVALI

Atatürk'ün "Nöbet"ini tutanlardan Cevdet Tolgay Kardeşin, 9 Ekim 1937 Cumartesi günlü tutanağına gözatıyorum:

Aziz Ata o gün saat 11.00'de. "Hususi Tren"de uyanmış. 14.00'te Nazilli'ye inmiş. Cumhuriyetin ümran eserlerinden Nazilli Basma Fabrikası'nın açılış törenini onurlandırmış. Saat 16.30'da; ATA'mızla birlikte, Bakanlar Kurulu üyelerini ve öteki seçilmiş konukları taşıyan özel tren, Söke yönüne hereket etmiş...

Yurt Kurtarıcı, Cumhuriyet Kurucu "En Büyük TÜRK" ATATÜRK'ün; 1 Kasım 1931'den ölümüne dek, her gün saat kaçta kalktığını, neler yapıp kimlerle görüştüğünü, nerelere gittiğini ve geceleri (çokluk sabaha karşı) saat kaçta yattığını biliyoruz.

Çünkü elimizde "ATATÜRK'ÜN NÖBET DEFTERİ" 1/Var. Ama ATATÜRK, "Defter"e sığacak dahilerden değildi ki...

İşte size; "A.N.DEFTERİ"nde yeralmayan, ilk kez burada yayınlanmakta olan, tarihe ışık tutacak bir anı: Nazilli Tren İstasyonu'nun telgrafcısı geçti makina başına. Başladı manipleye basmaya: Dıt dıt dıt dıt dıt...

Kısa sürede, "Kutsal Yolcu"yu taşıyan özel trenin Nazilli'den kalktığını tüm istasyonlara telledi.

O zaman köy olan Ortaklar da karşılamaya durdu. Karşılayıcılar arasında Muhtar, Öğretmen, İstasyon Şefi İsmail Bey, İmam ve İncir Tarım Satış Kooperatifi Yazmanı İshak Benazus, Devleti temsilen, başı çekiyordu. Bir yandan da, İshak-Fortune Çiftinin, yaklasık yedi yıl yedi ay önce, yani 27 Mart 1930 Perşembe günü doğmuş olan oğlu Hanri, babasının ceketinin eteğini çekiştiriyordu:

- Baba, ben de göreceğim ATATÜRK'ümüzü!...

Gazi ATA ve yanındakiler, Ortaklar'da özel trenden inecek, orada aktarma ederek Söke'ye otokarla gidecekti. Tren Ortaklar'da durdu. Sanki birden, tüm evren durdu.

Kurucu Cumhurbaşkanı Tren'den indi. Kendisini yürekten alkışlayanları vakur bir gülümseyişle selamladı. Tam bu tarihsel anda küçük Hanri, babasının elinden kurtulup, Ata'nın eline yapıştı. Ata, bir yandan Hanri'nin kıvırcık saçlarını okşarken, bir yandan da halkına şu, altı en az iki kez çizilecek sözleri söyledi:

- Ellerinizi birbirine değil; yüzünüze tutun, başınıza vurun! Çünkü ufukta Cihan Savaşı var!...

Elbette değişik karakterde hurufatla yazılacak, yüksek sesle okunacak sözdür bu. Çünkü; II. Dünya Savaşı'nın patlak vereceğine ilişkin ilk kehanet, daha doğrusu ilk sezip hesaplamaydı bu. Gerçekten; iki yıla kalmamış, Eylül 1939'da patlamıştı İkinci Genel Kapışma. Aslında ATATÜRK, Dünya kavgasına hazırlık olsun diye düzenlettiği ve çok önemseyip önemsettiği "Ege Manevraları"nı izlemek için gelmişti bölgemize. Büyük ATA, küçük Hanri'nin elini bırakmadı. Onu da aldı kompartmanına. Çoğu kez olduğu gibi, rakısını ve leblebisini getirdiler. Hanri, karşısına oturduğu ATA'sını hayran hayran seyredip dinlerken, bir yandan da, tabaktaki leblebileri yiyip bitirdi.İşte böyle başladı Türk iş adamı ve yazar Hanri Benazus'un ATATÜRKÇÜLÜĞÜ...

HANRI BENAZUS'ün arşivinden alınan bu fotograflar onun Ata'ya sevgisini ölümsüzleştirdi.

YAZARIN DİĞER ESERLERİ

1.- Gönül Bahçemde Küçük Gezintiler
2.- İnsanları Seveceksin
3.- Gençler Sorunu mu? Yetişkinler Sorunu mu?
4.- Mutluluk Çıkmazı
5.- İçerdekiler – Dışardakiler
6.- Dost Dost Dedikleri
7.- Kader
8.- İnsan Olma Sanatı
9.- Ben Kimim? Siz Kimsiniz?
10.- Atatürk'ün Ağzından Atatürkçülük
11.- Düşüncenin Istırabı
12.- Ölümün Pembe Yüzü
13.- İçimizdeki Sessizlik
14.- Sevginin Gizemi
15.- Bir Millet Böyle Kurtuldu
16.- İnsanın Bitmek Bilmeyen Arayışı MUTLULUK
17.- Her Şeye Rağmen AŞK
18.- Pırıltılar – Kıpırtılar
19.- İnsanı Tanıma Sanatı
20.- Türk Kadının Uyanışı
21.- Mustafa Kemal ve Vahdettin
22.- Kanla Yazılan Destan – Çanakkale
23.- Sarıkamış'tan Yükselen Feryat
24.- Atatürk ve Deniz (Albüm)
25.- Atatürk'üm Çocukları (Albüm)
26.- Düşünen İnsanın Sancılı Dünyası
27.- Hümanizm
28.- Mevlana Felsefesi
29.- Çanakkale'den Gelibolu'ya
30.- Dünya Şairlerinden Atatürk Şiirleri
31.- İçsel Dünyamızın Derinliklerinde
32.- Geçmişten Günümüze Kadın ve Kadınlarımız

YAŞAMIN İÇİNDEN
ATATÜRK
ANILARI

HANRİ BENAZUS

Kurucu Cumhurbaşkanı trenden indi. Kendisini yürekten karşılayanları vakur bir gülümseyişle selamladı. Tam bu tarihsel anda küçük Hanri babasının elinden kurtulup, Ata'nın eline yapıştı.

Ata bir yandan Hanri'nin kıvırcık saçlarını okşarken, bir yandan da halkına şu altı en az iki kere çizilecek sözleri söyledi:
-Ellerinizi birbirine değil gökyüzüne tutun, başınıza vurun. Çünkü ufukta Cihan savaşı var...

"Büyük Ata, Küçük Hanri'nin elini bırakmadı. Çoğu kez olduğu gibi, rakısını ve leblebisini getirdiler. Hanri, karşısına oturduğu Ata'sını hayran hayran seyredip dinlerken, bir yandan da tabaktaki leblebileri yiyip bitirdi."

